

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FARKLI SOSYO-EKONOMİK YAPIYA SAHİP İLÇELERDE KAMUSAL
MEKAN KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Lutfiye KUTAY KARAÇOR

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

ARALIK 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FARKLI SOSYO-EKONOMİK YAPIYA SAHİP İLÇELERDE KAMUSAL
MEKAN KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Elif Lutfiye KUTAY KARAÇOR
(502121805)**

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hale ÇIRACI

ARALIK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502121805 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Elif Lutfiye KUTAY KARAÇOR, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “FARKLI SOSYO-EKONOMİK YAPIYA SAHİP İLÇELERDE KAMUSAL MEKAN KULLANIMI” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Hale ÇIRACI**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Hatice AYATAÇ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

.....
Prof. Dr. Güzin KONUK
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : 27 Kasım 2015
Savunma Tarihi : 21 Aralık 2015

Oğlum Buğrahan'a,

ÖNSÖZ

Öğrencisi olduğum ilk dersten itibaren ön yargısız bir şekilde sorgulayan ve tartışabilen bir araştırmacı olarak gelişmemde büyük katkısı olan ve tez konumun ortaya çıkmasından tamamlanmasına kadar beni motive edip yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Hale Çıracı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Benim için özel bir anlam taşıyan yüksek lisans eğitimime karşılaştığım tüm sıkıntılara rağmen destek veren ve bu destekleri ömür boyu kalbimde özel bir yer edinecek olan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Pınar Köylü, Doç. Dr. Osman Uzun ve Doç. Dr. Aybike Ayfer Karadağ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sizlerin desteği olmasaydı bu tez hiçbir şekilde olmazdı diyebileceğim, yorgunluğumu ve uykusuzluğumu benimle paylaşan, emeğime emek katan, hayallerime dokunan canım annem Ayşe Yıldırım'a, sevgili eşim Yrd.Doç.Dr. Kayıhan Karaçor'a ve bir tanecik oğlum Buğrahan Karaçor'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Aralık 2015

Elif Lutfiye KUTAY KARAÇOR
(Peyzaj Mimarı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	2
1.2 Tezin Yöntemi.....	3
2. KENTSEL ALAN İÇERİSİNDE KAMUSAL MEKAN	5
2.1 Günümüzde Kamusal Mekanın Kalitesi	8
2.1.1 Erişim ve bağlantılar	10
2.1.2 Konfor ve imaj	12
2.1.3 Kullanım ve aktivite.....	15
2.1.4 Sosyalleşme.....	16
2.2 Kamusal Mekanın Yönetimi	18
2.2.1 Yetersiz müdahale eleştirileri.....	19
2.2.1.1 İhmal edilmiş kamusal mekan (<i>Neglected space</i>).....	20
2.2.1.2 Kayıp mekan (<i>Lost space</i>).....	20
2.2.1.3 24 Saatlik mekan (<i>Twenty-four-hour space</i>).....	20
2.2.1.4 İşgal edilmiş mekan (<i>Invaded space</i>).....	21
2.2.1.5 Dışlayıcı mekan (<i>Exclusionary space</i>).....	21
2.2.1.6 Parçalanan mekan (<i>Segregated space</i>).....	22
2.2.1.7 Mahrem mekan (<i>Domestic space</i>).....	22
2.2.1.8 Üçüncü mekan (<i>Third space</i>).....	22
2.2.1.9 Sanal mekan (<i>Virtual space</i>)	23
2.2.2 Aşırı müdahale eleştirileri	23
2.2.2.1 Özelleştirilmiş mekan (<i>Privatized space</i>)	24
2.2.2.2 Tüketim mekanı (<i>Consumption space</i>)	24
2.2.2.3 Yapay mekan (<i>Invented space</i>)	26
2.2.2.4 Korkutucu mekan (<i>Scary space</i>)	27
2.3 Kamusal Mekanın Homojenizasyonu	28
2.4 Kamusal Mekanın Çöküşü / Canlanması	30
2.5 Kamusal Mekan Tipolojisi	35
2.5.1 Tasarım tipolojileri.....	35
2.5.2 Sosyo-kültürel tipolojiler	36
2.5.3 Politik-ekonomik tipolojiler.....	36
2.6 Kamusal Mekanın Kullanımı	38
2.7 Bölüm Sonucu	39

3. ÇALIŞMA ALANLARI VE YÖNTEM	41
3.1 Çalışma Alanları	41
3.1.1 Etiler Sanatçılar Parkı	43
3.1.2 Göztepe 60. Yıl Parkı	44
3.1.3 Sultanbeyli Gölet Parkı	46
3.1.4 Sancaktepe Meydan Parkı	48
3.2 Yöntem	50
3.2.1 Gözlem	51
3.2.2 Yarı yapılandırılmış görüşme	52
3.2.3 Veri analizi	54
3.2.3.1 Verilerin düzenlenmesi	54
3.2.3.2 Verilerin MAXQDA'ya yüklenmesi	55
3.2.3.3 Kodlamaların yapılması	55
3.2.3.4 Kodlamaların kontrolü	55
3.2.3.5 Analiz teknikleri	56
3.2.3.6 Bulguların tanımlanması ve yorumlanması	56
3.3 Bölüm Sonucu	57
4. ANALİZLER	59
4.1 Belge Portreleri	59
4.2 Kod-Matris Taraması	64
4.2.1 Kod varlığı analizleri	64
4.2.2 Kod sıklığı analizleri	69
4.3 Tek Vaka Modellemesi	73
4.4 Etiket Bulutu	77
4.5 Bölüm Sonucu	80
5. BULGULAR VE TARTIŞMA	81
5.1 Gözleme Dayalı Bulgular	81
5.2 Görüşmeye Dayalı Bulgular	84
5.2.1 Belge portreleri	84
5.2.2 Kod-matris taraması	84
5.2.2.1 Erişim ve bağlantı	84
5.2.2.2 Konfor ve imaj	85
5.2.2.3 Kullanım ve aktivite	86
5.2.2.4 Sosyalleşme	88
5.2.2.5 Ziyaret sıklığı	90
5.2.2.6 Ziyaret nedeni	91
5.2.3 Tek vaka modeli	91
5.2.4 Etiket bulutu	92
5.3 Bölüm Sonucu	93
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	95
KAYNAKLAR	99
ÖZGEÇMİŞ	107

KISALTMALAR

AVM	: Alışveriş Merkezi
SED	: Sosyo-Ekonomik Derecelendirme
PM10	: Partikül Kirlenici
Da	: Dekar

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Kamusal mekan tipolojisi.....	37
Çizelge 3.1 : Çalışma alanları ve bulundukları sosyo-ekonomik sınıflar.....	42
Çizelge 3.2 : Çalışma alanlarının genel özelliklerinin karşılaştırılması.	50
Çizelge 3.3 : Odak gurubu tekniği ile derinlemesine görüşme tekniğinin karşılaştırması.....	53

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Mekanın doğasını anlatan görsel metafor.	6
Şekil 2.2 : Mekan duyusunun bileşenleri.	6
Şekil 2.3 : John Montgomery'nin ideal mekan metaforu.	7
Şekil 2.4 : Çağdaş kentsel mekanların 6 boyutu.	7
Şekil 2.5 : İdeal mekanın bileşenleri.	10
Şekil 3.1 : Çalışma alanları.	41
Şekil 3.2 : Etiler Sanatçılar Parkı.	44
Şekil 3.3 : Göztepe 60. Yıl Parkı.	46
Şekil 3.4 : Sultanbeyli Gölet Parkı.	48
Şekil 3.5 : Sancaktepe Meydan Parkı.	49
Şekil 3.6 : Yöntem akış şeması.	51
Şekil 4.1 : Etiler Sanatçılar Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.	60
Şekil 4.2 : Göztepe 60. Yıl Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.	61
Şekil 4.3 : Sancaktepe Meydan Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.	62
Şekil 4.4 : Sultanbeyli Gölet Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.	63
Şekil 4.5 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda erişim kodlarının varlığı.	64
Şekil 4.6 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda konfor ve imaj kodlarının varlığı.	65
Şekil 4.7 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda kullanım ve aktivite kodlarının varlığı.	66
Şekil 4.8 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda sosyalleşme kodlarının varlığı.	67
Şekil 4.9 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarında ziyaret sıklığı kodlarının varlığı.	68
Şekil 4.10 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda ziyaret nedeni kodlarının varlığı.	68
Şekil 4.11 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda erişim kodlarının sıklığı.	69
Şekil 4.12 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda konfor ve imaj kodlarının sıklığı.	70
Şekil 4.13 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarında kullanım ve aktivite kodlarının sıklığı.	71
Şekil 4.14 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda sosyalleşme kodlarının sıklığı.	72
Şekil 4.15 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarına ziyaret sıklığı kodlarının sıklığı.	73
Şekil 4.16 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarına ziyaret nedeni kodlarının sıklığı.	73
Şekil 4.17 : Etiler Sanatçılar Parkı için tek vaka modeli.	74

Şekil 4.18 : Göztepe 60. Yıl Parkı için tek vaka modeli.....	75
Şekil 4.19 : Sultanbeyli Gölet Parkı için tek vaka modeli.	76
Şekil 4.20 : Sancaktepe Meydan Parkı için tek vaka modeli.	77
Şekil 4.21 : Etiler Sanatçılar Parkı’nda kullanılan kelime sıklığı.	78
Şekil 4.22 : Göztepe 60. Yıl Parkı’nda kullanılan kelime sıklığı.	78
Şekil 4.23 : Sultanbeyli Gölet Parkı’nda kullanılan kelime sıklığı.....	79
Şekil 4.24 : Sancaktepe Meydan Parkı’nda kullanılan kelime sıklığı.	79

FARKLI SOSYO-EKONOMİK YAPIYA SAHİP İLÇELERDE KAMUSAL MEKAN KULLANIMI

ÖZET

Kamusal mekanların içinde bulundukları dönem ve toplumla birlikte yaşadığı dönüşümler, bazı araştırmacılar tarafından çöküş, bazıları tarafından canlanış, bazıları tarafından ise normal bir süreç olarak ele alınmış, ancak bu konuda yapılan alan çalışmalarının yetersizliği ve sosyal bilimlerin nitel boyutunu çalışma zorluğu gibi nedenlerden dolayı net bir sonuca varılamamıştır. Ayrıca, kamusal mekanların çok sayıda disiplin tarafından ele alınıyor olması, kamusal mekanların tanımlanmasında çeşitliliğe ve buna bağlı olarak da sınıflandırmasında karmaşıklığa yol açmaktadır. Tüm bu karmaşıklığa rağmen, tüm disiplinler tarafından kamusal mekanlardan beklenen ortak özellikler; sosyal yaşantıya olanak sağlaması, çeşitli kullanım ve aktivitelerin bulunması, erişim ve bağlantılarının sağlanmış olması ile özel bir kimlik ve imaja sahip olmasıdır. Bununla birlikte, kamusal mekanlardan beklenen ve kamusal mekanın kalitesini ortaya koyan bu özellikler, farklı sosyo-ekonomik yapılarda farklı şekilde yorumlanabilir ve kamusal mekanlarda farklı şekilde karşılık bulabilirler. Bu nedenle, kamusal mekanları oluştururken tasarımcı ve plancıların, sosyo-ekonomik farklılıkları da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan kamusal mekanların kullanımları ve bu alanlardaki kullanıcıların mekana yönelik kalite algıları arasında farklılığın bulunup bulunmadığını, varsa bu farklılığın nelerden kaynaklandığını tespit etmeyi amaçlayan bu tez için “farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip kamusal mekanların kullanımı, algılanması ve bu mekanlardan beklentiler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır” hipotezi geliştirilmiştir.

Tez kapsamında öncelikle çalışmanın amacı ve hipotezde değinilen kamusal mekanın kalitesi hakkında kuramsal bilgiye yer verilmiş ve daha önce yapılan çalışmalar yorumlanmıştır. Sonrasında günümüzde özellikle küreselleşme tartışmaları ile birlikte hız kazanan kamusal mekanın yönetimi, homojenizasyonu ve çöküşü ile canlanışı tartışmaları üzerinde durulmuş ve bu tartışmaların farklı sosyo-ekonomik gruplar açısından önemine değinilmiştir.

Bu tez kapsamında ekonomik politikaların da etkisi ile çok hızlı mekansal değişimlerin yaşandığı İstanbul’da farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip 4 mahalleden (2 tanesi üst sosyo-ekonomik dereceden, 2 tanesi ise alt sosyo-ekonomik dereceden) 4 adet kamusal mekan tipi seçilmiştir. Farklı sosyo-ekonomik yapılarda bulunan bu mahallelerden seçilen parklarda gözlem ve sözlü görüşme yöntemlerine başvurulmuştur. Alan çalışmasında elde edilen sözlü görüşme verileri sosyal bilimlerde nitel verilerin analiz edilmesinde kullanılan MAXQDA programı ile analiz edilmiş ve böylece araştırma soruları cevaplanarak hipotez test edilmiştir.

Analizler yapılırken kullanılan başlıca uygulamalar; Belge Portresi Oluşturma, Kod-Matris Taraması, Tek Vaka Modellemesi ve Etiket Bulutu olarak belirlenmiştir.

Yapılan her bir analiz neticesinde ortaya çıkan görsel bulguların ve haritalamaların farklı sosyo-ekonomik gruplar açısından ne anlama geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonrasında ise ortaya çıkan tüm bulgular mevcut literatür ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Sonuç olarak, hipotez kabul edilmiş ve farklı sosyo-ekonomik grupların kamusal mekana yönelik tutum ve algıları arasındaki benzerlik farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu tezin, mekânsal planlama ve tasarım çalışmalarında özellikle sosyal verilerin analizi ve değerlendirilmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

THE USE OF PUBLIC SPACES IN THE DISTRICTS FROM DIFFERENT SOE-ECONOMIC STRUCTURE

SUMMARY

Throughout the history, developments of both democracy and civilizations with successful urban life have been provided by public spaces where people share the belief and experiences, exchange the ideas, and participate into commercial life. Public spaces contribute to identification of cultural, social, economic and political functions of the cities. Therefore, the public spaces of the cities contain many clues about the cities and their inhabitants.

Transformations of public spaces together with society and period have been considered as decline, revival or normal process by several researchers. However, it was not reached to a clear conclusion for reasons such as limited studies on this subject and the challenges of qualitative social sciences. In addition, have been handled by several disciplines of public spaces lead to diversity in the definition of public spaces and complexity of their classification accordingly. Despite all this complexity, the common features of public spaces qualified by all disciplines are classified under the following four qualities: they are accessible; people are engaged in activities there; comfortable and have a good image; and finally, they are sociable place; one where people meet each other and take people when they come to visit.

Accessibility of a public space could be judged by its connections to its surroundings, both visual and physical. A successful public space should be easily get in and get through and, it should be visible both from a distance and up close.

Whether a public space is comfortable and presenting itself with good image is considered as key to its success. Comfort is qualified perceptions about safety, cleanliness, and the availability of places to sit.

Activities are considered as the basic building blocks of a place. Activities give people a reason to come to public space and return. If people find nothing to do, public space will be empty and that generally means that something is wrong.

Sociability is considered as difficult quality for a place to achieve, but once attained it becomes an unmistakable feature. When people see friends, meet and greet their neighbors, and feel comfortable interacting with strangers, they would tend to feel a stronger sense of place or attachment to their community, and to the place that fosters these types of social activities.

However, these features that are expected from public spaces and revealing the quality of public spaces could be interpreted in several ways by different socio-economic groups and they find response in a different way in public spaces. Therefore, while creating public spaces, designers and planners should take into account socio-economic differences between places.

The hypothesis that “there are significant differences between public spaces from different socio-economic level in terms of their usage, perception and expectations” has been put forward for this thesis which aims to find that both public space usage of different socio-economic groups and availability of differences among quality perception among them. Besides, it was aimed to identify differences where they arise from.

In scope of this thesis, literature review has been conducted in the direction of both aim of the study and quality of public space that was addressed in the hypothesis, and previous studies were commented. Afterwards, discussions on management, homogenization, decline and revival of public spaces that outstanding with especially globalization arguments have been emphasized, and the importance of these debates have been handled in terms of different socio-economic groups.

In recent years, many researchers especially in social sciences have focused on neighborhood scale to solve urban problems, and they also have given importance neighborhood scale studies for the solution of social problems, as well. The districts of Turkey have been classified under 9 classes (A+, A, A-, B+, B, B-, C+, C, and C-) by an international real estate company which is called REIDIN. This classification was presented with a socio-economic rating report is based on welfare, livability and cultural level of Turkey. In scope of this thesis, 4 neighborhood parks were selected from A+ and C- districts to demonstrate differences between two extreme socio-economic groups. Etiler Sanatcilar Park and Goztepe 60. Yil Park were selected to represent A+ districts, Sultanbeyli Golet Park and Sancaktepe Meydan Park represent C- districts of Istanbul where experienced rapid spatial changes together with economic policies.

As a research method, observation and deep interview were conducted in the neighborhood parks where are visited by different socio-economic groups. Face to face - deep interview was conducted with 51 visitors that were selected by random sampling method from study areas in May -2015. Each interview that 12-15 minutes length were recorded by sound recorder device, and also written notes were kept in papers. The records that obtained by oral interviews were transmitted to MAXQDA software as coded datasets. Before the oral interviews, the codes were roughly determined resulting from preliminary research on both quality of public spaces and their usage by different socio-economic groups. In the analysis process, new codes and sub codes were created in accordance with the unexpected details of negotiations. Each interview document that was created for each study area where the oral interviews were conducted was transmitted to software separately. The total four documents from four study areas were classified under the two groups as low socio-economic group and high socio-economic groups.

The hypothesis was tested the following analysis by MAXQDA that is used to analyze qualitative data in social sciences. The main tools that were used in analysis; Document portrait, Code matrix browser, MAX Maps – One case model and Tag cloud. Visual findings and mappings that resulting from each analysis revealed the meaning of public spaces in terms of different socio-economic groups.

Expectations and behavior in public spaces, in addition to perceptions of them were differentiated between the groups in these areas, since having different life styles, daily urban habits that lead to cultural and economic differences. Thus, the findings that resulted from study areas in scope of the thesis confirm the hypothesis that “there are significant differences between socio-economic groups in terms of use and perception

of public spaces and expectations from them”. It is considered that the emergence of these differences resulting from not only economic structure, but also education level, environmental attitudes, length of residence in the city and household type that are thought to be connected with economic structure.

The constraints of this thesis which is thought could contribute to literature in terms of public space use of different socio-economic groups are both conducted in a narrow environment since time and supply restriction and excluding of middle income groups from the thesis. In addition, it was difficult to convince of high socio-economic group for deep interview since their cautious attitudes to the strangers. Therefore, it could be recommended that conducting deeper interview with less and less people for further studies. In addition, a study that be conducted on different social groups in public space of urban scale apart from neighborhood scale could contribute to literature.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca başarılı bir kentsel yaşam ile birlikte demokrasinin ve medeniyetlerin gelişmesi, insanların bir araya gelerek deneyimlerini paylaştığı, fikir alışverişinde bulunduğu, ticari hayatı sürdürdüğü kamusal mekanlar ile sağlanmıştır. Kamusal mekanlar, kentlerin kültürel, sosyal, ekonomik ve politik işlevlerini tanımlamaya katkı yapmaktadırlar. Bu nedenle, kentlerin kamusal mekanları o kentlerle ve kentlilerle ilgili çok fazla ipucunu bünyelerinde barındırmaktadır.

Tüm dünyada görülen ekonomik ve siyasal değişimler, kamusal mekanın kullanımına, sahipliğine ve yönetimine çeşitli şekillerde ve boyutlarda yansımış, bu nedenle kamusal mekanlar özellikle sosyal bilimlerden birçok disiplinin giderek daha çok ilgisini çekmiştir. Mekanların sahip oldukları özellikler ve kullanıcılarına sundukları fırsatların farklılaşması beraberinde farklı yaşam tarzları ve tercihlerine sahip olan insanlar ile / tarafından şekillenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, farklı sosyo-ekonomik seviyede yer alan yerleşim alanları, farklı özellik ve kullanımlara sahip kamusal mekanlar sunmaktadır. Ayrıca, bu kamusal mekanların kullanımı da bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre de değişmektedir. Kamusal mekanların kullanım ve sunduğu fırsatlar açısından zenginliği tanımsal zenginliğine de yansımıştır.

Kamusal mekanlar, küçük bir sokak, meydan ya da parktan, mahalle, kent ve ülke ölçeğine, medyaya, internete, yerel ve ulusal yönetimlere ve hatta uluslararası kuruluşlara kadar farklı ölçeklerde ve anlayış düzeylerinde tanımsal bir zenginliğe ve çeşitliliğe sahiptir (Mehta, 2014). Siyasal bilimciler, genellikle kamusal mekanın demokratikleşme süreci ile temel hak ve özgürlükleri kazanmadaki rolüne odaklanırken; coğrafyacılar kamusal mekanların daha çok ‘yer duygusu’ ve ‘yersizlik’ boyutuna; antropolog ve sosyologlar, tarihsel yapılanma ve yerin öznel değerine; mimarlar, peyzaj mimarları ve kent plancıları ise tasarım algı ve sosyal çevre ile etkileşim gibi boyutlarına daha çok ilgi göstermişlerdir (Varna ve Tiesdell, 2010).

Kamusal mekanların içinde bulundukları dönem ve toplumla birlikte yaşadığı dönüşümler, bazı araştırmacılar tarafından çöküş, bazıları tarafından canlanış, bazıları tarafından ise normal bir süreç olarak ele alınmış, ancak bu konuda yapılan alan çalışmalarının yetersizliği ve sosyal bilimlerin nitel boyutunu çalışma zorluğu gibi nedenlerden dolayı net bir sonuca varılamamıştır. Ayrıca, kamusal mekanların çok sayıda disiplin tarafından ele alınıyor olması, kamusal mekanların tanımlanmasında çeşitliliğe ve buna bağlı olarak da sınıflandırmasında karmaşıklığa yol açmaktadır. Tüm bu karmaşıklığa rağmen, tüm disiplinler tarafından kamusal mekanlardan beklenen ortak özellikler; sosyal yaşantıya olanak sağlaması, çeşitli kullanım ve aktivitelerin bulunması, erişim ve bağlantılarının sağlanmış olması ile özel bir kimlik ve imaja sahip olmasıdır. Bununla birlikte, kamusal mekanlardan beklenen ve kamusal mekanın kalitesini ortaya koyan bu özellikler, farklı sosyo-ekonomik derecelemeyle sahip alanlarda farklı şekilde yorumlanabilir ve kamusal mekanlarda farklı şekilde karşılık bulabilirler. Bu nedenle, kamusal mekanları oluştururken tasarımcı ve plancıların, bireyler ve gruplar arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

1.1 Tezin Amacı

Bu tezin amacı, farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip alanlarda yer alan kamusal mekan kullanımlarının ve bu alanlardaki ziyaretçilerin kalite algıları arasında farklılığın bulunup bulunmadığını varsa bu farklılığın nelerden kaynaklandığını tespit etmektir.

Bu kapsamda ortaya çıkan araştırma soruları;

1. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kamusal mekanların kullanıcıları arasında kamusal mekanların sosyalleşme, buluşma ve iletişim kurma mekanları olarak kullanılması açısından farklılık bulunmakta mıdır?
2. Bu alanlara gelen ziyaretçilerin ideal kamusal mekan tercihleri veya tanımları arasında fark var mıdır?
3. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kamusal mekanların kullanıcılarının bu alanların yönetimi ve sahipliğine bakış açısında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

Bu araştırma soruları ile geliştirilen ana hipotez;

- Farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip kamusal mekanların kullanımı, algılanması ve bu mekanlardan beklentiler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Olarak belirlenmiştir.

1.2 Tezin Yöntemi

Bu tez kapsamında öncelikle çalışmanın amacı ve hipotezde değinilen kamusal mekanın kalitesi hakkında kuramsal bilgiye yer verilmiş ve daha önce yapılan çalışmalar yorumlanmıştır. Sonrasında günümüzde özellikle küreselleşme tartışmaları ile birlikte hız kazanan kamusal mekanın yönetimi, homojenizasyonu ve çöküşü ile canlanışı tartışmaları üzerinde durulmuş ve bu tartışmaların sosyo-ekonomik yapı açısından nasıl yorumlanabileceği üzerinde durulmuştur.

Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 4 mahalleden seçilen parklarda ziyaretçiler gözlemlenmiş ve bu ziyaretçiler ile bulundukları kamusal mekan üzerine sözlü görüşme yapılmıştır. Alan çalışmasında elde edilen sözlü görüşme verileri sosyal bilimlerde nitel verilerin analiz edilmesinde kullanılan MAXQDA programı ile analiz edilmiş ve böylece hipotez test edilmiştir.

Bu kapsamda, ortaya çıkan bu tezin alan yazınına hem kullanılan analiz tekniği ve hem de ortaya çıkan bulgular açısından katkı yapacağı düşünülmektedir.

2. KENTSEL ALAN İÇERİSİNDE KAMUSAL MEKAN

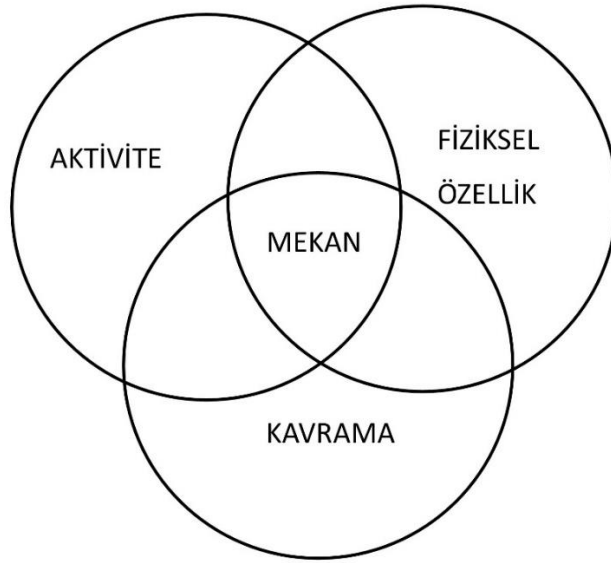
Kentsel alan içerisinde idealize edilen mekan tartışması Cullen (1961) ile başlamış ve bu tartışmalar daha çok fiziksel yapı üzerinden ortaya çıkarak, tasarım stilleri, süslemeler, yapıların dış mekanlar ile bütünleşmesi, vistalar ve nirengiler gibi kavramlar üzerinden ele alınmıştır. Alexander (1979) ve Lynch (1960) ise yerin psikolojisi üzerine araştırmalar yapmaya başlamış ve kentsel mekanları tanımlamada zihinsel haritaların bir rehber olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunları yaparken ise, bir mekanın güvenliği, rahatlığı, canlılığı gibi konularda duyulara güvenerek kentsel tasarımın romantik öznel boyutunu ortaya koymuşlardır.

İleriki yıllarda yapılan çalışmalarda bir mekanın kalitesinin yapılardan, boşluklardan ve sokak dokusundan daha ötede bir kavram olduğu sosyal, psikolojik ve kültürel boyutunun da dahil olması gerektiği öne sürülmüştür.

Bu dönemde çoğu araştırmacı fiziksel determinist veya öznel zihinsel haritacı olarak kendine bir konum belirlese de, Jane Jacobs (1961) aktivitenin yapılı çevrede hem kaliteyi ürettiğini hem de bu kaliteyi yansıttığını öne süren ilk kişidir. Jacobs (1961) ve sonrasında Gehl (1989) ve Cook (1980) gibi araştırmacılar başarılı kentsel mekanların büyük oranda sokak yaşantısına dayandığını, yapılar ve aralarındaki boşluklar vasıtasıyla bu aktivitelerin oluştuğunu öne sürmüşlerdir.

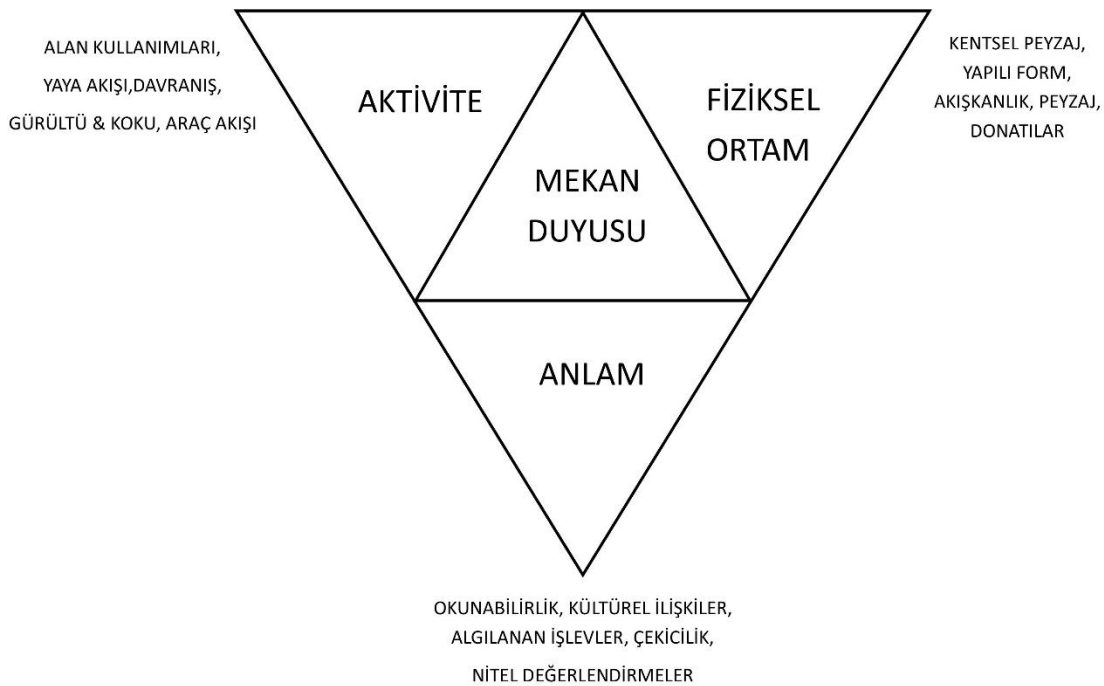
Böylece, başarılı kentsel mekanın üç temel elemanın kalitesinin bir araya gelmesi ile oluştuğu öne sürülmüştür. Bunlar; fiziksel mekan, duysal deneyim ve aktiviteler olarak tanımlanmıştır. Relph (1976), Canter (1977) ve Punter (1991) mekanın duysunun bileşenlerini ve bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır.

Canter (1977)'in metaforu kentsel tasarım perspektiflerinden zihinsel haritalamalar ve imaj edilebilirlik ile yerin fiziksel özelliği ve aktivitenin temel öneme sahip olduğunu öne süren yaklaşımları kombine etmektedir (Şekil 2.1).

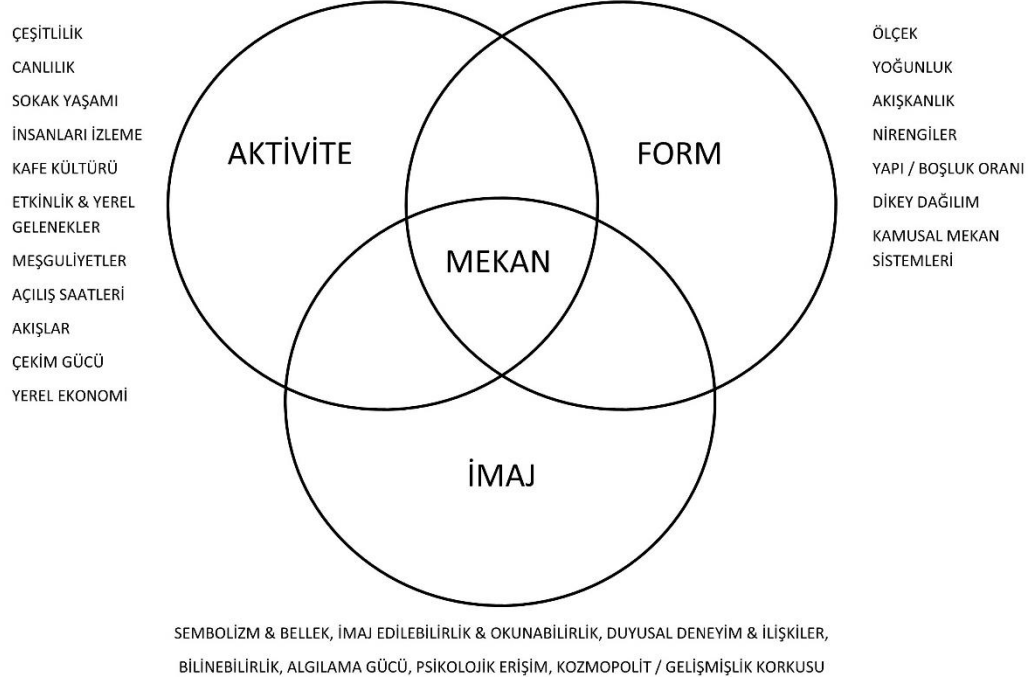
Şekil 2.1 : Mekanın doğasını anlatan görsel metafor.

Canter (1977) tarafından geliştirilen bu model, kavramsal bir çerçeve olarak birçok araştırmacı tarafından kabul görürken, uygulamada kullanışsız olarak değerlendirilmiştir. Punter (1991), ileriki yıllarda daha gelişmiş bir model ortaya koyarak (Şekil 2.2), hem yapı formun bileşenlerinde (kentsel peyzaj, peyzaj, yapı, akışkanlık) ve hem de anlam ya da imaj edilebilirlikte (okunabilirlik, kültürel ilişkiler, algılanan işlevler ve nitel değerlendirmeler) daha detaylı bir model sunmuştur; ancak daha ileriki dönemlerde bu yaklaşımlar bile yetersiz bulunmuştur.

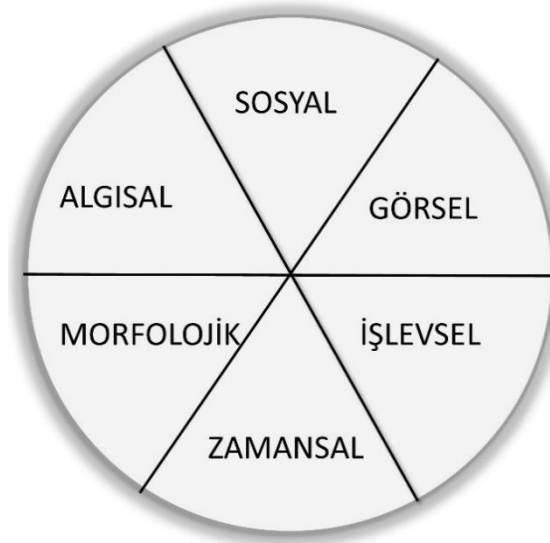
Şekil 2.2 : Mekan duyusunun bileşenleri.

Yeni eleştirilerden sonra Montgomery (1998), iyi bir mekanı oluşturacak elemanları (kaliteleri veya özellikleri) daha net bir şekilde tanımlayacak yeni bir karma model üretmiştir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 : John Montgomery’nin ideal mekan metaforu.

Carmona ve diğ. (2003) ise “Public Places Urban Spaces” isimli çalışmalarında çağdaş kentsel mekanların tasarlanmasında dikkat edilmesi gereken boyutları 6 başlık altında toplamış ve bu 6 boyut üzerinden kamusal mekanların başarı sağlayabileceğini öne sürmüştür (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 : Çağdaş kentsel mekanların 6 boyutu.

Carmona ve diğ. (2003)'nin yaklaşımlarına paralel olarak kamusal mekanlar, cinsiyet, ırk, etnisite, yaş ya da sosyo-ekonomik düzeyini gözetmeksizin tüm insanlara açık ve erişilebilir bir yer olarak tanımlanmaktadır (Madanipour, 1999; UNESCO, 2014). Herkes tarafından erişilebilir ve farklılıkların karşılaştığı yerler olarak idealize edilen bu alanlar (Cattell ve diğ, 2008), plazalar, meydanlar ve parklar gibi kamusal toplanma alanlarıdır. Yaya yolları ve caddeler gibi bağlantı mekanları da kamusal mekanlar olarak tanımlanmaktadır. İnternet kullanımı sayesinde 21. yüzyılın sanal mekanları da, etkileşimi ve sosyal buluşmaları sağladığı için kamusal mekanın yeni bir türü olarak kabul edilmektedir (UNESCO, 2014).

APA (2014)'a göre, kamusal mekan, bir mahallenin ya da kent merkezinin bir bölümü olabileceği gibi, sosyal etkileşimi ve toplumsal bağlılığı artırmaya yardım edecek bir alan da olabilir. Bu kapsamda, plazalar, kent meydanları, parklar, pazar yerleri, yeşil alanlar, su kıyıları, fuar alanları, kamu binaları, özel sahipli binalardaki lobiler ve toplanma alanları da kamusal mekan olarak kabul edilmektedir.

2.1 Günümüzde Kamusal Mekanın Kalitesi

Kamusal mekanın insanlar tarafından aktif bir şekilde ziyaret edilip kullanabilmesi için kamusal mekanı oluşturan bileşenlere yönelik çeşitli kalite kriterleri geliştirilmiştir. Bu kalite kriterleri, somut ya da soyut yönleri ile çeşitli araştırmacılar tarafından çalışılmıştır.

Amerika Planlama Birliği'ne göre ideal bir kamusal mekan şu özellikleri içermelidir (APA, 2014) :

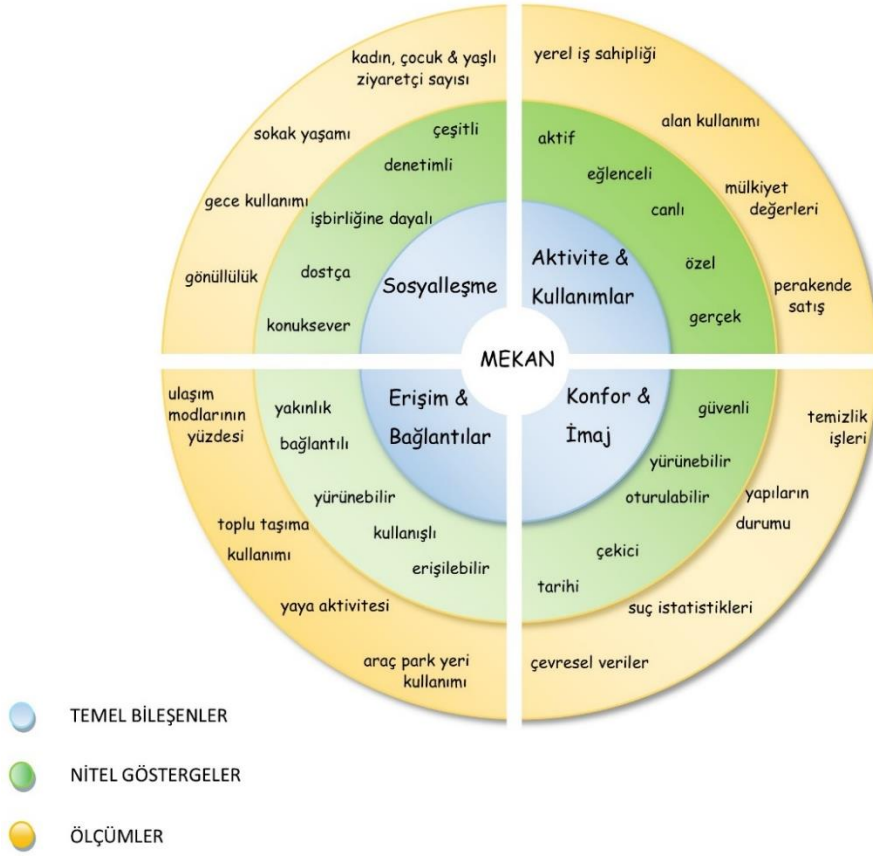
- İnsanlar arasındaki iletişimi ve sosyal aktiviteleri teşvik etmelidir.
- Tüm kullanıcıları için güvenli, davetkar ve beklentileri karşılayıcı özellikte olmalıdır.
- Görsel olarak ilgi çekici mimari özelliklere ve tasarıma sahip olmalıdır.
- Toplumun katılımını teşvik etmelidir.
- Yerel kültür ya da tarihi yansıtmalıdır.
- Kendisine komşu olan kullanımlar ile ilişkili olmalıdır.
- Bakımlı olmalıdır.

- Eşsiz ve özel bir karaktere sahip olmalıdır.

Mean ve Tims (2005) bir kamusal mekanın başarısının insanların bir arada kullandığı sosyalleşme alanı olması ile sağlanacağını belirtmiş ve bunu sağlayabilmek için aşağıda sıralanan ilkelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

- Başarılı bir fiziksel erişimin sağlanması, mekanın çekiciliğinin olması ve günün farklı saatlerinde kullanılabilmesi
- Mekanın kullanımını teşvik edecek şekilde insanların birbirlerine tavsiye etmesi
- Ürün ve hizmetlerin alışverişinin (tüketimin) ötesinde bir katılımın sağlanması
- İyi bir yönetimle kamusal mekanlar arasında koordinasyonun sağlanması
- Kamusal mekanın farklı sosyal gruplar tarafından kullanımının teşvik edilmesi

PPS (2014) ise kamusal mekanları da kapsayan bir kentsel mekanın başarısını erişim/bağlantılar, konfor/imaaj, aktivite/kullanımlar ve sosyalleşme özellikleri üzerinden değerlendirmiş ve bu özelliklerin nitel olarak belirttikleri soyut bileşenlerini ve nicel olarak yapılabilecek ölçümlerini Şekil 2.5'te verilen diyagram ile görselleştirmişlerdir. PPS (2014) tarafından geliştirilen bu 4 kriter tezin yöntemi için bir altlık oluşturmuş ve bu 4 kriter çerçevesinde analizler yapılarak hipotez test edilmiştir.

Şekil 2.5 : İdeal mekanın bileşenleri.

2.1.1 Erişim ve bağlantılar

Bir yerden, başka bir yere istenilen sürede, ekonomik, güvenli, konforlu ve çevresine zarar vermeden gidebilmek, gidilecek yerin yakınına yaklaşabilmek, erişilebilirlik sözcüğü ile tanımlanmaktadır (Kuntay, 2006). Erişilebilir kamusal mekan ise farklı insanların bir araya gelebildiği, fakat aynı zamanda farklı insanların farklı şeyler yapabildiği, erişilebilir nod ve erişilebilir yer olarak tanımlanmaktadır (Bertolini ve Dijst, 2003; Paşaoğulları ve Doratlı, 2004). Jalaladdini ve Oktay (2012), iki çeşit erişilebilirlik olduğundan söz etmektedirler. Bunlardan birincisi görsel erişilebilirlik olup insanların mekanda neler olup bittiğini görmesi ve bunlar hakkında bilgi sahibi olması şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer erişilebilirlik ise fiziksel erişilebilirlik olup insanların mekana girip onun işlevlerini kullanabilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Kamusal mekanların planlanmasında fiziksel ve psikolojik erişim, göz önünde bulundurulması gereken temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda kentsel gelişme için, kamusal mekanların planlama sürecinin temel bir bileşeni olarak görülmesi ve bunun için de insanlara farklı erişim fırsatlarının sunulması gerektiği

belirtmiştir. Böylece kamusal mekanlar kentsel çevrede yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır (Paşaoğulları ve Doratlı, 2004). Whyte (2000)'a göre, bir kamusal mekanın erişilebilirliği, çevresine olan hem fiziksel ve hem de görsel bağlantıları ile değerlendirilebilir. Başarılı bir kamusal mekana kolaylıkla erişilebilmesi ve içerisinden de geçilebilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kamusal mekan kullanıcılarının özel araç sahipliği, kamusal mekana bağlantı sağlayan toplu taşımanın mevcudiyeti de kamusal mekan erişimini artırmaktadır (Lau ve Chiu, 2003). Diğer taraftan Harnik (2006), kamusal mekanın erişilebilirliğinin insanların fiziksel yeterlilikleri, ekonomik güçleri ve kamusal mekanın bulunduğu yerleşim alanında ikamet edip etmemesi ile ilişkili olmaksızın, herkes için sağlanması gerektiğini ve tüm ziyaretçilere eşit koşullarda hizmet edebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, erişilebilirliğin sağlıklı bir yetişkin üzerinden idealize edilmemesi gerektiğini de belirtmiştir.

Kamusal mekanlara erişim ve dolayısıyla kamusal mekan kullanımı hızlı kentleşmeden olumsuz etkilenmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamusal mekanlar uluslararası standartları karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Kamusal mekanlara erişimde oluşabilecek aksaklıklar, güvenliği azalttığı, gürültü, hava kirliliği ve korkuya yol açtığı (özellikle çocuklar için), hareketi zorlaştırdığı ve çevreye zarar verdiği için, kamusal mekanın kullanım düzeyinde etkili olmaktadır (Williams ve Green, 2001). Hillman (1996) çevreye zarar veren ve insanların fiziksel aktivitelerini sınırlandıran trafiğin negatif etkilerini sınıflandırmış ve çocukların kamusal mekan kullanımı üzerinde trafiğin etkilerini araştırmıştır. Yaptığı çalışmada trafik tehlikesinden dolayı ebeveynler, çocuklarının kamusal mekanlara yürüyerek ya da bisiklete binerek erişimlerini sağlamalarını kısıtlamaktadırlar. Bu durum, erişim sıkıntısı bulunan konut alanı çevresindeki kamusal mekanların dahi kullanımını kısıtlamaktadır.

Bir mekanın hem fiziksel hem de görsel olarak çevresi ile kurduğu bağlantı o yerin erişimi hakkında bilgi vermektedir. Başarılı bir kamusal mekan kolayca erişilebilir ve hem fiziksel hem de görsel olarak etrafı ile bağlantılı olmalıdır. Ayrıca mekanın sınırları da önem taşımaktadır. Örneğin, boş bir duvar kenarında ya da terk edilmiş تنها bir alanda yürümek ile kıyaslandığında bir cadde boyunca yer alan dükkanların önünde yürümek genellikle daha ilgi çekici ve güvenli olarak algılanmaktadır. Erişilebilir mekanlar yüksek orandaki otopark gelirleri ve toplu taşıma geçişi için de uygun alanlar olarak kabul edilmektedir (PPS, 2014).

Erişim & bağlantı üzerine sorulacak sorular (PPS, 2014):

- Mekan belli bir mesafeden görölüyor mu? Mekanın içi dışarıdan göröllebilir mi?
- Mekan ile o mekana bitişik yapılar ya da duvarlar arasında iyi bir bağlantı var mı? Kendisine bitişik binanın yaşıyanları mekanı kullanıyorlar mı?
- İnsanlar mekana yürüyerek kolayca erişebiliyorlar mı?
- Kendilerine bitişik diğer alanlar ile aralarında yürüyüş yolu bulunuyor mu?
- İnsanların özel ihtiyaçları için mekanda çeşitli işlevler ulunuyor mu?
- Diğer yerlere ulaşmak için mekan içerisinden geçiş sağlanıyor mu?
- Mekana ulaşmak için otobüs, metro, bisiklet vb. farklı ulaşım seçenekleri mevcut mu?
- Mekana ulaşımı sağlayan toplu taşıma durakları kütüphane, postane, gibi kullanımlara da yakın konumlanıyor mu?

2.1.2 Konfor ve imaj

Kamusal mekanlardaki konfor hissi, fiziksel koşullar ve ergonomi, iklim koşulları, insanlara ve ortamlara duyulan aşinalık, algılanan güvenlik düzeyi gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. İnsanların kimi zaman çevresel koşullar ile mücadele ettiği, ya da onlara adapte olabildiği kabul edilmekle birlikte; yapılan çalışmalar, sıcaklık, nem, rüzgar, güneş ışığı, gölge gibi mikroklimatik koşulların kamusal mekanların kullanım düzeyini etkilediğini ortaya koymaktadır. Kamusal mekanların kullanımında en önemli iklimsel faktörün güneş ışığı olduğu öne sürölmüş (Whyte, 2007) ve rüzgar korunaklı ve bol güneş ışığı alan mekanlarda sosyal aktivitelerin daha fazla göröldüğü ifade edilmiştir (Hass-Klau ve diğ, 1999). Bununla birlikte, ilkbahar kullanımları için güneş ışığının önemli bir faktör olduğu kabul edilse de, insanların daha sıcak olan yaz aylarında gölge aradıkları da belirtilmiştir (Whyte, 2007; Zacharias ve diğ, 2001; Mehta, 2007). Bu nedenle kamusal mekanların kullanımını destekleyecek şekilde, doğal iklim koşulları üzerinde etkili olabilecek fiziksel düzenlemelerin yapılması gerekebilir. Aynı zamanda, güneş, rüzgar, yağmur gibi fiziksel uygunluğun sağlanmasının ötesinde kamusal mekanlar, kültürel çerçeve içerisinde kamusal mekanda potansiyel olarak var olabilecek davranış kalıplarını ve çeşitli aktiviteleri

destekleyecek alanlardır. Bu nedenle, kamusal mekanlardan, antropometrik ve ergonomik bir duyarlılıkta tasarlanmış olması beklenmektedir (Lang, 1987).

Lynch (1960), insanların zihinlerinde yaşadıkları mekanlara ilişkin bir imaj geliştirdiklerini ve yüksek bir imaj edilebilirliğe sahip olan çevrenin konfor ve hoşnutluk sağladığını öne sürmüştür. Buna göre, en çok imaj edilebilen yerler, ahenkli bir izlenim yaratacak şekilde çeşitli etkenlerin bir araya geldiği yerlerdir. Çevrenin yüksek bir zihinsel imaja sahip olması ve tanımlanabilmesi için şekil, renk ve kullanımların bir arada düzenlenme biçimi önem taşımaktadır. Her ne kadar iyi bir çevresel tasarımın kamusal mekanın güvenliği ve kullanımı üzerinde etkili olduğu kabul edilse de, tasarım açısından zayıf kalmış mekanlar bile alternatif olmaması durumunda tercih edilebilir ve hatta kullanıcıları tarafından beğenilebilir (Ravenscroft ve Markwell, 2000).

Konfor ve imaj açısında yetersiz bulunan kamusal mekanlar, iç karartıcı ve sıkıcı, kirli ve tehlikeli yerler olarak algılanmaktadır. İhmal edilmiş ve bakımsız bitkiler, ölü çiçekler, kırık oturma yerleri spreylere boyanmış kullanımlar ve dağılmış çöpler, kamusal mekanın kullanımını ve kalite algısını düşürecekleri gerekçesi ile eleştirilmektedir (UGSTF, 2002). Bir mekanın konforlu olması ve kendini iyi sunması ya da iyi bir imaja sahip olması kendi başarısı için bir anahtar rolündedir. Konfor, güvenlik algısı, temizlik ve oturulacak yerlerin bulunması gibi konuları içermektedir. Ayrıca, özellikle kadınların kamusal mekanların konfor ve imajı konusunda daha sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahip olduğu da belirtilmiştir (PPS, 2014).

Konfor & imaj üzerine sorulacak sorular (PPS, 2014):

- Mekan başarılı bir ilk izlenim vermekte mi?
- Alanda kadın kullanıcıların sayısı erkeklerden fazla mı?
- Yeterli derecede oturacak alan var mıdır? Oturma yerleri uygun olarak konumlanmış mı? İnsanlar oturma yerlerini tercih edebiliyorlar mı (güneş altı, gölge,...)?
- Alan temiz ve bakımlı mı? Bakımından kim sorumlu? Bakımını nasıl ve ne sıklıkta yapmaktadırlar?
- Mekan güven hissi uyandırmakta mı? Güvenlik nasıl sağlanmakta?
- İnsanlar resim çekiyor ya da çekirtiyorlar mı?

- Araçlar, mekandaki yaya kullanımına izin veriyorlar veya insanların mekana erişimini engelliyorlar mı?

Güvenlik, kamusal mekanların kullanımını etkileyen en önemli hususlardan bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Çeşitli çevresel özellikler, kamusal mekanlardaki algılanan güvenlik ile gerçek güvenliği etkilemektedir. Günümüzde, kamusal mekanların yönetimi ve tasarlanmasında etkili olan korkulara ve güvenliğe yönelik politikaların önem kazandığı görülmektedir. Güvenlik duygusu, çeşitli kontroller vasıtasıyla sağlanabileceği gibi, bazı araştırmacılar aşırı derecede güvenlik tedbirlerinin bulunmasının mekanın aslında güvensiz olarak algılanmasına neden olabileceğini belirtmişlerdir (Mehta, 2014). Alternatif olarak, güvenlik duygusunun, kamusal mekanlarda insanların bulunması ve mekanların kullanıcıları tarafından “sokağı gözleyerek” kontrol edilmesi ile sağlanabileceği belirtilmektedir (Jacobs, 1961). Ayrıca, bireysel algıların mekanların güvenli ya da güvensiz olması üzerinde önemli bir rol oynadığı da belirtilmektedir. Deneysel araştırmalar, suç üzerinden algılanan güvenlik algısının fiziksel koşullardan, mekanlar arası konfigürasyondan, alan kullanım çeşitlerinden, çevresel değişimlerden, mekanın bakımlı olmasından, insanların varlığı, yokluğu ve özelliklerinden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bazı araştırmalar, etrafında çeşitli dükkan ve mağazaların bulunduğu kamusal mekanların daha güvenli olarak algılandığını ortaya koymuştur (Perkins ve diğ., 1993). Bu bağlamda, dükkan, bar ve restoran gibi diğer üçüncü mekanlar, denetim ve güvenliğin temel bileşenleri olarak tanımlanmaktadır (Jacobs, 1961).

Trafikten kaynaklanan güvenlik, kamusal mekanın kullanımını etkileyen bir diğer önemli faktördür. Trafikten kaynaklı gerçek ve algılanan güvenliği göz önünde bulunduran çalışmalarda mekanların fiziksel özelliklerine ve çeşitli standartların önemine değinilmiştir. Appleyard (1981), trafik hacmi ile sosyal davranışlar arasında negatif bir ilişki olduğunu öne sürmüştür. Böylece kamusal mekan bağlamındaki güvenlik, bir bireyin suç ve trafikten kaynaklı sosyal ve fiziksel faktörleri emniyetli hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Mehta, 2014).

Kamusal mekanlardan parklar ve özellikle çocuk oyun alanları üzerine yapılan çalışmalar, bu mekanlara erişimin genellikle fiziksel şiddete ve trafik kazasına maruz kalma nedeni ve korkusuyla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Birçok insan, kentsel alanlar içerisindeki en tehlikeli alanların kent merkezlerinden sonra parklar ve çocuk oyun alanları olduğunu belirtmişlerdir (Ravenscroft ve Markwell, 2000). San

Francisco’da yapılan bir çalışma, 8 ile 12 yaşarasındaki çocukların yarısından fazlasının suça maruz kalmaları, gasp edilmeleri ya da trafik kazalarına maruz kalabilecekleri korkusu ile ebeveynleri tarafından belirli parklara gitmelerinin yasaklandığını ortaya çıkarmıştır (Moore, 1986).

İnsanlar, belirli bir derecede konfor sunan, kendi ilgilerini çeken ve onları uyaran kamusal mekanlarda daha uzun süre kalma eğilimi göstermektedirler. Yapılan çalışmalar, hem kent merkezinde hem de kentin çeperlerindeki kamusal mekanlarda aktivite ve özel etkinliklerin organize edilmesinin insanlar tarafından talep ve takdir edildiğini göstermektedir (Holland ve diğ, 2007).

2.1.3 Kullanım ve aktivite

Bir mekanın sunduğu aktivite ve kullanımlar, o mekanı oluşturan temel yapıtaşları olarak tanımlanmaktadır. İnsanların mekana gelmesini ve tekrar ziyaret etmesini sağlayacak bir şeye sahip olmak mekanlar açısından önem taşımaktadır. Mekanın sunduğu herhangi bir şey olmadığında mekan boş kalır ve genellikle bu durum bir şeylerin yanlış olduğu izlenimini vermektedir (PPS, 2014). İnsan ve insan aktivitelerinin, diğer insanlar için fiziksel nesne ve çevreden daha çekici olduğu öne sürülmektedir. İnsanlar, diğer insanların yaptıkları ile ilgilenmektedirler. Çocuklar, özel olarak düzenlenmiş parklara sokakları tercih ediyorsa, insanlar, sokağı, sokaktaki kafeteryaları ya da sokak çalgıcısının yaptığı canlı müziği dijital müziklere tercih ediyorsa, dolaşım ve etkileşim alanı fazla olan, insanların birbirlerini görebildikleri alanlar da aynı şekilde tercih sebebidir. Çevrenin davranışsal bileşenini oluşturan insan-insan ilişkisi olup, dış mekân yaşantısının canlı ve çekici olabilmesi bu ilişkinin kurulabileceği mekânsal kurgunun yaratılmış olması gerekmektedir (Yazıcıoğlu Halu, 2010).

Kullanım / aktiviteleri değerlendirmede dikkate alınacak ilkeler (PPS, 2014):

- İnsanların katılımını artıracak ve ziyaret etmesine olanak sağlayacak daha fazla aktivitenin bulunması
- Kadın ve erkek kullanıcılar arasında dengenin sağlanması (kadınlar kullandıkları kamusal mekanlar için oldukça belirleyicidirler).
- Farklı yaş gruplarından insanların mekanı kullanması (diğer insanlar çalışırken, emekliler ve küçük çocukları olan insanlar tüm gün kullanırlar).

- Mekanın gün boyu farklı saatlerde kullanılması
- İnsanların mekanı bireysel olarak değil de grup olarak kullanması, böylece insanların sosyalleşmesine ve eğlenmesine olanak sağlanması
- Mekanın yönetimi açısından başarı sağlanması

Kullanım & aktivite üzerine sorulacak sorular (PPS, 2014):

- Mekan, insanlar tarafından kullanılıyor mu? Veya boş mu?
- Farklı yaş gruplarından insanlar tarafından kullanılıyor mu?
- İnsanlar grup halinde çeşitli aktivitelere katılıyorlar mı?
- Kaç çeşit farklı aktivite (yürüyüş, yemek yeme, top oyunları ile oynama, dinlenme, kitap okuma,..) meydana gelmektedir?
- Mekanın hangi bölümleri kullanılır / kullanılmaz?
- Seçim yapılabilecek kadar kullanım çeşitliliği var mı?
- Mekanın yönetimi sağlanıyor mu? Veya mekanın güvenliği ve bakımından sorumlu bir kimse var mı?

2.1.4 Sosyalleşme

Kamusal mekanlar tarih boyunca insanların bir araya gelerek ortak kararlar aldığı, iletişim kurduğu duygu ve düşüncelerini aktardığı sosyalleşme mekanlarıdır. Diğer taraftan, kamusal mekanların, sosyal etkileşim için önemli bir fırsat sunduğu kabul edilmekle birlikte, insanların yalnız kalma ihtiyacına da cevap verdikleri bilinmektedir (Cattell ve diğ, 2008).

Kentsel alanlardaki parklar, meydanlar, pazar yerleri, su kıyıları ve doğal alanlarda, ortak paylaşımları destekleyecek şekilde farklı kültürel gruplardan insanlar bir araya gelmektedir. Bu paylaşımlar ve deneyimler tekrarlandığında, kamusal mekanlar pozitif toplumsal anlamları taşıyan gemilere dönüşmektedirler (Carr ve diğ, 1992).

Kamusal mekanlar, tarih boyunca temel yaşamsal gereksinimleri, iletişim ve eğlence ihtiyaçlarını, çeşitli politik, dini, ticari, kamusal ve sosyal fonksiyonları karşılamak üzere kullanılmışlardır. Günümüzün çağdaş toplumlarında, bu işlevlerin çoğu, özel ya da sanal bölgelere taşınmış ya da özelleştirilmiş ve sınırlandırılmış mekan türlerinde yer almaya başlamıştır. Buna rağmen, insanların kent merkezlerindeki belirli alanlarda

ve karma kullanımının olduğu mahallelerde, kamusal mekanlara bağılı olmaya devam ettiğı ve bu alanlarda, alış veriş yapmak, oynamak, buluşmak, diğeri insanlarla iletişim kurmak ve rahatlamak gibi işlevsel, sosyal ve boş zaman aktivitelerini geçirdiğı kabul edilmektedir (Mehta, 2014).

Kentsel alanlar üzerine çalışan araştırmacılar, bireysel ve toplumsal gelişme için kamusal mekanın, politik, sosyal ve kültürel boyutunun önemine değinmektedirler. Marshall Berman, kamusal ve özel arasındaki zıtlığa dikkat çekerek, bu zıtlıklar ve farklılıkları çözümleyebilmek ve demokratik bir toplum için daha bütüncül bir yaşam kurmak için, insanların sadece politik ve sosyal sistemdeki radikal değışikliklere değil, özgürce bir araya gelebilecekleri ve kendi başlarına bir şeyler yapabilecekleri yerlere de ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Demokrasinin temelinde yatan, diğeri insanların varlığını tanımak ve onlarla bir araya gelerek fikir alış verişinde bulunabilmek için kamusal mekanların fırsat sunduğı ve bu sayede insanların birbirlerinin yaşantılarını zenginleştirip geliştirdiğı belirtilmektedir. Buna göre kamusal mekanlar için 4 adet sosyal rol tanımlanmıştır. Bunlar:

- Kamusal yaşam için bir arena olmak
- Farklı sosyal gruplar için bir buluşma yeri olmak
- Toplumdaki imaj ve sembollerin sergilenmesi için bir mekan olmak
- Kentsel aktiviteler arasındaki iletişim sisteminin bir parçası olmak (Mehta, 2014'te atıfta bulunulduğı gibi).

ODPM (*Office of Disaster Preparedness and Management*) gibi çeşitli uluslararası kuruluşlar, toplumsal birliktelik ve sosyal bütünleşme için kamusal mekanlara stratejik bir rol yüklenmesini hedeflemişlerdir. Kamusal mekanların, kullanıcılarının farklılaşan ihtiyaçlarını karşılaması bir politika olarak benimsenirken, aynı zamanda ruhsal sağlığa katkı yaptığı ya da sağlıklı yaşam tarzlarını cesaretlendirecek bir rol oynayabileceğı de kabul edilmektedir (Cattell ve diğ, 2008).

Bu kapsamda, kamusal mekanların farklı sosyal ve kültürel gruplar tarafından nasıl kullanıldığının anlaşılması gerekmektedir. Williams ve Green (2001), mekanların insanlar tarafından paylaşılma derecesinin ve bunun toplumsal birliktelik üzerindeki etkisinin, insanların bağlandıkları mekanlara anlam yüklemesinin ve ayrıca sağlık ve refah için uygulamaların neler olabileceğinin üzerinde durulması gerektiğini

belirtmiştir. Bonilla (2013), sözlü görüşmeye dayalı alan çalışmasında alt gelir gurubundan insanların yaşadığı mahallelerde kamusal mekanların bulunmasının sosyal ilişkileri canlandırıldığını belirlemiştir.

Lefebvre (2014), tarih boyunca her toplumun ekonomik ve sosyal üretim gereksinimlerini karşılamak için kendi sosyal mekanını şekillendirdiğini belirtmiştir. Madanipour (2006), kent meydanları ve pazar yerleri gibi modernizm öncesi kamusal mekanların kamusal iletişim için önemli bir rol oynadığını ve bu mekanlar sayesinde büyük kitlelerin sosyal etkileşimi sağladığını belirtmiştir.

Sosyalleşme, bir mekanda başarması oldukça zor bir kriter olmakla birlikte, bir kez sağlandığında, mekanın ideal bir yapıya bürünmesini sağlar. İnsanlar birbirlerini gördüklerinde tanışır ve selamlaşırlar, yabancılarla iletişim kurmakta rahattırlar. Ayrıca, sosyal aktiviteyi geliştiren güçlü bir yer duygusu ya da mekanlarına / topluluklarına bağlılık geliştirirler (PPS, 2014).

Sosyalleşme üzerine sorulacak sorular (PPS, 2014):

- Bu mekan arkadaşlar ile buluşmak için seçilebilir mi? İnsanlar arkadaşları ile bu mekanda buluşuyor ya da bu mekandan kaçıyorlar mı?
- İnsanlar grup halindeler mi? Diğer insanlar ile konuşuyorlar mı?
- İnsanlar birbirlerini tanıyorlar ya da birbirlerinin isimlerini biliyorlar mı?
- İnsanlar arkadaşları, yakınları ya da randevuları için mekanı gururla seçebiliyorlar mı?
- İnsanlar gülümsüyor mu? İnsanlar birbirleri ile göz kontağı kuruyor mu?
- İnsanlar mekanı düzenli olarak ve seçerek kullanıyorlar mı?
- Geniş bir topluluğu yansıtacak şekilde farklı yaşlardan ya da etnik gruplardan insanlar bir arada bulunuyorlar mı?
- İnsanlar fark ettiklerinde mekandaki düzensizlikleri gidermeye çalışıyorlar mı (çöp toplamak,...)?

2.2 Kamusal Mekanın Yönetimi

Kamusal mekanlar, kullanıcı çeşitliliği ve zenginliği sayesinde içinde bulunduğu toplumların ne kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğu ile ilgili ipucu vermektedirler.

Bu nedenle, toplumsal yapıda oluşabilecek kırılmaların önüne geçmek için kamusal mekanlar bir araç olarak görülmektedirler. Madanipour (2010)'a göre, insanlar arasındaki sosyal bağların zayıflaması sonucunda günümüz kentleri gittikçe insan yığınlarının yaşadığı bir yer olmuş ve kamusal mekanlar kentin sosyal dokusunun bulunduğu alanlardan, kentsel çevrenin daha kişiliksiz ve parçalanmış alanlarına dönüşmüştür. Bazı araştırmacılara göre ortaya çıkan bu sorunlar kamusal mekanlara daha çok müdahale ederek, diğerlerine göre ise daha az müdahale ederek çözülebileceği öne sürülmüştür.

Tüm dünyada yaşam koşullarının değişmesine de paralel olarak küreselleşme, kentlerdeki kamusal mekanların yönetimi, sahipliği ve kullanımını zaman içerisinde değiştirmiştir ve bu durum kamusal mekanların sonunu getirdiği gerekçesi ile oldukça eleştirilmiştir. Carmona (2010a)'nın da belirttiği üzere bazı araştırmacılar, kamusal mekanlara aşırı derecede müdahale olduğunu ve bunun sonucunda kamusal mekanların homojenleşerek metalaştığı görüşüne sahiptirler. Sennett (1996) kamusal insanın ve kamusal kültürün çöküşünden bahsetmiş, sosyal, ekonomik ve politik değişimlerin insanların yaşantılarını özelleştirdiğine ve sosyal yaşantılarını da olumsuz yönde etkilediğine değinmiştir.

Bununla birlikte bazı araştırmacılar ise, kamusal mekanların deneyimlediği düşüşün doğru olmadığına dikkat çekmiş (Carr ve diğ, 1992; Loukaitou-Sideris ve Banerjee, 1998) ve kamusal mekanların gerçekte hiçbir zaman idealize edilen demokratik, çeşitlilikleri içeren ve toplumun tüm sınıflarına açık bir mekan olmadığını belirtmişlerdir. Bu kapsamda, Jacobs (1961) ve Gehl (2011) gibi kent bilimcileri kamusal mekanlara yetersiz derecede müdahale edildiğini, kullanımının artırılması, güvenliğinin sağlanması, fiziksel tasarımı ve yönetiminin geliştirilmesi gibi hususlar üzerine dikkati çekmeye çalışmışlardır.

2.2.1 Yetersiz müdahale eleştirileri

Kamusal mekânın ve kamusal düzenin fiziksel bir düşüş deneyimlediği görüşüne dayanan yetersiz müdahale eleştirileri literatürde farklı açılardan ele alınmıştır. Gerek kamu gerekse özel sektör tarafından ihmal edilen, bakımsız kalan ve zayıf yönetilmekle eleştirilen kamusal mekanlar farklı isimlerle nitelenmişlerdir.

2.2.1.1 İhmal edilmiş kamusal mekan (*Neglected space*)

Kamusal mekanlara yetersiz düzeyde müdahale edildiği yönünde yapılan eleştirilerden bir tanesi Francis Tibbalds tarafından yapılmış ve bu mekanlar “*neglected space*” olarak tanımlanıp, bu tez kapsamında Türkçe’ye “*ihmal edilmiş kamusal mekan*” olarak çevrilmiştir. Tibbalds (1992), tüm dünyada kamusal mekanın düşüşünü belirtmiş ve İngiltere örneğinden başlayarak, kamusal mekanların çöplerle dolu olduğuna, duvar yazıları ile kaplandığına, güvensiz ve bakımsız binalarla çevrelendiğine ve genellikle geceleri karton kutularda yaşayan evsiz insanlar tarafından kullanıldığına dikkat çekmiştir. Kentlilerin bu durumu “başkasının problemi” olarak gördüğünü ve çeşitli kurum ya da kuruluşlardan bu alanların bakımını üstlenmelerini beklediklerini belirtmiştir. Tibbalds (1992)’a göre, kamusal mekanların yönetimi yaşamsal bir öneme sahiptir. Duvar yazıları, çöp, poster ve vandalizmle zarar gören kamusal mekanların tasarım ve uygulama sonrasında bakım ve kontrolünün yapılmamasını eleştirir.

2.2.1.2 Kayıp mekan (*Lost space*)

Kayıp mekanlar, kentlerdeki yaya aktivitesinden ya da hareketinden soyutlanmış olup, yapılandırılmamış peyzajlar olarak tanımlanan araç park yerleri, terk edilmiş su kıyıları, askeri ve endüstriyel alanlar gibi fiziksel olarak mevcut ancak aktif olarak kullanılmayan mekanları tanımlamak için kullanılmaktadır. Genellikle insanlar tarafından fark edilmeyip, çevrelerinde yaşayanlara ya da kullanıcılara herhangi bir pozitif katkı sağlamadığı düşünülen bu alanların yeniden tasarlanmaları gerektiği öne sürülmektedir. Kayıp mekanların ortaya çıkmasına neden olan etkenler; artan otomobil bağımlılığı, modern kentsel hareketlerin açık alanlara yönelik tutumları, kentsel yenileme adına yapılan bölgeleme ve alan kullanım politikaları, kamusal mekanlara yönelik kamu ve özel sektörün duyarsızlığı, kent merkezi içerisinde kalan endüstriyel, askeri, ya da ulaşım alanları olarak sıralanmaktadır (Trancik, 1986).

2.2.1.3 24 Saatlik mekan (*Twenty-four-hour space*)

24 saatlik kamusal mekan kullanımı, kent merkezinde güvenliği sağladığı ve gece ekonomisine katkı sağladığı gerekçesi ile özellikle bir çok Avrupa kentinde desteklenmiştir (Heath, 1997). Bununla birlikte, Roberts ve Turner (2005) Soho – Londra’da yaptıkları alan çalışmasında mahalle sakinlerinin 24 saatlik kullanım sonucunda kabul edilemez düzeydeki kirlilik, gürültü ve aktivite nedeni ile rahatsızlık

duyduklarını tespit etmişlerdir. Sonuç olarak, gece aktif olan karma kullanıma sahip mekanların kente canlılık kattığını ancak kendi sakinlerinin konforu için yönetim açısından daha dikkatli olunmasını ve çeşitli düzenlemelerin yapılmasını önermişlerdir. İstanbul'da da Cihangir Semti örneği 24 saatlik aktif bir sokak kullanımı sunmakla birlikte yerel halkın bu durumdan çok memnun olmadığına dair medya organlarında çeşitli haberler yayınlanmıştır.

2.2.1.4 İşgal edilmiş mekan (*Invaded space*)

Kayıp mekan kavramı ile ilişkili olan işgal edilmiş mekan kavramı, Gehl ve Gemzoe (2001) tarafından, özel araç sahiplerinin kullanımına ayrılan alanlar için geliştirilmiştir. Araç trafiğine bağlı olarak, özellikle eski kent merkezlerinde ve kentsel alanlarda sokak ve meydanlardaki yaya alanları işgal edilmiştir. Bu kapsamda, fiziksel mekan kalmamış, kirlilik ve gürültü gibi diğer sınırlayıcılar da eklenince, kentsel yaşam zarar görmeye başlamıştır. Bu alanlardaki çoğu sosyal ve rekreasyonel aktiviteler kaybolmaktadır. Yayadan çok araç trafiğine hizmet eden bu alanlardaki insanlar, istedikleri için değil mecburiyetten yürümektedirler. Bu tip alanlar, farklı birimler tarafından sahiplenildiği ve yönetildiği gerekçesi ile eleştirilir ve birimler arasında koordinasyonun olmaması ve yayaların göz ardı edilmesi kamusal mekanı zayıflatmaktadır (Carmona, 2010a).

2.2.1.5 Dışlayıcı mekan (*Exclusionary space*)

Jane Jacobs, Jan Gehl ve William Whyte, kamusal mekanın kullanımının mekanın kalite faktörleri ile bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Böylece, eğer mekan iyi yönetilmezse fiziksel olarak ve sunduğu fırsatlar ile aktiviteler açısından da düşüş göstermektedir. Sonrasında bu düşüş kısır bir döngü haline gelmektedir. Eğer insanlar mekanları daha az kullanırlarsa mevcut olanların sürdürülmesi ve yeni mekanların yaratılması için daha az gayret gösterilmektedir (Carmona, 2010a'da atıfta bulunulduğu gibi). Bu kapsamda özellikle engellilerin, çocuk arabası kullananların, yaşlıların ve ayrıca, etnisite, ırk, yaş, sınıf gibi durumlar açısından kendilerini dezavantajlı hissedebilecek grupların korku, şüphe, gerilim gibi durumlara olanak vermeden mekanı kullanmasına yönelik olarak kamusal mekanların yönetilmesi üzerinde durulmaktadır.

2.2.1.6 Parçalanmış mekan (*Segregated space*)

Çeşitli kamusal mekanların suç mekanlarına dönüşmesi ya da kullanıcıların suça maruz kalma korkusu mekânsal bölünmelerin ana nedenlerden bir tanesi olarak gösterilmektedir. İnsanlar, açık alanlarda kendilerini savunmasız ya da güvensiz hissederken, kapalı ya da çevrelenmiş alanlarda ise güvenli ve korunmuş hissederek. Bu durum, sınıfsal yapı, yaş, etnisite ile ortaya çıkan mekânsal bölünmeleri ortaya çıkarmaktadır (Carmona, 2010a). Güvenlikli siteler, günümüzün öne çıkan parçalanmış mekan örnekleri arasında yer almaktadırlar. Oc ve Tiesdell (1997)'e göre, suça maruz kalma korkusu, kentsel çevrenin yönetimi ve tasarımı açısından en önemli faktörlerden bir tanesi olarak kabul edilmektedir. İstatistiklere göre, erkekler kadınlardan daha fazla suça maruz kalmasına rağmen, kadınlar suça maruz kalma korkusunu daha çok yaşamakta ve kamusal mekanlarda kadın kullanıcıların sayısının düşük olması kamusal mekan için problem teşkil etmektedir (Whyte, 2007).

2.2.1.7 Mahrem mekan (*Domestic space*)

Sennett (1996)'e göre, sekülerizm ve kapitalizmin yükselmesine bağlı olarak insanların aileleri ve yakın arkadaşları ile kurdukları özel ilişkilerdeki gelişme, kamusal yaşantıda düşüşe neden olmuştur. Evler, sokak ve meydanların yerini almıştır. Eğlence, bilgiye erişim, alışveriş, finansal hizmetler, hatta oy verme işlemlerinin bile modern teknolojiler ile internet üzerinden sağlanması, kamusal yaşantı için kişisel mobilitenin artmasına ve birçok yerde “yerel”, “küçük ölçekli” ve “kamusal” olanın azalmasına, “bölgesel”, “büyük ölçekli” ve “özel” olanın büyümesine neden olmaktadır. Böylece Sennett (1996)'in de belirttiği gibi insanlar, özel ve bireysel olanı giderek daha çok deneyimlerken, kamusal kültür de azalmaktadır. Ayrıca, bu durum benzer sosyo-ekonomik grupların bir arada bulunması ve mekanı deneyimlemesine yol açmaktadır.

2.2.1.8 Üçüncü mekan (*Third space*)

Kamusal mekanın yeni formlarının ortaya çıkması sonucunda kamusal mekan tanımının daha kapsayıcı olmasının gerekliliği çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır. Kamusal yaşantının, kamusal mekanlar dışındaki farklı mekanlarda da hayat bulması üçüncü mekan kavramının çıkmasına neden olmuştur. Oldenburg (1996), üçüncü mekan kavramını geliştirirken evleri birinci mekan, iş yerlerini ikinci mekan olarak kabul etmiş, sosyal refah ve psikolojik sağlık için üçüncü mekanların önemine dikkat

çekmiştir. Bu alanların yerele özgü ve yürünebilir mesafede olması, sosyal ilişkileri geliştirmek için bir fırsat olarak görülmüştür.

Banerjee (2001)'ye göre, kentsel tasarımcılar, fiziksel kamusal mekan oluşturmaktan çok kamusal yaşantı kavramı ile ilgilenmelidirler. Günümüzün özel mekanlarında kamusal yaşantının daha çok gelişmiş olması, sadece tema parklarına değil, kafeterya ve kitapçılar gibi diğer üçüncü yerlere de odaklanılmasını gerektirmektedir. Bu mekanlar, kamusal ya da özel sahipli olması fark etmeksizin sosyal etkileşime olanak sağlayan ve onu destekleyen mekanlar olarak değerlendirilmektedir.

2.2.1.9 Sanal mekan (*Virtual space*)

Alessandro Aurigi'ye göre, günümüzde sohbet odaları, sanal dünyalar ve akıllı telefonların kullanımı ile bilgisayar teknolojilerinin ve internetin gelişmesi şehircilikte yeni formlara yol açmakta ve geleneksel kamusal mekan kullanımını azaltmaktadır. Bazı araştırmacılar ise, günümüz teknolojileri sayesinde kentlerin bugünkü anlamından farklı olarak yeniden biçimleneceğini ve William J. Mitchell'in de belirttiği üzere, bilgisayar ağlarının kentsel yaşantı için bir temel oluşturacağı görüşünü belirtmişlerdir (Carmona, 2010a'da atıfta bulunulduğu gibi).

Mahrem mekanlar, üçüncü mekanlar ve sanal mekanların yeni teknolojilerin ve yaşam tarzlarının baskısı altında bulunması Manuel Castells ve Saskia Sassen tarafından eleştirilmektedir. Üçüncü mekan anlayışının yaygınlaşması da bu teoriyi destekler görünmektedir. Kamusal mekanların yetersiz yönetilmesi, bu alanlara sahte bir boyut kazandırmakta ve insanların bu alanlara yönelmesine neden olmaktadır (Carmona, 2010a).

2.2.2 Aşırı müdahale eleştirileri

Bu türdeki eleştiriler genellikle çok kamusal mekanların giderek daha fazla metalaşması üzerinden kamusal mekanlara yapılan eleştirilerdir. Bu eleştirilerin sahipleri, kamusal mekanlara gerek sermayenin gerekse kent yöneticilerinin aşırı derecede müdahil olduklarını ve kamusal mekanlarda yaşanan temel problemlerin bu nedenle ortaya çıktığı görüşüne sahiptirler. Aşırı müdahale eleştirileri de, yetersiz müdahale eleştirilerinde olduğu gibi farklı kategoriler altında ve farklı isimlerle anılmaktadır. Ancak, bu kategoriler arasında çok net bir ayırım yapmak mümkün olmamaktadır.

2.2.2.1 Özelleştirilmiş mekan (*Privatized space*)

Özelikle son 30 yıldır kamusal mekanların özelleştirilmesi, kamusal mekanlar için geliştirilen politikalar, kamusal mekanın yeniden tasarlanması ya da tamamen kapatılması gibi eylemler vasıtasıyla oldukça ön plana çıkmıştır. Özellikle merkezi iş alanlarının geliştiği bölgelerde kamusal mekanların kontrolü artmakta ve erişimleri de oldukça zorlaşmaktadır. AVM'lerin ve yeni yerleşim alanlarının gelişmesi, koruma-korunma endişesini ortaya çıkarmış kamusal mekanlara erişimi kısıtlamıştır. Özel sektörün güç kazanması ve kamusal mekanlarda söz sahibi olması ise, hem yerel yönetimler hem de kent sakinleri tarafından da çoğu kez destek görmektedir (Low, 2006). Güçlü bir planlama kontrolü olmaması durumunda yerel yöneticiler ve kamu otoriteleri kamusal mekanlarda sorumluluk almak istememekte ve özelleşme kaçınılmaz olmaktadır (Carmona, 2010a).

Loukaitou-Sideris ve Banerjee (1998)'ye göre, postmodern sürecin bir sonucu olarak mekanların parçalanması, çevrelenmesi ya da bölünmesi kontrol edilmesini ve korunmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Böylece gündelik yaşantıda hoşlanılmayan gerçeklerin (fakirlik, evsiz insanlar, ihmal edilmiş ve bozulmuş alanlar) kontrolü ve izlenmesi sağlanmaktadır.

Mean ve Tims (2005) kamusal mekanların ticari işlevlere sahip olmasının negatif sonuçlar doğurabileceğine değinmiş, bu gibi yerlerin sadece belirli bir harcama gücüne sahip olanlar tarafından kullanılabileceğini, diğerlerinin ise bu tip kamusal mekanlara çok da ait olamadıklarını belirtmiştir. Buna göre, AVM'ler gibi ticari alanlar yarı-kamusal mekanlardır ve işletmecileri bu tip alanları pazar politikası hedefleri doğrultusunda ve “seçkin” kullanıcılarını arayarak yönetirler. Böylece, bazı AVM'ler genellikle ileri yaşlardaki bireyler tarafından kullanılan oturma yerlerinin sayısını bile kısıtlamaktadırlar ya da para harcama gücü olmayan gençleri AVM'lerin dışına yönlendirmektedirler.

2.2.2.2 Tüketim mekanı (*Consumption space*)

Michael Sorkin'in “*Variations on a Theme Park*” isimli kitabında değinilen “kentlerdeki özelleşmelerin geleneksel kamusal mekanların sonunu getirdiği” hipotezi ile desteklenen bu kamusal mekan kategorisi, ekonomik olguların toplum ve kültürün üzerinde olduğu küresel bir mekan olarak tanımlanmaktadır. Çok uluslu şirketlerin egemenliğinde olan dünyada kamusal mekanın tüketilerek standart bir şehircilik ortaya

konulduğu belirtilmekte ve kamusal mekanın genellikle güvenlik kaygısı ile yönetildiği öne sürülmektedir. Ayrıca kamusal mekanların, bir simülasyon kentinin yaratılmasında geçmişle bağ kurmaya çalışan yalancı bir tarih tarafından tanımlanan ön cepheler haline getirildiği belirtilmektedir (Carmona, 2010a'da atıfta bulunulduğu gibi).

Özellikle 1990'lardan itibaren kentlerin birbirlerinden ayırt edilebilirliği, tüketim kültürlerinin gelişmesi ile ölçülmeye başlanmıştır (Crewe ve Beaverstock, 1998). Bu durum tezin ilerleyen aşamalarında değinilecek olan homojenizasyonu doğurmaktadır.

Maarten A. Hajer ve Arnold Reijndorp'a göre, gelişmiş ülkelerdeki orta sınıfın egemenliğinin bir sonucu olarak yerlerin ve etkinliklerin planlı bir tüketimi mevcuttur. Sıradan insanlar, sıra dışı deneyimleri yaşamak istemektedirler ve boş zaman uzmanları bunu deneyim pazarı olarak adlandırmaktadırlar. Bienallerden, indirim günlerine kadar tüm etkinlikler, insanları kısa süreli de olsa heyecanlandırmakta ve deneyimlerin üretimi, kentleri ve organizasyonları birbirleri ile yarıştırmaktadır (Carmona, 2010a'da atıfta bulunulduğu gibi).

Boyer (1994), geç kapitalizmin bir aracı olan postmodern kentlerin tarih ve sembolizmi bir arada tuttuğunu ve bu durumun hem siyasi hem de sosyal otoriteler tarafından yeniden dünyanın merkezi olma çabası olarak görüldüğünü belirtmiştir. Görsel bellekler, sosyal değişim ve politik protestolardaki gerilimi azaltmak için manipüle edilmektedirler. Görsel belleklerin oluşmasına yardımcı olan kamusal mekanlar dikkatle tasarlanmakta, ancak tüm topluma hizmet etmemektedirler. Bu durum, toplumsal yapı içerisinde ayrılmaya ve mekanların kullanımlarının da farklılaşmasına neden olmaktadır.

Tüketim odaklı çeşitli kamusal mekanlarda belirli grupların aktivitelerinin cesaretlendirilip, diğer grupların ise alandan dışlanmasını kolaylaştıracak çeşitli tasarım ve yönetim stratejileri (giriş ücreti, bilet, kurallar,..) geliştirilmektedir. Özellikle, müze, tiyatro, eğlence merkezleri gibi kapalı kamusal meknlar bu stratejileri daha çok benimsemektedirler. Daha da hassas uygulamalarda insanların kılık kıyafeti ödeme gücü hakkında bir ipucu vermekte ve diğer insanlardan görsel olarak fark edilerek ayrılmasını da kolaylaştırmaktadırlar (Carmona ve diğ, 2008). Charles Moore, bu durumu kamusal yaşantı için para ödemek olarak tanımlamakta ve insanlar,

temiz ve beklentilerini karşılayacak bir kamusal mekanda ödeme yapmayı kabul etmektedirler (Banerjee, 2001’de atıfta bulunulduğu gibi)

Loukaitou-Sideris ve Banerjee (1998), geleneksel kentlerde kamusal mekanların birer politik tartışma alanı olduğunu ve tüketim mekanına dönüşen kamusal mekanlarda “yatırımcıların ve mekan sahiplerinin mekanın apolitikleşmesini, kullanıcılarının sadece tüketim odaklı olmalarını” istemesi nedeni ile kamusal yaşamın yok olduğunu belirtmiştir.

Özellikle, alışveriş merkezleri birçok toplumda giderek daha fazla insanların buluşma ve toplanma yerleri haline dönüşmesine rağmen, protestoların yapıp bildirilerin yayınlandığı kamusal mekanlara dönüşememişlerdir.

2.2.2.3 Yapay mekan (*Invented space*)

Kamusal mekanların yeni formlarına yapılan en büyük eleştiriler genellikle yersizleşmenin artması ve kimliğin kaybı ile ilgilidir. Küreselleşme sürecinin ve kitle kültürünün yayılması, yere bağlılığın azalmasına ve tüm dünyada kalıplaşmış ve birbirine benzeyen kamusal mekanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir çok küresel mekanda görülen bu durum mekanların ayırt ediciliğinin bir parçası olan karakterini ve sürekliliğini tehlikeye atmaktadır. Tema parkları, Banerjee (2001) tarafından yapay kamusal mekanların somut bir örneği olarak gösterilmektedir. Turizm ve eğlence sektörü ile işbirliği halinde belirli bir zaman (geçmiş ya da gelecek) ve mekan teması ile oluşturulmaktadır. Tema parkları, kentsel mekanın tanıtımı ve pazarlanması için bir araç olarak kullanıldığı ve sadece bir hayal dünyası yarattığı gerekçesi ile eleştirilmekte, ancak Türkiye’de de Miniaturk ve Vialand gibi örnekleri bulunan ekonomik odaklı tema parklarının diğer kamusal mekanlara göre daha çekici ve başarılı olmasının nedenleri hakkında çok az şey söylenmektedir.

Sircus (2001), Disneyland örneğinden bahsederek, yaşattığı ardışık deneyimler ve anlattığı hikayeler ile insanların bireysel ya da grup olarak belirli aktivitelere katılmasını sağladığını ve böylece anılar oluşturarak bu alanlarda yer duyusunun da gelişeceğini belirtmiştir. Bu kapsamda, aslında tüm mekanların biraz yapay ve taklit olduğu, sadece hikayesi ile net bir şekilde bütünleşebilen mekanların başarısından söz edilebileceğine değinmiştir. Mekanların kendilerine özgü bir hikayesinin olması daha anlamlı ve erişilebilir olmalarını da sağlamaktadır. Bu hikaye hem bireysel ve hem de paylaşılan bir deneyim sunmaktadır. Böylece hem ‘insan’ olmakla bağlantı kurulur

hem de kültürler net olarak tanımlanır. Mekanlar gibi hikayeler de zaman içerisinde ya da bazen aniden oluşabilir.

2.2.2.4 Korkutucu mekan (*Scary space*)

İnsanların bir mekanı korkutucu olarak tanımlayabilmesi o mekandaki algılanan ya da var olan tehlikeler ile ilgilidir. Killian (1998)'a göre bir topluluğun parçası olan insanların güvende olmaları kamusal mekanlarda görünür olmalarını sağlamakta ve bu durum kültürel kimliği etkilemektedir. Korku ve güvenlik hissi, insanın sosyal ve mekansal konumuna göre de değişmektedir. İnsanların birbirinden korkması, kamusal mekanlarda tehdit olarak algılanan bireylerin dışlanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca, gücün, mülkün ve fırsatların adaletsiz dağılımı da suç korkusunun artmasında önemli bir faktör olarak algılanmaktadır (England ve Simon, 2010). Özellikle bir arada yaşayan ve kendi kamusal mekanlarını kullanan üst gelir gruplarının, alt gelir grupları tarafından daha çok ziyaret edilen kamusal mekanları tercih etmesi bu mekanları onlar için suça maruz kalabilme ihtimali açısından daha korkutucu bir mekana dönüştürebilir.

Killian (1998), kentsel mekanlardaki insanları 3 kategori altında sınıflamıştır. Yerliler, ziyaretçiler ve yabancılar; her bir grup alana erişim ve alandan dışlanmada farklı haklara sahiptirler.

- Yerliler, kontrolcüler olup, genellikle yönetim kademesi ve özel sektör gruplarıdır.
- Ziyaretçiler, kontrol edilenler olup kamusal mekanın kullanıcılarıdır. Belirli amaçlar için erişim hakları vardır, ancak dışlanma gibi durumları yoktur.
- Yabancılar, istenmeyenlerdir. Erişime hakları olmadıkları gibi, alandan da kesinlikle dışlanırlar.

Kamusal mekanın bu şekilde kontrol edilmesi sosyal ilişkileri daha çok zayıflatacağı ve insanlar arasında ayrışmayı tetikleyeceği nedeni ile çeşitli araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir (Carmona, 2010a). Minton (2006)'a göre, suça maruz kalma korkusu, resmi olarak gerçekleşen suç vakalarından daha fazladır ve bu durum insanlar arasında güven ilişkisini yok ettiği için insanları birbirilerine yabancılaştırmakta ve toplumsal kutuplaşmayı da artırmaktadır.

Özellikle kentsel yenileme alanlarındaki kamusal mekanların güvenliğini ve sosyal huzuru sağlamak adına geliştirilen politikalardan bir tanesi özel güvenlik birimlerinin yetkilendirilmesidir. Ancak Minton (2006), özel güvenliğin, emniyette olmak anlamına gelmediğini, özel güvenliğin en fazla olduğu alanlarda suç oranının da yüksek olduğunu belirtmiştir. Jacobs (1961), toplumsal davranışların ve kontrolün güvenlik güçleri ile sağlanmasını 'sokak barbarlığı' olarak tanımlamış ve insanların kendi sokaklarını izleyerek ve gönüllü bir şekilde kamusal mekanlarını kontrol ederek birlik sağlayabileceklerini belirtmiştir.

Kamusal mekanlarda güvenliği sağlamak adına geliştirilen politikalardan bir diğeri ise kontrol mekanizmalarıdır. Bunlar, güvenlik kameraları, uydu takip sistemleri, çeşitli yasaklamalar gibi aktif kontroller ve istenmeyen aktiviteleri engelleyecek ya da vazgeçirecek mekansal tasarımlar olarak sıralanabilirler (Carmona, 2010a).

2.3 Kamusal Mekanın Homojenizasyonu

Küreselleşme ile birlikte özellikle kentsel alanlarda dile getirilen homojenizasyon kelimesi, kentsel yaşantıda çeşitliliğin azalması ve kimliklerin yok olması ile özdeşleşen bir ifade olarak kullanılmaktadır. Bir anlamda kentsel mekana müdahaleyi kolaylaştırmak ve belirli standartlara göre tüm kentlere yaklaşmak kentsel mekandaki çeşitliliği azaltmaktadır. Martin (2013) kentlerin homojenizasyonunu 3 farklı kategori altında toplamaktadır.

Duyusal homojenizasyon: Kentsel mekan, yapısal mekanın uygarlaştırılması ihtiyacı ile ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekanlar farklı işlevler arasındaki ilişkiler ve boşluklar aracılığı ile hareket ve sirkülasyonların verimliliğini artırmaktadır. Nihayetinde kentsel çevre verimlilik için oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, eğer verimlilik sadece yapısal çevrenin tasarlanmasını hedefler ise mekandaki deneyimlerimizi artıracak olan kentin duysal zenginliğini de kaybetmeye başlarız. Çevremizdeki şekli, malzemeyi, sesi ve hatta kokuyu bile düzenleme eğilimi birbirine benzeyen ve daha görmeden zihnimizde hayal edip canlandırabileceğimiz kentsel mekanların oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum, insanları çevrelerini deneyimlemeye çalışmaktan ve gözlemlemekten alıkoymaktadır.

İşlevsel homojenizasyon: 19. yüzyıl kenti, konut, ticari alanlar ve rekreasyon alanları gibi tüm kullanımların bir arada bulunmasını gerektirmiştir. Bunun aksine, günümüz

kentleri kendi alt mekanlarını işlevlerine göre ayırma eğilimindedir. Böylece, bir kentte konut alanları, iş bölgeleri ve alış veriş merkezleri tamamen işlevlerine göre mekânsal olarak birbirlerinden ayrılmış olmaktadır. 20 ve 21. yüzyıl boyunca gelişen ulaşım ve haberleşme teknolojileri bu durumu mümkün kılmıştır. Bir taraftan bu ayrışmanın kentlerin işlevlerini geliştirmeye yardım edeceği görüşü savunulurken, diğer taraftan da kentsel deneyimi fakirleştirdiği ve sadece belirli insanlar için belirli zamanlarda çalışan homojen kümeler ürettiği için eleştirilmektedir.

Sosyal homojenizasyon: Kapalı siteler ve gettolar kentlerdeki homojenizasyonun uç örnekleri olarak kabul edilmektedirler. Farklı olan yerler, istenmemekle kalmayıp ve hatta yasaklanmaktadır. Çoğu kent bu süreçten soylulaştırma ya da kentsel yayılım vasıtasıyla olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Yabancılar ve bilinmeyene duyulan korku, yabancılaşmaya ve izolasyona yol açarak benzer özelliklere sahip kentlilerin korunaklı ve bilinen mekanlara itilmesine yol açmaktadır. Bu durum, insanların diğerlerinden yeni şeyler öğrenmesini ve keşfetmelerini zorlaştırmaktadır. Farklı insanların bir arada bulunması ile oluşabilecek olan öğrenme zenginliği ve yoğunluğu küreselleşme stratejileri ile kaybolmaktadır ve nihayetinde öteki olandan korkma, kentlerden homojen mahallelere doğru gittikçe artmaktadır.

Kamusal mekanlar bir taraftan toplumları şekillendirirken, diğer taraftan da toplumun güç ilişkileri, öncelikleri ve korkuları ile şekillendirilmektedir. İlk kez 1966 yılında Edward Hall, kentlerdeki kültürel çeşitliliğin önemine dikkat çekmiş, Anastasia Loukaitou-Sideris ve Susan Fainstein ise daha sonraki yıllarda yaptıkları çalışmalarda çağdaş kamusal mekanın kimlik oluşturmak için nasıl bir kırılma yaşadığına değinilmiştir. Küresel ekonomik değişimlerin kentsel kamusal mekanı ticari bir meta olarak görmesi literatürde tartışılmış ve tüketimi satın alabilecek toplulukları bir araya getiren kamusal mekanın yeni formlarının üretimi vasıtasıyla kamusal mekanın tarihsel işlevleri, küresel sermaye sahipleri ve yerel yöneticiler tarafından yeniden sipariş edilmiştir. Kentler, küresel düzeyde güç sahibi olmak için ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet etmeye başladığında, çalışanları ve turistleri için çeşitli fırsat ve olanakların sunulduğu, güvenli, çekici çevreler yaratmaya ihtiyaç duymuşlardır (Madanipour, 2003; Carmona, 2010b’de atıfta bulunulduğu gibi).

Kamusal mekanın yeni formları, genellikle geç kapitalizm ve kitlesel tüketim ile ilişkili bulunmuştur ve bu yeni formlar tarihte daha önce görülen versiyonlarından farklı olarak küreselleşme ile ilişkilendirilmiştir. Çağdaş kamusal mekanın bu formları

sembolizmi tasarımda da kullanmıştır. Boyer (1994)'in de belirttiği gibi, postmodernizm büyük oranda tarihe ve kültüre atıfta bulunmaktadır. Eğlence ile birleştiğinde, sembolizm popülist olarak görülmekte ve kamusal alanın (*public sphere*) olmadığı bir kamusal mekana (*public space*) dönüşmektedir. Önemli bir küresel meta olarak görülen kamusal mekanın yöneticileri / sahipleri, kamusal mekanın ziyaretçilerini güvenlik konusunda garanti verirler. Böylece, kamusal mekanın çok kültürlü ve çoğulcu doğası yönetim ve gözetim sayesinde, yabancı insan korkusundan arınmış olur (Carmona, 2010b). Madanipour (2003), güvenli bir yatırım yapma ihtiyacı ve güvenli bir kamusal mekan yaratma gereksiniminin kamusal mekanın yönetim talebini doğurduğunu, bunun da kamusal mekanın sosyal boyutuna zarar verdiğini belirtmiştir.

Günümüzde hem kamu hem de özel sektörden tasarımcılar, yatırımcılar ve müşteriler, yerel ile bağlantı kurmaktan uzak kalmışlardır. Bunun yerine ulusal ve uluslararası düzeyde kurdukları bağlantılarla her yerde görülen ve birbirini tekrar eden tasarım yöntemlerine başvurmuşlardır. Bu durum, kamusal mekanın homojenleşmesini oldukça hızlandırmıştır.

2.4 Kamusal Mekanın Çöküşü / Canlanması

Kamusal mekanın homojenizasyonu hem çağdaş tasarım ve gelişme süreçlerinde hem de kamusal mekanın yönetimi tartışmalarında oldukça ele alınmaktadır. Günümüzün kamusal mekanlarının çöküş içinde bulunduğunu öne süren yaklaşımlar olduğu gibi, tam aksi yönde gittikçe daha çok canlandığını öne süren yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Mehta (2014)'ya göre, yeni kamusal mekan tipleri tüm dünyada ortaya çıkmaktadır ve eski kamusal mekan tipolojileri çağdaş ihtiyaçlara göre uyarlanmalıdır. Kent bilimleri üzerine çalışan çeşitli araştırmacılara göre, kamusal mekanlara yönelik artan ilgiye rağmen, kamusal mekanda yer alan kamusal yaşamın fonksiyonları kaybolmaktadır. Bu bağlamda, kamusal mekanların önemli bir kısmı, hem kullanımları hem de kullanıcıları filtreleyerek, bölerek ve ayırıştırarak kamusal yaşantıdaki ihtiyaçları değiştiren kontrol altındaki çevrelere dönüşmektedirler.

Banerjee (2001), günümüzde kamusal yaşantının kamusal mekanlarda olduğu kadar özel sahipli çevrelerde de oluştuğunu ve kentsel tasarımcıların da sadece kamusal mekanını kendisine değil, kamusal yaşamı desteklemeye ve onun için fırsatlar

yaratmaya odaklanmalarını tavsiye etmiştir. Bu nedenle, kentliler için kamusal mekanların kalitesinin araştırılmasını da önermiştir. Ayrıca, kamusal mekanın önemli bir fonksiyonunun eğlence olduğunu ve etkili bir kamusal yaşantının, canlılığı olan bir kamusal mekanda var olabileceğini belirtir. Kamusal mekan talebinin rahatlama, sosyal iletişim kurma, eğlence, boş zamanları değerlendirme ve iyi vakit geçirme ihtiyacı üzerine ortaya çıktığını öne sürmüştür. Yapay kamusal mekanlar ve sokaklar, insanların eğlenip boş zamanlarını geçireceği kamusal yaşantıyı ve tüketimi yaratmayı amaçlarlar. Bu mekanların kamu ya da özel sahipli olması çok da önem taşımamaktadır.

Brill (1989) ve Loukaitou-Sideris & Banerjee (1998), kamusal mekanın çöküşünün oldukça abartıldığını belirtmiş, Lynn Hollen Lees ise, çağdaş kamusal mekanların, kentsel yaşantının halen önemli bir yönünü oluşturduğunu ve birçok ticari kamusal mekanın kamusal ya da sosyal işlevler açısından yoksun kalmasına rağmen, ticari mekanların her zaman kamusal mekanla birlikte ya da kamusal mekan içinde inşa edildiğini belirtmiştir (Carmona, 2010b’de atıfta bulunulduğu gibi). Bu yaklaşımlara göre, tüketim mekanları kamusal mekanın canlılığı ve başarısı hakkında ipucu vermektedir.

Ken Worpole ve Katharine Knox ise *The Social Value of Public Spaces* isimli kitaplarında popüler varsayımların aksine, kentsel alanlarda ve mahalle birimlerinde kamusal mekanların çöküş yaşamadığını, aksine daha çok tercih edildiğini ve cazip hale geldiğini belirtmişlerdir. Bu yüzden, açık ve kontrolsüz kamusal mekanların giderek özelleşmesi, gözetimi ve kontrol altında tutulmaları tartışılmasına rağmen, bu konu ile ilgili çok fazla kanıt bulunamamaktadır. Kamu üyeleri için sahipliğin ve görünüşün mekânın değerini tanımlamadığı, bunun yerine yapılacak tartışmaların, insanların gerçekte mekanları nasıl kullandıkları, ortak aktivite ve kullanımlar için fırsatların sunulup sunulmaması üzerine odaklanması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Ken Worpole ve Katharine Knox tarafından kabul edilen kamusal mekanın daha kapsamlı içeriğine göre, özelleşme eğilimine rağmen, karşılıklı alışveriş ve işbirliği için kamusal mekanda fırsatlar artmaktadır. Alışveriş merkezleri, kafeteryalar ve pazar yerleri gibi sosyal aktivitelerin gerçekleştirildiği her türlü alan, insanların buluştuğu ve karşılıklı etkileşimin olduğu alanlardır (Carmona, 2010b’de atıfta bulunulduğu gibi). Carr ve diğ. (1992)’ne göre kamusal mekanın yeni formlarından sadece, kültürlerin ve toplumların gelişmesine katkı sağlaması ve yeni kullanımlar için mekan

yaratması beklenebilir. Bu durum, kamusal mekanın çöküşünün değil canlılığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir ve literatürde oldukça tartışılan mahrem, üçüncü ve sanal mekanlar ile ilişkilidir.

Kimi araştırmacılar da, kamusal mekanın tarihte de hiçbir zaman kapsayıcı, demokratik ve kıymetli olmadığını belirtmişlerdir. Jackson (1998), modern kentlerde kamusal mekanın özelleştirilmesi hususunda bazı araştırmacıların, kamusal mekanların tarihteki erişilebilirlik ve herkese açık olması gibi konumlarına öykünerek romantik bir tutum izlediğini belirtmiştir. Ancak, politik nedenler ve ahlaki unsurlar gibi durumlara dayanarak, farklı zamanlarda ve mekanlarda cinsiyetçi ve ırkçı ayrımların öne çıktığını, çeşitli sosyal grupların kamusal mekanlardan dışlandığını belirtmiştir. Bu araştırmacılar için, çoğu kamusal mekan tarihten günümüze sürekli olarak ihmal edilmiş, korkutucu ve çeşitli derecelerde de dışlayıcı mekan haline gelmiştir.

Maarten A. Hajer ve Arnold Reijndorp, kamusal mekanın çöküşü ve kaybı üzerine yapılan tartışmaların hem gereksiz olduğunu hem de yanlış yerde konumlandığını belirtmişlerdir. Kentsel alanlar günümüzde kamunun egemenliğinin değil, artan hareketlilik, kitlesel tüketim ve rekreasyonla ilişkilendirilen orta sınıf kültürünün hüküm sürdüğü alanlardır. Onlara göre, bir yerin özel ya da kamu sahipli olması, kırsal ya da kentsel niteliği, kamu ya da ticari odaklı olması o yerin kalitesini ya da kamusal düzendeki rolünü belirlememektedir ve kamusal mekan sadece sokaklar ve tarihi kent meydanları ile ilişkilendirilmemeli, yeni kentsel ağlar birbirleri ile buluşturulmalıdır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kamusal mekanın karakteri kullanıcıları tarafından belirlenir ve toplumlar mekânsal türlerin ayrışması ile alt gruplara bölünür ve farklılaşır (Carmona, 2010b’de atıfta bulunulduğu gibi).

Mekanın yeni formlarını yansıtacak şekilde, Jackson (1984) Amerika’da kamusal mekanları gözlemlemiş ve bu mekanların “bireysel yığılma alanları” olarak tasarlandığını belirtmiştir. Light ve Smith (1998) ise ortalama bir Amerikalının yabancılarla zaman geçirmek istemediğini daha önce yapılan çalışmalara atıfta bulunarak belirtmişlerdir. Ünlü bir sanat eleştirmeni olan Roberta Smith Amerikalıların kamusal mekanları “düşüncesiz ve nezaketsizce” patates cipsi gibi tükettiklerini belirtmiştir. Yapılan gözlemlere göre, Amerikalılar, mekanları kolektif, eğitici ya da politik bir arena olarak değil, eğlenme alanları olarak görmektedirler ve buna göre kamusal mekanlar, sinema, televizyon ve internet gibi diğer eğlence türleri

ile yarış halindedirler. Ayrıca, büyük şirketler kentsel kamusal mekanda duyulara, duygulara ve nostalji ihtiyacına hitap ederek kullanıcıları için birbirleri ile yarış haline girmektedirler. Robert Venturi'nin tanımlamasında olduğu gibi Disneyland (yapay mekan) “mimarların insanlara sunduğu kamusal mekanlardan çok daha fazla kullanıcıları tarafından tercih edilen kamusal mekan örneğidir”.

İnsanların gündelik yaşantısı gittikçe daha fazla özel alanlarda (ev, bilgisayar, araba, avm,..) geçmektedir. Bu durum, kent ve kentsel mekanlara, kamusal mekan olarak rol yüklemektedir. Gehl ve Gemzoe (2001), kamusal mekanın iyileştirilmesinin ve kamusal mekanın geleneksel formlarına dönmenin kamusal yaşantıyı da canlandıracağını belirtmişlerdir.

İngiltere’de hazırlanan Green Space Task Force raporuna göre, yaklaşık 3000 park üzerinde alan çalışması yapılmış ve bu parkların sadece %18’inin ‘iyi’, %69’unun ‘orta’, %13’ünün ise ‘kötü’ kabul edilebilecek koşullara sahip olduğu bulunmuştur. Ortaya çıkan bu bulgular yerel yöneticileri ve yetkilileri kaygılandırmış ve iyi ile kötü koşullardaki parklar arasında da artan bir uçurum olduğunu fark etmişlerdir. Buna göre, zaten iyi koşullara sahip olan parklar daha çok gelişirken, kötü koşullara sahip olan parklar da giderek kötüleşmektedir. Özellikle son 20 yılda kent parklarının ve açık alanların kullanımının %44’ten %31 oranına kadar gerilediğini ve bunun nedeninin kent parklarına ve açık alanlara yeterince yatırım yapılmaması olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu rapora göre, değişen toplumsal yapı ile birlikte insanların kamusal mekanlardaki ihtiyaç ve beklentileri değişmektedir. Tasarımcılar ve yöneticiler ise kamusal mekanlar için yeni kültürel trendleri ve toplumsal değişimi kucaklayacak şekilde ortaya çıkan talepleri yeterli düzeyde karşılayamamaktadırlar (UGSTF, 2002).

Williams (2006) kamusal mekanlar içerisinde yer alan parkların kendi içinde zıtlıklar barındırdığını, bazen bulundukları kentlerin yaşam kalitesini artırıp önemli habitatlar sunduklarını, bazen de bu alanların toksik alanlar olduğunu öne sürmüştür. Plancılar, bu alanların nasıl tasarlanıp kullanılacaklarını organize etmeye çalışırken, insanlar bu alanları tamamen farklı bir şekilde kullanma eğilimi göstermektedirler. Bu anlamda, aslında parklar kökleşmiş geleneklerin, değişen ideolojilerin ve tüzel gücün alanlarıdır. Bir kısmı çeşitli kentlerde alışveriş merkezlerine dönüşmekte ve gönüllü faaliyetleri ile çeşitli eylemleri de kendilerine çekmektedir. Parklar bir taraftan kentlerdeki eşitsizlikleri ifade ederken, diğer taraftan da bu eşitsizliği

şiddetlendirebilirler. Parklarda güçlü insanlar sayıca azalabilir, parklarda görülen problemlerden dolayı, amaçsız, problemlili ve alt gelir grubundan insanları bu konuda suçlayabilirler. Diğer taraftan, farklı insanlar, şaşırtıcı bir şekilde tesadüfi olarak bir araya gelebilirler. Parklar, kendi güçleri ve demokrasi hakkında çok fazla bilgi sunmaktadır.

Lyn Lofland, kentlilerin kamusal düzenden tamamen kopmadıklarını, park ve açık alan kullanımları için yeni yollar keşfettiklerini belirtmiştir. Bu yeni yollar, koşu ya da sağlık kulüplerine katılmak ya da kamusal mekanlarda çeşitli organizasyonlara gönüllü olarak katılmak olarak tanımlanabilir. Kamusal düzenin kullanımının özelleşmesinin bu yeni formları kentliler tarafından sınırlandırılmamış, sadece kent merkezindeki parklar ve meydanlardan duyulan hoşnutluk yeniden keşfedilmiştir. Bununla birlikte, Jeff Hayward, parklara ve oyun alanlarına erişimin herkese açık olmasına rağmen bu tür yeni aktivitelerin belirli bir formal çerçeve içerisinde olduğunu bu nedenle kamusal mekanların giderek belirli insanlar ve aktiviteler için uygun hale geldiğini belirtmiştir (Ravenscroft ve Markwell, 2000’de atıfta bulunulduğu gibi).

Jeff Hayward, parkların problemleri azaltmak yerine problemlere yol açtığını öne sürmüş; bir mahallenin birbirinden farklı yapıya sahip insanlarını ‘bir potada eritmek’ yerine sosyal tansiyona neden olduğunu belirtmiştir. Böylece, insanlar çoğu zaman parklara giderken, peyzaj özellikleri ya da sunulan rekreasyonel fırsatlardan çok başka kimlerin (arkadaşlar, korktukları insanlar, aileler, uyuşturucu satıcıları, devriye gezen polisler) o parka gittiklerine göre karar vermektedirler. Parkların fiziksel kalitesi, park ziyaretçilerinin ilgi ve ihtiyaçlarından çok mahallenin siyasi gücüne de bağlı olabilir (Ravenscroft ve Markwell, 2000’de atıfta bulunulduğu gibi).

Kamusal mekanlar içerisinde yer alan parkların kullanılmaması ya da yetersiz kullanımı üzerine yapılan tartışmalar Jacobs (1961)’ın ses getiren kitabı içerisindeki “mahalle parklarının kullanımı” üzerine yazdığı bölüm sonrasında başlamıştır. Jacobs(1961)’ın tezine göre, başarılı mahalle parkları insanların evlerinin ya da iş yerlerinin hemen bitişiğinde ve günlük aktiviteleri ile bütünleşen alanlardır. Parklar ile bu bütünleşme sağlanamazsa parklar kullanılmaz ya da yetersiz kullanılır ve böylece ihmal edilen bu alanlar, kentlere pozitif değil negatif katkı sağlarlar.

Gold (1972), daha sonraki dönemlerde yaptığı çalışmasında özellikle küçük mahalle parklarının kullanılmaması sorununa değinmiş ve bu parkların sadece azınlık bir grup

tarafından kullanıldığını, mevcut parkların kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamadığını öne sürmüştür.

2.5 Kamusal Mekan Tipolojisi

Kamusal mekan tipolojisi literatürde genel olarak 3 başlık altında gruplanmıştır. Bunlar; tasarım tipolojileri, sosyo-kültürel tipolojiler ve politik-ekonomik tipolojiler olarak tanımlanmaktadır.

2.5.1 Tasarım tipolojileri

Kentsel tasarım literatüründe mekan çoğunlukla fiziksel türü ve işlevi açısından karakterize edilmiştir. Mekanın morfolojik yapısını ifade etmek için, Sitte (2003) geniş ve derin meydan tanımlamasını kullanırken; Zucker (1959) kentsel kamusal mekanları kapalı meydan, dominant meydan, çekirdek meydan, gruplandırılmış meydan ve amorf meydan olarak sınıflandırmış; Krier (2003) ise meydanları kare, üçgen ve daire olarak üç temel biçimden ve bu biçimlerin türevlerinden oluşan tipolojiler ile açıklamıştır. Carmona (2010b), bu tipteki morfolojik temelli kategorilerin oldukça karmaşık olduğunu öne sürmüş ve mekanın işlevine göre oluşturulan mekan kategorilerinin daha kolay sınıflandırılacağını öne sürmüştür. Gehl ve Gemzoe (2001) tarafından yapılan 5 kamusal mekan sınıflandırması (büyük kent meydanı, rekreasyonel meydan, mesire alanı, trafik meydanı ve anıtsal meydan) ile Carr ve diğ. (1992) tarafından geliştirilen 11 kamusal mekan sınıflandırması (parklar, meydanlar, anıtlar, pazar yerleri, sokaklar, oyun alanları, yeşil alanlar, yeşil yollar, avlu için / kapalı pazar yerleri, ortak yaşam alanları, su kıyıları) bu kapsamda örnek gösterilmiştir. Diğer taraftan, İngiltere’de kentsel yeşil alanların kalitesini iyileştirmek için hazırlanan *Urban Green Spaces Task Forces* final raporuna göre ise, kamusal mekanlar, yeşil alanlar ve sert zeminli alanlar olmak üzere kabaca iki gruba ayrılmıştır (UGSTF, 2002). Franck ve Stevens (2007) mekanları esnek (*loose*) ve katı (*tight*) mekanlar olarak ikiye ayırmış ve bu durumun mekanın sosyal ve fiziksel özelliklerine bağlı olarak ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir. Esnek mekanlar, farklı kullanımlar için uyarlanabilir, sınırlandırılmamış ve farklı işlevler için kullanılabilen mekanlar iken; katı mekanlar, sabit, fiziksel olarak sınırlı, kontrollü ve belirli aktivitelerin meydana gelmesine izin veren mekanlardır.

2.5.2 Sosyo-kültürel tipolojiler

Sosyolojik perspektif açısından, tipolojiler kamusal mekanın kullanıcılarına ve onların mekan algısına odaklanmaktadır. Wallin (1998), çağdaş kamusal mekanları distemik (*dystemic*) mekanlar olarak adlandırıp, kişisiz ve soyut ilişkilerin mekanları olarak tanımlamıştır. Wallin (1998)'e göre, distemik, kamusal mekanı kullanan yabancılar topluluğudur. Zihin ve duyguyu tüketen, röntgenci ve sürekli pasif olan toplumun bulunduğu kapitalizm kültürünün avm, televizyon ve internet ortamı bu kamusal mekanı oluşturmaktadır. Jacobus Burgers ise, mekanları sınıflandırırken, kullanıcılarını ve aktörleri tarafından oluşturulan peyzaj serileri tanımını kullanmıştır. Dines ve Cattell tarafından geliştirilen tipolojide ise kullanıcıların mekanla kurdukları ya da mekanda gerçekleştirdikleri sosyal ilişkiye göre gruplanmıştır (Carmona, 2010b'de atıfta bulunduğu gibi).

2.5.3 Politik-ekonomik tipolojiler

Politik-ekonomik perspektifteki tartışmalar genel olarak toplumda kamusal mekanların sahiplenilmesi ve sorumluluğunun üstlenilmesi üzerine yapılmıştır. Kilian (1998), tüm mekanların kamu ve özel sektör arasındaki güç ilişkisine dayandığını belirtmiştir ve kamusal mekanları iki başlık altında toplamıştır: iletişim mekanı olarak kamusal mekanlar ve sunum mekanı olarak kamusal mekanlar. Kilian (1998), bu her iki türü de özel ve kamu mekanı olarak ele almıştır. Bu kapsamda hem kamusal hem de özel mekanlar, erişim ya da aktivitenin mevcudiyetine bağlı kalmaksızın, çeşitli kısıtlamaları içerirler. Van Melik ve diğ. (2007), de kamusal mekanın kontrol boyutuna dikkat çekmiş ve son yıllarda tasarım ve yönetim boyutunun iki konuya cevap vermeye çalıştığını belirtmiştir. Buna göre bir taraftan suç konusunda artan endişe insanları kentin kamusal mekanlarından kaçırıp özel mekanlara iterken, diğer taraftan da, kentsel eğlencelerin cazibesi artmış ve insanlar evlerinin dışındaki yeni deneyimleri ve hayalleri gerçekleştirmek üzere teşvik edilmiştir. Malone (2002), mekanları farklılıkları ve çeşitlilikleri kabul etme durumlarına göre açık ve kapalı mekanlar olarak ayırmış, böylece açık mekanları zayıf tanımlı sınırları olan ve sosyal çeşitlilikle karakterize edilen alanlar olarak; kapalı mekanları ise güçlü tanımlı sınırları olan ve kuralları dışında kalan nesneleri, insanları ve aktiviteleri içine almayan alanlar olarak tanımlamıştır.

Daha önce yapılan bu tipolojilerin kendi içlerinde çok net sınırlar ile birbirinden ayrılmadığı ve tanımlarının kimi yerlerde örtüştüğü gerekçesi ile Carmona (2010b) tarafından yeni bir kamusal mekan tipolojisi geliştirilmiştir. Bu yeni tipolojiyi işlev, algı ve sahiplik yaklaşımları ile ele almış ve böylece mekan tipleri arasındaki ayırımı netleştirmeye çalışmıştır. 20 adet kentsel mekan türü 4 alt kategoride toplanmış ve sahipliği açısından kamudan özele doğru sıralanmıştır (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 : Kamusal mekan tipolojisi.

Mekan tipi	Özellikleri	Örnekler
<i>Pozitif Mekanlar</i>		
1. Doğal /Yarı doğal kentsel mekanlar	Kamu sahipliği altında yer alan doğal ve yarı doğal alanlar	Su kıyıları, ormanlık alanlar, kanallar
2. Kamu mekanları	Kentsel mekanın geleneksel formları, herkese açık, farklı özellikte fonksiyonları katalize etme	Sokaklar, meydanlar, yürüyüş alanları
3. Kamusal açık mekanlar	Kısmen kontrol edilseler de herkese açık, çoğunlukla yeşil alanlar	Parklar, bahçeler, kent ormanları, mezarlıkları
<i>Negatif Mekanlar</i>		
4. Hareket mekanları	Hareket ihtiyacı ile baskılanan ve çoğunlukla motorlu araç kullanımının olduğu alanlar	Karayolları, otobanlar, tren yolları
5. Servis mekanları	Servis ihtiyaçları nedeni ile baskılanan mekanlar	Araç park yerleri
6. Artık mekanlar	Kentsel gelişmeler sonrasında, geriye kalan işlevsiz mekanlar	Modern planlama yaklaşımının açık ve yeşil alanları
7. Tanımsız mekanlar	Terk edilmiş ya da kentsel yenileme bekleyen mekanlar	Kentsel yenileme mekanları, terk edilmiş mekanlar, geçici mekanlar
<i>Belirsiz Mekanlar</i>		
8. Transfer mekanları	Toplu taşıma durakları ve aktarma merkezleri	Metro ve otobüs aktarma merkezleri, tren istasyonları, otobüs durakları
9. Kamusal ‘özel’ mekanlar	Görünürde açık kamusal mekanlar olup, gerçekte özel sahipli mekanlar	Özel sahipli kamu mekanları, ibadethane bahçeleri
10. İzlenen mekanlar	Yabancıların izlendiklerini ve kontrol edildiklerini hissettikleri mekanlar	Çıkamaz sokaklar, güvenli siteler

Çizelge 2.1(devam): Kamusal mekan tipolojisi.

Mekan tipi	Özellikleri	Örnekler
11. Benimsenen mekanlar	Biçimsel olarak kamusal olup açık alan kullanımlarına da sahip, kamusal mekan olarak benimsenmiş mekanlar	Alışveriş merkezleri
12. Perakende satış mekanları	Özel sahipli fakat kamuya açık olan alım-satım mekanları	Dükkanlar, kapalı pazar yerleri, benzin istasyonları
13. Üçüncü mekanlar	Kamu ya da özel sahipli, kamunun kısmen toplandığı ve sosyalleştiği mekanlar	Kafeteryalar, restoranlar, kütüphaneler, dini yapılar
14. Özel ‘kamusal’ mekanlar	Kamu sahipli, fakat belirli işlevlerle sahip, kullanıcı tercihi olan mekanlar	Kurumsal alanlar, üniversite kampüsleri
15. Görülebilir özel mekanlar	Fiziksel olarak özel, fakat görsel olarak kamusal mekanlar	Evlerin ön bahçeleri
16. Arayüz mekanlar	Fiziksel olarak sınırlı ancak kamunun erişebildiği, kamu ve özel mekanlar arasında kalan ara mekanlar	Kafelerin sokakta kalan kısımları, özel sahipli yaya / kaldırım mekanları
17. Kullanıcı tercihli mekanlar	Belirli bir yaş grubu ya da aktiviteye hizmet eden mekanlar <i>Özel Mekanlar</i>	Oyun alanları, spor alanları, kaykay pistleri
18. Özel açık mekanlar	Fiziksel olarak özel açık alanlar	Kentsel tarım alanları, özel korular
19. Harici özel mekanlar	Fiziksel olarak özel mekanlar, bahçeler	Özel bahçeler, spor kulüpleri
20. Dahili özel mekanlar	Özel mekanlar ya da iş yeri mekanları	Ofisler, evler

2.6 Kamusal Mekanın Kullanımı

Farklı kültürel yapılar, insanların estetik algılarında tercihlerinde (Onaran İncirlioğlu ve Tandoğan, 2006), kullanım ve deneyimlerinde oldukça etkili olmaktadır (Todorova ve diğ, 2004; Van den Berg ve diğ, 1998; Özgüner, 2011). Ülkemizde etnik grupların kamusal mekan kullanımı ve tercihi üzerine yapılmış olan çalışmalar oldukça sınırlı iken, özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde farklı etnik grupların ve kültürel yapıların peyzaj kullanımları üzerine yapılan çalışmalar oldukça ilgi görmektedir. Örneğin, Anglo-amerikalılar genellikle daha doğal ve daha az yönetim müdahalesinin olduğu bir çevreyi tercih ederken, Afro-amerikalılar ve Latin-amerikalılar yönetim müdahalesinin fazla olduğu, bakımlı, spor sahaları gibi yapısal kullanımların fazla olduğu kamusal mekanları tercih etmektedirler (Johnson ve Bowker, 1999; Kaplan ve

Talbot, 1988; Özgüner, 2011). Chicago’da yapılan bir çalışmada, Hispanik kökenli park kullanıcılarının diğer etnik kökenli kullanıcılara göre daha pasif aktiviteleri tercih ettiğini (Hutchinson, 1987) ortaya koyarken, bir diğer çalışmada Afro-amerikalılar, Asyalılar, Hispanikler ve Beyazların kamusal mekan kullanım karşılaştırılmış ve Hispaniklerin kamusal mekanları daha sık kullandığı, Afro-amerikalıların kamusal mekanları daha çok spor yapmak için tercih ettiği, Beyazların ise daha çok yürüyüş yapmak ve koşmak için alana geldiği ve kamusal mekanın estetik kalitesine önem verdiği ortaya konulmuştur (Tinsley ve diğ, 2002). Gregory (1988) özellikle etnik azınlıklara mensup kadınların kamusal açık mekanlarda yalnız olarak dolaşmaktan çekindiklerini ve bu alanlarda grup halinde dolaşmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Sheffield-İngiltere’de yapılan bir diğer çalışmada Pakistan kökenli çocuklar arasında parklar ve oyun alanlarını kullanmanın oldukça popüler olduğu, bununla birlikte, diğer çocuklar tarafından şiddete maruz kalma korkusunun ise Pakistanlı çocuklar arasında endişeye yol açtığı belirlenmiştir (Woolley ve Amin, 1995). Brownson ve diğ, (2001) hem mahalle ölçeğinde hem de kırsal alanlarda yapılan aktivitelere katılmadaki en büyük kısıtlayıcının sosyal ve kültürel etmenler olduğunu öne sürmüştür.

2.7 Bölüm Sonucu

Bu bölüm kapsamında öncelikle kentsel tasarım alanında idealize edilen mekan yaklaşımlarının zaman içerisinde nasıl değişim gösterdiği ve günümüzde bu yaklaşımın nasıl kabul gördüğü ele alınmış ve kentsel alan içerisinde kamusal mekanlar için kabul gören kalite kriterleri ortaya konulmuştur. Sonrasında günümüzdeki kamusal mekanların yönetimine yönelik eleştiriler değerlendirilmiş ve bu eleştiriler içerisinde farklı sosyo-ekonomik yapıların nasıl karşılık bulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, mevcut kamusal mekan tipolojileri irdelenerek tez kapsamında seçilen çalışma alanlarının bu tipolojilerde nasıl karşılık bulduğu ifade edilmiştir.

3. ÇALIŞMA ALANLARI VE YÖNTEM

3.1 Çalışma Alanları

Son yıllarda özellikle sosyal bilimler alanında birçok araştırmacı kentsel sorunların çözümü için mahalle ölçeğini merkeze almış ve toplumsal sorunların da çözümü için de mahalle ölçeğinde yapılan çalışmalara ayrıca önem vermişlerdir (Sastry ve diğ., 2002). Bu tez kapsamında ekonomik politikaların da etkisi ile çok hızlı mekansal değişimlerin yaşandığı İstanbul’da farklı sosyo-ekonomik grupların yaşamakta olduğu birbirinden farklı özelliklere sahip 4 mahalleden (2 tanesi üst sosyo-ekonomik grubun, 2 tanesi ise alt sosyo-ekonomik grubun yaşamakta olduğu) 4 adet kamusal mekan tipi seçilmiştir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Çalışma alanları.

Carmona (2010b) tarafından oluşturulan kamusal mekan tipolojisinde pozitif mekan olarak adlandırılan ve toplumun tüm kesimlerinin erişimine olanak sağlayan açık alanlardan mahalle parkları tercih edilmiştir. Diğer açık ve yeşil alanlara göre mahalle

parklarının seçilmesinin nedeni mahalle parklarının diğer kamusal mekanlara ve parklara göre, insanların sosyalleştiği en küçük kamusal mekan olması ve özellikle İstanbul gibi dinamik bir şehirde günlük politikaların da etkisi ile hızlı bir değişim ve dönüşüme maruz kalmasıdır.

Uluslararası Gayrimenkul Şirketi olan REIDIN tarafından hazırlanan Sosyo-Ekonomik Derecelendirme (SED) raporunda 2014 yılına ait Türkiye'nin refah ve yaşanabilirlik seviyesi ile kültürel düzey bakımından ilçeleri K-ortalama algoritmasına dayanarak 9 sınıf (A+, A, A-, B+, B, B-, C+, C, C-) altında toplanmıştır. Sosyo-ekonomik derecelendirme, lokasyonların karşılaştırmalı dereceleme ve sıralamasına dayanan bir yapıya sahip olup, bu derecelendirme yapılırken alanların, yaşanabilirliği ile refah seviyeleri ve kültürel düzeyleri değerlendirilmiştir (Anonim, 2014; Anonim, 2015a).

REIDIN Sosyo-Ekonomik Derecelendirme, refah seviyesini ölçmek için gayrimenkullerin kira ve satış değerlerini; yaşanabilirlik için, nüfus, konut yoğunluğu, perakende mağaza / AVM sayısı, metro / tramvay sayısı, sağlık kurumlarının sayısı, yaşam memnuniyeti anket verileri, hastanelerde 1000 kişiye düşen yatak sayısı, her bir aile doktoru için hasta sayısı, her bir acil servis başına düşen hasta sayısı, her bir ambulansa başına düşen hasta sayısı, toplam suç oranı, hane sayısı, partikül kirleticisi (PM10) oranını; kültür için eğitim düzeyi ve tarihi/turistik yer sayısını dikkate almaktadır (Anonim, 2015a).

Bu tez kapsamında seçilen mahalle parkları iki uç sosyo-ekonomik yapı arasındaki farklılıkları net olarak ortaya koyabilmek amacı ile A+ ve C- sınıflarında yer alan ilçelerden seçilmiştir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 : Çalışma alanları ve bulundukları sosyo-ekonomik sınıflar.

Kamusal Mekan	Bulunduğu İlçe	Sosyo-Ekonomik Sınıf
Etiler Sanatçılar Parkı	Beşiktaş	A+
Göztepe 60. Yıl Parkı	Kadıköy	A+
Sultanbeyli Gölet Parkı	Sultanbeyli	C-
Sancaktepe Meydan Parkı	Sancaktepe	C-

3.1.1 Etiler Sanatçılar Parkı

Etiler Sanatçılar Parkı'nın içerisinde yer aldığı Beşiktaş İlçesi 1930 yılında Beyoğlu ilçesinden ayrılarak ilçe yapılmıştır. Tarihsel kimliği açısından da önem taşıyan ilçe İstanbul'un ulaşım, eğitim ve ticaret alanında en işlek ilçelerinden bir tanesidir. Doğusunda ve güneyinde İstanbul Boğazı; batısında Şişli ve Kağıthane; kuzeybatısında Şişli (Ayazağa); kuzeyinde ise Sarıyer ile komşudur. İstanbul 'da yaşam kalitesi sıralamasında 2. sırada bulunan Beşiktaş, demografik yapı endeksinde 11. sıradadır. Beşiktaş, beşeri sermaye endeksinde ilk sırada iken, sağlıklı yaşam endeksinde 7., ekonomik gelişmişlik endeksinde 3., ulaşım ve erişilebilirlik endeksinde 21., çevresel durum endeksinde 15. ve sosyal yaşam endeksinde ise 3. sırada yer almaktadır. Beşiktaş, İstanbul'da memnuniyet düzeyi açısından orta seviyede yer alan bir ilçe iken, yaşanmak istenen ilçeler arasında ikinci sırada bulunmuştur. Ancak mutluluk düzeyinin düşük seviyede olduğu Beşiktaş ilçesi, içinde yaşayanların memnun olmadığı ancak İstanbul'un çoğu semtinde yaşayanlar için yaşanılabilir bir yer olarak düşünülmektedir. Alan araştırmasına göre ortaya çıkan olumsuz sonuçlara rağmen yaşam kalitesi açısından Beşiktaş sıralamada ikinci ilçe olarak ortaya çıkmaktadır (Şeker, 2011).

Etiler Sanatçılar Parkı'nın bulunduğu Etiler Mahallesi, 1950'li yıllarda bahçelievler düzeninde Levent Mahallesi'nin gelişmesi sonrasında ön plana çıkmaya başlamış ve 1980'lerden itibaren Boğaziçi kıyısı boyunca uzanan yamaçlardaki koruların imara açılmasıyla hızlı bir değişim içerisine girmiştir. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren Türkiye'nin ilk alışveriş merkezi olan Akmerkez'in kullanıma açılmasıyla üst orta ve üst gelir grubundan insanların meskeni haline gelmiştir. Planlı bir kentsel gelişimin olduğu mahallede evlerin çoğu kapalı sitelerde ve en az 4-5 katlı binalar içerisinde yer almaktadır. Mevcut parklar dışında mahalle sakinlerinin rekreasyon amaçlı kullanabileceği çok çeşitli alternatifler bulunmaktadır (Kapalı sitelerin bahçeleri, Akmerkez, Özel sahipli spor alanları, Nispetiye Caddesi ve onunla bağlantılı ara sokaklar, yürüme mesafesindeki Bebek ve Arnavutköy sahilleri vb.). Etiler Sanatçılar Parkı, Beşiktaş ilçesinin Etiler Mahallesi'nde 2003 yılında açılmış olup yaklaşık 480 dekar büyüklüğünde bir alan üzerinde bulunmaktadır. Beşiktaş Belediyesi tarafından projelendirilip uygulaması yapılan parkta farklı sanat dallarına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmış ve bu tema çerçevesinde çeşitli tasarımlar geliştirilmiştir. Etiler Sanatçılar Parkı, çalışma alanları içerisinde kamusal mekanlarda ifade özgürlüğünün

en çok dile getirildiği ve çeşitli toplumsal hareketlerin daha çok yer aldığı park olup alan, birçok sivil toplum kuruluşu tarafından çeşitli etkinlikler kapsamında kullanılmaktadır. Park içerisinde bulunan ve Beşiktaş Belediyesi tarafından işletilen bir kafeterya, sunduğu kapalı alan ile parkın farklı mevsimler ve hava koşulları için de kullanımına olanak sağlamaktadır. Parkın ziyaretçileri arasında içerisinde yer aldığı Etiler Mahallesi sakinleri dışında, Levent ve Akatlar Mahalleleri (Beşiktaş) ile nispeten daha düşük sosyo-ekonomik grupların yaşadığı Armutlu Mahallesi (Sarıyer) sakinleri de bulunmaktadır. Etrafında daha çok kapalı sitelerin bulunduğu parkta yürüyüş yolu, spor aletleri, köpek tuvaleti, çocuk oyun alanı ve süs havuzu bulunmaktadır. Park içerisinde bulunan kafeteryanın Beşiktaş'ta ikamet eden müşterilerine indirim sunması, yerel halkın talebini ve kullanımını da artırmaktadır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 : Etiler Sanatçılar Parkı.

3.1.2 Göztepe 60. Yıl Parkı

Göztepe 60. Yıl Parkı'nın yer aldığı Kadıköy İlçesi Anadolu Yakası'nın en eski ve bugün de halen en işlek noktası durumundadır. Pek çok nezih semte ev sahipliği yapan Kadıköy'de Osmanlı döneminden kalma mimari eserlere rastlanmaktadır. İlçenin batısında ve güneyinde Marmara Denizi; kuzeyinde Üsküdar; doğusunda Ataşehir;

güneydoğusunda Maltepe ilçeleri yer almakta olup, hem ülke ve hem de kent ulaşımı açısından önemli bir konuma sahiptir. Anadolu'daki çeşitli merkezleri İstanbul'a ve kent içindeki çeşitli semtleri de birbirine bağlayan bazı ana ulaşım yolları Kadıköy İlçesi'nden geçmektedir. Kadıköy, İstanbul' da yaşam kalitesi sıralamasında ilk sırada yer almakta olup, beşeri sermaye, ekonomik gelişmişlik ve sosyal yaşam endeksinde 2. sırada olan ilçe, demografik yapı endeksinde 24., sağlıklı yaşam endeksinde 26., ulaşım ve erişilebilirlik endeksinde 7. ve çevresel durum endeksinde ise 8. sıradadır. İstanbul'da memnuniyet seviyesi açısından orta seviyelerde yer alan ilçe, yaşanmak istenen ilçeler arasında ise 3. sıradadır. Aynı zamanda mutluluk düzeyinin de yüksek olduğu Kadıköy, eğitim düzeyi, ekonomik gelişmişlik derecesi ve sosyal yaşam imkanlarıyla ön plana çıkmakta ve bu nedenlerden dolayı İstanbul'da yaşam kalitesi sıralamasında ilk sırada yer almaktadır (Şeker, 2011).

Parkın bulunduğu Göztepe Mahallesi'nin tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. yüzyıl dönemine dayanmakta olup, bu dönemde Göztepe Mahallesi'nde İstanbul'un süt, peynir ve yağ üretimini sağlayan mandıralar yer almıştır. Cumhuriyet döneminde 1940'lardan itibaren Bağdat Caddesi'nin gelişmesi ve 1965'ten sonra Kat Mülkiyeti Kanunun çıkması alanın ay yoğunluklu yapısını tamamen değiştirmiş ve bugünkü çok katlı apartmanlar alan içerisinde yerini almıştır (Anonim, 2015b). Göztepe 60. yıl parkı, Kadıköy İlçesi'nin Göztepe Mahallesi'nde 2000-2001 yılları arasında kullanıma açılmış ve yaklaşık 10 dekar büyüklüğünde bir alan üzerinde yer almaktadır. Parkın sahilden ve Bağdat Caddesi yönünden iki adet girişi bulunmaktadır. Parka bitişik olarak Göztepe Gül bahçesi, kapalı ve açık spor alanları yer almaktadır. Bu alanlarda, kafeterya, halı sahalar, basketbol sahaları, tenis kortları bulunmaktadır. Parkın hemen yanında Çocuk Trafik Eğitim Parkı bulunmaktadır. Burada yer alan minyatür trafik alanı ile çocuklara eğitimi vermek amaçlanmıştır. Etiler Sanatçılar Parkı gibi sosyo-ekonomik derecelendirmenin üst sıralarında bulunan ilçelerde yer alan bu parkın etrafındaki yerleşim alanları kapalı sitelerden çok 6-10 katlı bağımsız binalardan oluşmaktadır. Özellikle ilkbahar-yaz döneminde kullanıcılarının bir kısmının kıyıya ve canlılığı ile ünlü Bağdat Caddesi'ne yönelmesine rağmen, özellikle haftasonları çevre ilçelerden gelen kullanıcılar ile birlikte bu parkın da oldukça kalabalık olduğu görülmektedir. İçerisinde kafeterya ve büfe gibi yeme-içme mekanlarının bulunmadığı parkın ziyaretçileri bu ihtiyaçlarını Bağdat Caddesi'nde bulunan mekanlarda

karşılamaktadırlar. Formal bir düzenlemenin hakim olduğu parkta çim alanlar rekreasyon için aktif bir şekilde kullanılmamaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Göztepe 60. Yıl Parkı.

3.1.3 Sultanbeyli Gölet Parkı

Parkın bulunduğu Sultanbeyli İlçesi 1950’li yıllarda henüz bir köy halinde iken TEM otoyolunun köyün içerisinden geçmesi cazibesini artırmış ve 1980’lerin başından itibaren İstanbul’a Anadolu’dan yeni göç eden grupların barınma ihtiyacını karşılamak için inşa ettikleri gecekondu alanına dönüşmüştür. Çarpık ve düzensiz yapılaşmanın hakim olduğu köy, 1992 yılında Kartal’dan ayrılarak ilçe statüsüne kavuşmuş ve bu durum tek katlı gecekonduların yerini en az 3-4 katlı imarsız yapıların almasına neden olmuştur. Bir bölümü devlet ormanlarıyla kaplı olan ilçenin komşuları doğuda ve güneyde Pendik; batıda ve kuzeyde Sancaktepe; güneybatıda ise Kartal’dır. İstanbul’da yaşam kalitesi sıralamasında 37. sırada olan Sultanbeyli, demografik yapı endeksinde ise 34. sıradadır. Sultanbeyli, beşeri sermaye endeksinde 38., sağlıklı yaşam endeksinde 36., ekonomik gelişmişlik endeksinde 32., ulaşım ve erişilebilirlik endeksinde 37., çevresel durum endeksinde 17. ve sosyal yaşam endeksinde ise 38. sırada yer almaktadır. İstanbul’da memnuniyet düzeyi açısından son sıralarda yer alan Sultanbeyli, aynı zamanda mutluluk düzeyi sıralamasında da sonlardadır. Sultanbeyli

Çevresel durum endeksi dışında, tüm yaşam kalitesi göstergelerinde İstanbul'daki ilçeler arasında son sıralarda yer almaktadır. Bu durum Sultanbeyli'nin İstanbul 'daki yaşam kalitesi sıralamasını doğrudan doğruya etkileyerek, yaşam kalitesi en düşük ilçeler arasında yer almasına neden olmaktadır (Şeker, 2011).

Genel olarak çarpık yapılaşmanın hakim olduğu ilçede yaşayanların bir araya gelerek kullanabilecekleri en büyük kamusal mekan Sultanbeyli Gölet Parkı'dır. Yaklaşık 200 dekar büyüklüğünde olan park 2014 yılında açılmış olup alandaki başlıca kullanımlar; Gölet ve seyir terası, sosyal tesis, amfi (3 adet), spor sahaları, fitness alanı, gölet üstü ahşap seyir terası, yaprak güneşlenme parkı, pergolalar, ocuk oyun alanı, piknik alanı, çim alanlar, kaykay parkı, su parkı, ocuk oyun parkları olarak sıralanabilir (Anonim, 2015c). Ayrıca, parkın girişinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait bir restoran ve kafeterya yer almaktadır. Bu işletmenin müşterilerinin önemli bir kısmı daha çok evre mahallelerden veya yakın ilçelerden gelmekte olup, haftasonları ise nişan ve düğün gibi çeşitli organizasyonlar için kullanılmaktadır. Sancaktepe Meydan Parkı gibi sosyo-ekonomik derecelendirmenin alt sıralarında bulunan ilçelerde yer alan bu parkın, Sancaktepe Meydan Parkı'ndan farklı olarak kapalı oturma yerleri, piknik masaları ve serbest çim alanları daha fazla olup civardaki en büyük park olması da kullanıcı yoğunluğunu özellikle haftasonları oldukça artırmaktadır. Park etrafında çarpık yapılaşma oldukça fazla olup, bu park dışında yerel halkın yürüyerek erişebileceği başka bir alternatif bulunmamaktadır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Sultanbeyli Göllet Parkı.

3.1.4 Sancaktepe Meydan Parkı

Parkın bulunduğu Sancaktepe İlçesi Sarıgazi, Yenidoğan ve Samandıra beldelerinin birleşimi ile ortaya çıkmış olup 2008 yılında ilçe statüsüne kavuşmuştur. Kuzeyinde Çekmeköy; batısında Ümraniye; Ataşehir ve Maltepe; güneyinde Kartal; güneydoğusunda Sultanbeyli; doğusunda Örnekl Baraj Gölü ve Pendik ilçeleriyle komşudur. Sancaktepe, İstanbul'da yaşam kalitesi sıralamasında 30. sıradadır. Demografik yapı endeksinde 29. sırada olan Sancaktepe, beşeri sermaye endeksinde 30., sağlıklı yaşam endeksinde 19., ekonomik gelişmişlik endeksinde 38., ulaşım ve erişilebilirlik endeksinde 25., çevresel durum endeksinde 26. ve sosyal yaşam endeksinde ise 30. sırada yer almaktadır. İstanbul 'da memnuniyet düzeyi düşük ilçeler arasında yer alan Sancaktepe, yaşanmak istenen ilçeler arasında da son sıralardadır. Aynı zamanda mutluluk düzeyinin oldukça düşük seviyede olduğu Sancaktepe, özellikle ekonomik gelişmişlik derecesinin etkisiyle İstanbul 'da yaşam kalitesi sıralamasında 30. sırada yer almaktadır (Şeker, 2011).

İstanbul için yapılan sosyo-ekonomik derecelendirmenin en alt sıralarında yer alan ilçede, plansız bir şekilde kaçak yapılaşma hakim olup, diğer taraftan da kentsel dönüşüm faaliyetleri başlamış ve yaşayanlarına yüzme ve tenis sahaları gibi

rekreasyon alanları sunan kapalı siteler inşa edilmiştir. Bu alanlarda daha çok üst orta gelir grubundan insanların yaşamaya başladığı ve ilçede fiziksel yapı ile birlikte sosyal yapının da değişim gösterdiği belirlenmiştir. Ancak, ileriki bölümlerde daha detaylı olarak değinilecek olan alan çalışmalarında parkın kullanıcılarının büyük oranda alt gelir grubuna ait olduğu, kapalı sitelerde oturanların parkı aktif olarak kullanmadıkları belirlenmiştir Sancaktepe Meydan Park, Sancaktepe ilçesinin Abdurrahmangazi Mahallesi'nde 2013 yılında kullanıma açılmıştır Yaklaşık 40 dekar büyüklüğünde bir arazi üzerinde yer almakta olup bu alanın 30 dekarı yeşil alan, 10 dekarı ise sert zeminden oluşmaktadır (Anonim, 2015d). Park içerisinde kafeterya ve büfe gibi ücretli yeme içme mekanları yer almamakta ve alanın güvenliği 3 adet güvenlik görevlisi ile sağlanmaktadır. Park içerisinde yürüyüş yolları, çocuklar için 2 adet oyun alanı, süs havuzu ve dinlenme alanları olarak da pergola ve banklar da bulunmaktadır. (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 : Sancaktepe Meydan Parkı.

Farklı sosyo-ekonomik yapılara sahip ilçelerden seçilen parklar arasında içerdikleri kullanım çeşitliliği ve parkların büyüklüğü arasında bir denge bulunması gözlemlenmiştir. Bu kapsamda Etiler Sanatçılar Parkı ile Sultanbeyli Gölet Parkı ve Göztepe 60. Yıl Parkı ile de Sancaktepe Meydan Park arasında büyüklük ve aktivite olanaklarının

çeşitliliği açısından benzerlik olduğu belirlenmiş ve bu alanlar çalışma alanı olarak seçilmiştir (Çizelge 3.2).

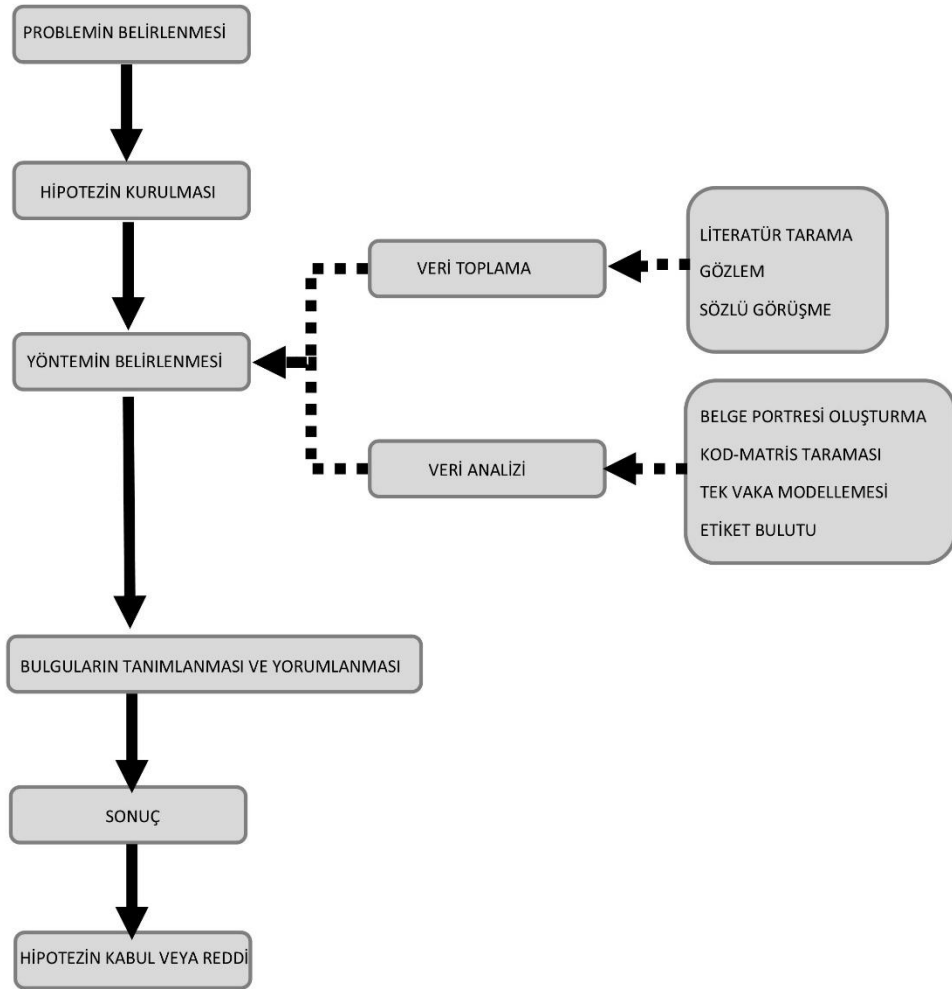
Çizelge 3.2 : Çalışma alanlarının genel özelliklerinin karşılaştırılması.

	Büyüklik	Kafeterya/Büfe	Restoran	Güvenlik Görevlisi	Kamera	Toplu Taşıma ile Erişim	Spor Sahası	Su Gösterisi	Çocuk Oyun Alanı
Etiler Sanatçılar Parkı	480 da	+	+	+	+	+	-	+	+
Göztepe 60. Yıl Parkı	10 da	-	-	+	-	+	+	+	+
Sultanbeyli Gölet Parkı	200 da	+	+	+	+	+	+	+	+
Sancaktepe Meydan Park	40 da	-	-	+	-	+	-	+	+

3.2 Yöntem

Nitel araştırmalar, insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapılarını ve toplumsal değişimleri anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Nitel araştırmalar, insanların olaylara ne tür anlamlar yüklediklerini ve olayları nasıl niteledikleri sorularına cevap aramaktadır (Özdemir, 2010).

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemleri arasında kabul edilen literatür tarama, gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemleri kullanılmıştır (Şekil 3.6). Nitel veri toplama sürecinde birden fazla veri toplama yöntem ve tekniğinin bir arada kullanılması önerilmektedir. Nitel araştırmalarda farklı veri kaynaklarına dayalı olarak veri toplamanın amacı, araştırmacının “sistemik hata” yapma riskini ortadan kaldırmaktır (Maxwell, 1996).

Şekil 3.6 : Yöntem akış şeması.

3.2.1 Gözlem

Nitel araştırma yöntemlerinden bir tanesi olarak kabul edilen gözlem “bir nesnenin, olayın veya bir gerçeğin, niteliklerinin bilinmesi amacıyla, dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelenmesi, müşahade veya çeşitli araç ve gereçlerin yardımıyla olayların sebeplerini bilmek için uygulanan bilimsel yöntem” olarak tanımlanmaktadır. Gözlem yapabilmek için çalışmalarda çeşitli aşamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öncelikle problem belirlenir ve gözlem yapılacak grup ve ortama karar verilir. Sonrasında ise gözlemci gözlem ortamına girer ve problemin özelliğine göre gözlem yapıldıktan sonra alandan çıkılır ve not edilerek değerlendirilir (Demir, 2009). Bu doğrultuda çalışma alanı olarak belirlenen 4 kamusal mekanda alan içerisindeki ziyaretçilerin hem bireysel hem de grup içi davranış ve tutumları gözlemlenmiş ve notlar alınmıştır.

3.2.2 Yarı yapılandırılmış görüşme

Açık uçlu olarak belirli bir sistematik içerisinde olmaksızın “Project for Public Spaces” isimli bir Sivil Toplum Kuruluşu tarafından ideal bir kamusal mekanda olması gereken indikatörler dikkate alınarak geliştirilmiştir (PPS, 2014). Soruların tamamı açık uçlu olarak hazırlanmış ve böylece Demir (2009) tarafından da belirtildiği üzere “açık uçlu sorular ile detaylı ve zengin bir bilgiye ulaşmak” hedeflenmiştir. Park içerisinde grup halinde bulunan ziyaretçiler ile yapılan görüşmeler odak grubu tekniği ile değerlendirmeye alınırken, tek başına bulunan ya da yanında bir kişi daha bulunan ziyaretçiler derinlemesine görüşme tekniği ile değerlendirmeye alınmışlardır.

Derinlemesine görüşme açık uçlu ve keşfetmeye odaklı bir yapıya sahip olup, görüşmecinin duygularını, bakış açısını ve perspektifini derinlemesine keşfetmek amaçlanmaktadır (Baş ve diğ, 2013).

Odak grubu görüşmesi ise, grup içinde etkileşimin dinamik olduğu bir süreçtir. İnsanlar, yaşam ile ilgili kurallar ve davranışları ilk olarak ailelerinden alsalar da, sosyal etkileşimler sonucunda sosyal normları öğrenirler ve kişisel hedefleri belirlerken bundan güç alırlar. Odak grubu görüşmeleri ise, kişilerin sosyal etkileşimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Odak grubu görüşmeleri birçok kişi ile aynı anda ve kısa sürede gerçekleştirildiğinden maliyeti düşük ve diğer yöntemlere göre daha kolay olmaktadır. Ancak, grubun aktif katılım sağlanmakta zorlandığı ya da grup içinde anlaşmazlık çıktığı durumlarda moderatör ve araştırmacılar anlamlı bilgiler almakta zorlanabilirler (Demir, 2009).

Her iki tekniğinde olumlu ve olumsuz yanları bulunmakta olup, görüşmede hata payını azaltmak için her iki teknik de bir arada kullanılmıştır. Her iki tekniğinde karşılaştırmalı özellikleri Çizelge 3.3’te verilmiştir (Baş ve diğ, 2013).

Çizelge 3.3 : Odak gurubu tekniği ile derinlemesine görüşme tekniğinin karşılaştırması.

Kriter	Odak Grubu	Derinlemesine Görüşme
Grup içi etkileşim	Grup içi etkileşim mevcut. Bu etkileşim, katılımcıların yeni / farklı fikirler üretmelerine katkı sağlıyor.	Grup içi etkileşim yok. Görüşülen kişinin yeni / farklı fikirler ortaya koyabilmesine yönelik teşvik görüşmeciden geliyor.
Katılımcılar üzerindeki grup baskısı	Grup baskısı, ortaya atılan düşüncelerin tartışılarak derinleştirilmesini ve geliştirilmesini sağlıyor. Bu baskı, bazı katılımcıların grup içerisinde egemen olmasına yol açabiliyor.	Grup baskısı olmadığından ortaya konulan fikir tartışma konusuna dönüşmüyor. Buna karşılık grup içinde egemenlik kılacak kimse olmuyor.
Katılımcılar arasındaki rekabet	Katılımcılar söz alabilmek için birbirleri ile rekabete girebiliyorlar. Her katılımcıdan ayrıntılı bilgi alabilmek için zaman sınırlı.	Görüşülen kişi tek başına olduğundan, söz almak için rekabete girmesine de gerek kalmıyor. Kendisinden ayrıntılı bilgi alabilmek için zaman daha fazla.
Etiketleme	Bir grup içinde ortaya konulan tepkiler diğer grup üyelerinin tepkilerinden etkilenebiliyor.	Görüşülen kişinin, görüşmeci dışında herhangi birinin tepkisinden etkilenmiyor.
Konu hassasiyeti	Konunun katılımcılar yönünden hassasiyeti yüksek ise, katılımcılar diğer insanların olduğu bir ortamda rahatça konuşamayabiliyor.	Eğer konunun hassasiyeti yüksek ise, teke tek görüşülen kişiler konuşmaya daha istekli olabiliyorlar.
Bilgi miktarı	Kısa bir zaman dilimi içinde hayli düşük bir maliyetle oldukça zengin bilgi elde edilebiliyor.	Oldukça zengin bilgi elde edilebiliyor, ancak daha çok zaman harcanıyor ve araştırma maliyeti artıyor.
Çalışma takvimi	İkna edilmesinde zorluk çekilen bir hedef kitlenin söz konusu olduğu durumlarda, 6-8 katılımcıyı bir araya toplamak zaman alabiliyor.	Teke tek görüşmelerin gerçekleştirilmesinde çalışma takvimi açısından genelde hiçbir zorluk çıkmıyor.

Hazırlanan sorular rekreasyonel aktivitelerin en fazla olduğu ve bu nedenle Golicnik ve Thompson (2010) tarafından da parklarda alan çalışmaları için uygun bir dönem olarak önerilen Mayıs (2015) ayı içerisinde çalışma alanlarından rassal olarak seçilen ziyaretçilere park içerisinde ve yüz yüze uygulanmıştır. Her biri ortalama 12-15 dakika süren görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve bir taraftan da notlar tutulmuştur. Sonrasında analize hazır hale getirmek için tutulan notlar ve ses kayıtları Word dosyasında yazı diline aktarılmıştır. Sözlü görüşmelerde görüşülecek kişi sayısı ile ilgili literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Crouch ve McKenzie (2006), sözlü görüşmelerde çalışmanın geçerliliğinin artırmak için derin sorgulamanın önemli olduğunu ve görüşülecek bireyler ile araştırmacının arasındaki bağın kurulmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle 20'den daha az sayıda kişi ile görüşmenin daha geçerli olduğunu da savunmuşlardır. Bununla birlikte, küçük çaplı araştırmalar için 25 kişinin yeterli olduğu ya da 50'nin altındaki nitel örneklemelerin yetersiz olduğu görüşleri de bulunmaktadır (Mason, 2010). Tez kapsamında her kamusal mekandan

10 ve toplamda 40 kişi ile görüşmek hedeflenmiş, ancak odak grupları ile birlikte bu sayı 51'e yükselmiştir.

3.2.3 Veri analizi

Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri (*pattern*) ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir ( zdemir, 2010).

Nitel veriler üzerine çalışırken, analiz etmenin ve yorumlamanın tek bir yolunun bulunmaması, araştırmacıların her araştırmaya özgü bir biçimde veri setindeki ilişkileri bulmasını ve bu ilişkileri anlamlı bir bütünlük içerisinde sunmasını gerektirmektedir. Bu yüzden araştırmacılar, gerek araştırmanın, gerekse toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkarak ve mevcut analiz yöntemlerini gözden geçirerek, kendi araştırması için bir veri analiz planı oluşturmalıdır (Yıldırım ve şimşek, 2006). Nitel veri analizi sürecinde araştırmacılar tarafından farklı adımlar izlense de veri analizinde temel olarak 3 unsur vurgulanmaktadır: "tanımlama", "analiz" ve "yorumlama" (Creswell, 2013).

Bu tez kapsamında mevcut kuramsal yapıya ve araştırma sorusuna sadık kalınarak kamusal mekanların kalitesi üzerine kategoriler belirlenmiş ve bu kategorileri tanımlamak adına doğrudan alıntılara başvurulmuştur. Böylece, analiz sonucunda elde edilen bulgu ve yorumların sistematik bir şekilde sunulması hedeflenmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular ise neden-sonuç ilişkisi ile yorumlanmış ve farklı gruplar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.2.3.1 Verilerin düzenlenmesi

Bu aşamada, alan çalışmalarında elde edilen ses kayıtları, gözlem ve görüşmeye ilişkin kayıtlar, araştırmacı tarafından her bir çalışma alanı için ayrı Word formatına üzerlerinde hiçbir değişiklik yapılmadan aktarılmıştır. Verilerin kodlanmasına başlamadan önce Word formatındaki tüm sözlü görüşme notları okunarak incelenmiş ve böylece yapılacak kodlamalar için  n fikir edinilmiştir. Sonrasında bu veriler tezin kuramsal kısımlarına uygun olarak veri setleri şeklinde düzenlenmiştir.

3.2.3.2 Verilerin MAXQDA'ya yüklenmesi

Sözlü görüşmeler ile elde edilen veri setlerini MAXQDA yazılımına kodlanarak aktarılmıştır. Araştırmacının eldeki verilerden hareketle kavramlar geliştirdiği bu aşama için üç temel yaklaşım bulunmaktadır (Tüzel, 2012).

- Veriler toplandıktan sonra ortaya çıkan kodlamalar
- Veriler toplanmadan önce belirlenen kodlamalar ve toplanan veriler ile uygunluğunun karşılaştırılması
- Veri toplamadan önce belirlenen kodlamalar ile veriler toplandıktan sonra ortaya çıkan kodlamaların birleştirilmesi

Bu tez kapsamında veriler toplanmadan önce kamusal mekanların kalitesi ve kullanımı üzerine yapılan ön araştırmalar neticesinde kodlar kabaca belirlenmiş, analiz sürecinde ise daha önceden ön görülmeyen görüşmeler doğrultusunda yeni kodlar ve alt kodlar oluşturulmuştur. Nitel verileri analiz etmek üzere geliştirilen MAXQDA isimli programa sözlü görüşmeler yüklenmiş ve sözlü görüşmelerin gerçekleştirildiği her bir çalışma alanı için oluşturulan belgeler ayrı birer dosya olarak yüklenmiştir. Toplam 4 çalışma alanına ait 4 adet belge, temsil ettikleri sosyo-ekonomik yapıya göre 2 ayrı grup altında toplanmıştır.

3.2.3.3 Kodlamaların yapılması

MAXQDA programına yüklenen 2 grup altındaki 4 belgede geçen sözlü görüşmeler daha önce belirlenen kodlara ve görüşme sonrasında netleşen alt kodlara atanmıştır. Toplamda tüm görüşmeler 6 kod başlığı altında toplanmıştır. Bu kodlar, erişim; konfor ve imaj; kullanım ve aktivite; sosyalleşme; ziyaret sıklığı ve ziyaret nedeni olarak belirlenmiş ve her bir koda ayrı renk ataması yapılmıştır. Kodlamalar esnasında herhangi bir yorum ya da düzeltme yapılmamıştır.

3.2.3.4 Kodlamaların kontrolü

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için aynı belgelerdeki metinler 2 haftalık bir periyod içerisinde 2 kez MAXQDA'ya yüklenmiştir. Böylece iki kodlama arasındaki farklılıklar bulunarak tutarsızlıklar giderilmiştir ve bazı metinlerin ise aynı anda birden fazla kod içerisinde yer alabileceği de uygun görülmüştür. Bunun neticesinde 3. nihai kodlama yapılmış ve kodların doğrulanması gerçekleştirilmiştir.

3.2.3.5 Analiz teknikleri

Analizler yapılırken kullanılan başlıca uygulamalar; Belge Portresi Oluşturma, Kod-Matris Taraması, Tek Vaka Modellemesi ve Etiket Bulutu olarak belirlenmiştir.

Belge portresi, her bir kamusal mekan için tüm kodların görsel bir sunumu, bu kodların birbirlerine göre oranı ve bahsedilme düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Böylece hangi kamusal mekanda hangi kod üzerinde ne kadar konuşulduğu ile ilgili bilgi elde edilmektedir. Her bir belge portresinde renk segmentinin uzunluğu toplam görüşme içerisinde o konunun yoğunluğu ile orantılıdır.

Kod-Matris Taramasında her bir kod ve alt kodun düşük ve yüksek sosyo-ekonomik derecelerdeki kamusal mekanlarda ifade edilip edilmediği ve varsa ne sıklıkta belirtildiği tespit edilmiştir. Böylece, düşük ve yüksek sosyo-ekonomik derecelerden kamusal mekanlar arasındaki temel farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Kod-matris taraması kapsamında kod sıklığı tekniğinin kısıtlarından bir tanesi analizlerde ortaya çıkan her bir satırı diğer bir ifade ile her bir alt kodu kendi içerisinde karşılaştırmış ve böylece her bir alt kod bir diğerinden bağımsız olarak ele alınmıştır. Bu durum alt kodlar arasında karşılaştırma şansı vermemiş ve hatta yuvarlak büyüklüğü ile ifade edilen kod sıklığı bu nedenle her bir satır için farklı bir büyüklüğe karşılık gelmiştir. Bu nedenle yuvarlakların büyüklükleri her bir alt kod içerisinde anlam taşımaktadır.

Tek Vaka Modellemesinde her bir kamusal mekanda yapılan sözlü görüşmeler ayrı ayrı analiz edilmiş ve her bir kamusal mekanda en çok yer alan ve sözlü görüşmede en çok bahsi geçen en fazla 10 adet kod ve yine onlara bağlı en fazla yer alan 5 adet alt kod verilmiştir. Kodlardan uzanan çizgilerin kalınlığı ise her bir kodun önem düzeyini vermektedir.

Etiket bulutunun oluşturulması ile her bir kamusal mekanda sözlü görüşmelerde en fazla bahsi geçen kelimeler alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu kelimelerin görsel büyüklükleri ise, sözlü görüşme esnasında ifade edilme düzeyleri hakkında bilgi vermektedir. Etiket bulutu oluşturulurken kelimelerin en az 3 harfli olması kriteri oluşturulmuş ve bağlaç görevi gören kelimeler analizden çıkartılmıştır.

3.2.3.6 Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

Yapılan her bir analiz neticesinde ortaya çıkan görsel bulguların ve haritalamaların ne anlama geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken araştırma sorularının

cevap bulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda farklı araştırma grupları arasındaki görüş farklılığı belirlenen kodlar ve alt kodlardan yola çıkılarak ifade edilmiştir. Sonrasında ise ortaya çıkan tüm bulgular mevcut literatür ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

3.3 Bölüm Sonucu

Bu bölüm kapsamında çalışma alanlarının her biri tek tek ele alınarak, bulundukları ilçeler ve o ilçeler ilişkin sosyo-ekonomik yapı irdelenmiş ve seçilen 4 adet çalışma alanına ilişkin fiziksel özellikler karşılaştırılarak ortaya konulmuştur. Ayrıca, hangi gerekçeye dayandırılarak bu alanların seçildiği ifade edilmiştir.

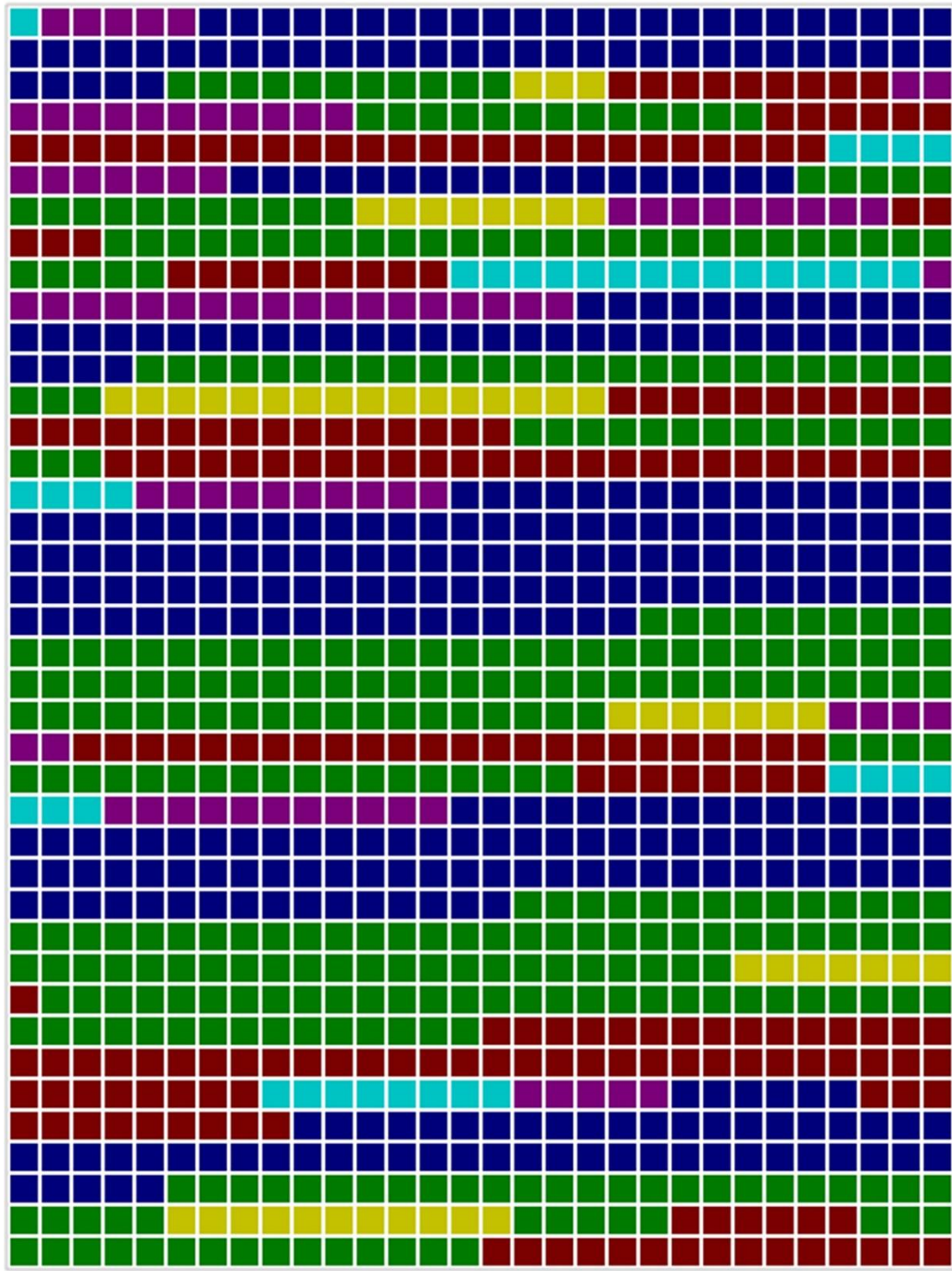
Yöntem alt başlığı içerisinde tezin araştırma yöntemlerinin neler olduğu ve bu yöntemlerin neden seçildiği açıklanmış ve yöntemler de kullanılan teknikler ile bu tekniklerin çalışma içerisinde avantajlı ve dezavantajlı yönleri belirtilmiştir.

.

4. ANALİZLER

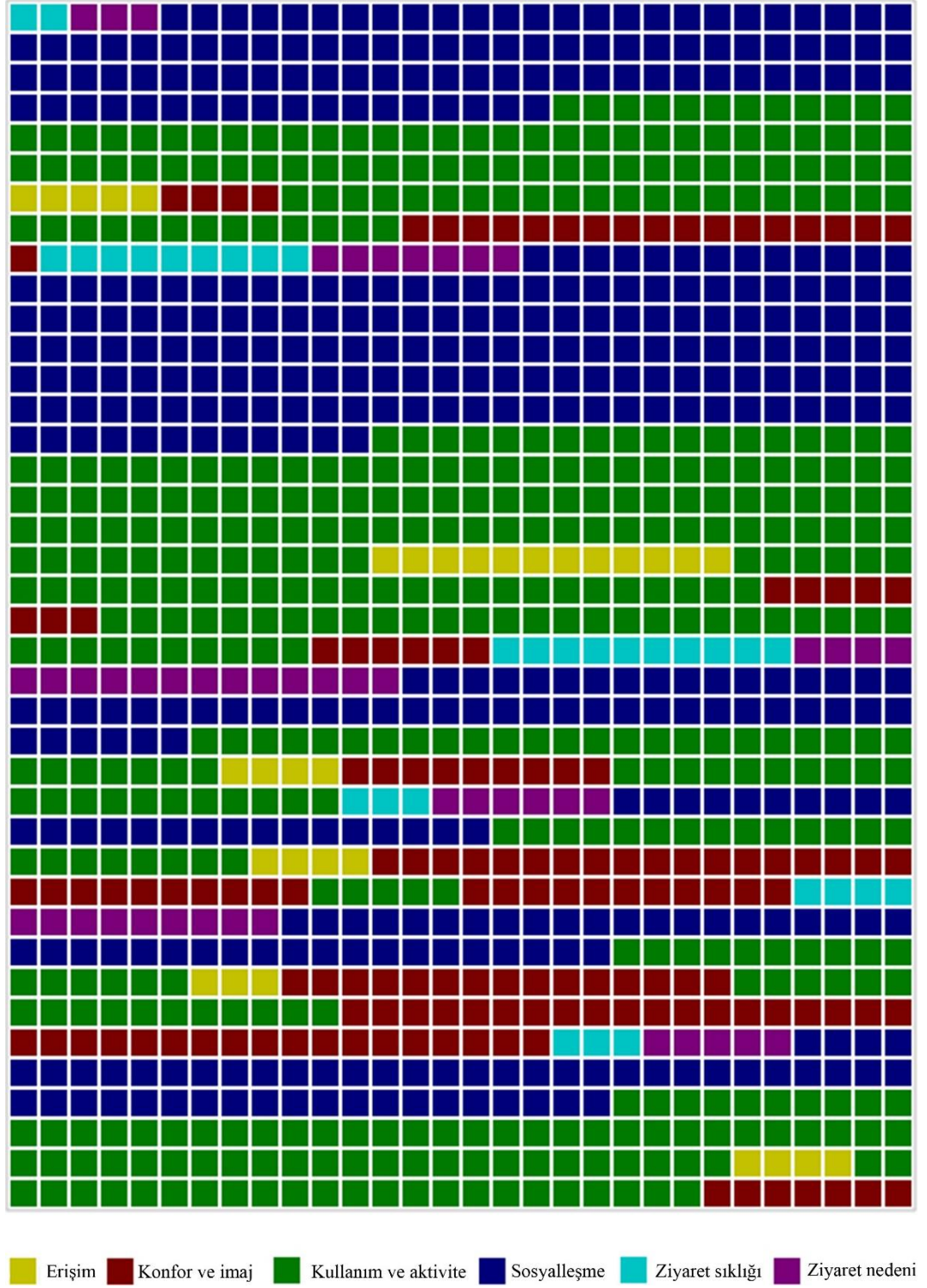
4.1 Belge Portreleri

Her bir çalışma alanına ilişkin sözlü görüşme notlarının kodlanarak belge portreleri oluşturulmuş ve Şekil 4.1; 4.2; 4.3 ve 4.4'ten de görüleceği üzere her bir çalışma alanının aynı renkler ile farklı bir düzen içerisinde olduğu görülmüştür. Bu portrelerde görülen sarı renkler erişim konusunda yapılan konuşmaların yoğunluğu ve dağılımını verirken, kırmızı renk konfor ve imaj, yeşil renk kullanım ve aktivite, koyu mavi sosyalleşme, açık mavi ziyaret sıklığı ve mor ziyaret nedeni hakkında bilgi vermektedir. Bu kapsamda her bir çalışma alanında en fazla koyu mavi ve yeşil renklerinin bulunmasından yola çıkarak ziyaretçilerin de en çok sosyalleşme ve sosyal yaşantı ile kullanım ve aktiviteler üzerine konuştuğu yargısına varılabilir. Ayrıca renk kutucuklarının kesintisiz olarak yan yana bulunması görüşme esnasında konu üzerine daha derinlemesine ve detaylı olarak görüşüldüğünü göstermektedir. Şekil 4.3 ve 4.4'te görüldüğü üzere Sancaktepe Meydan Parkı ve Sultanbeyli Gölet Parkı sözlü görüşme portrelerinde yeşil ve koyu mavi renklerinin oldukça parçalandığı görülmektedir. Bu durum, Etiler Sanatçılar Parkı ve Göztepe 6. Yıl Parkı'na göre görüşme esnasında konular arasında daha fazla geçiş ve parçalanma olduğunu göstermektedir. Bu durum, yüksek sosyo-ekonomik derecelerde bulunan alanlarda görüşmenin daha derin yapıldığını ifade etmektedir.

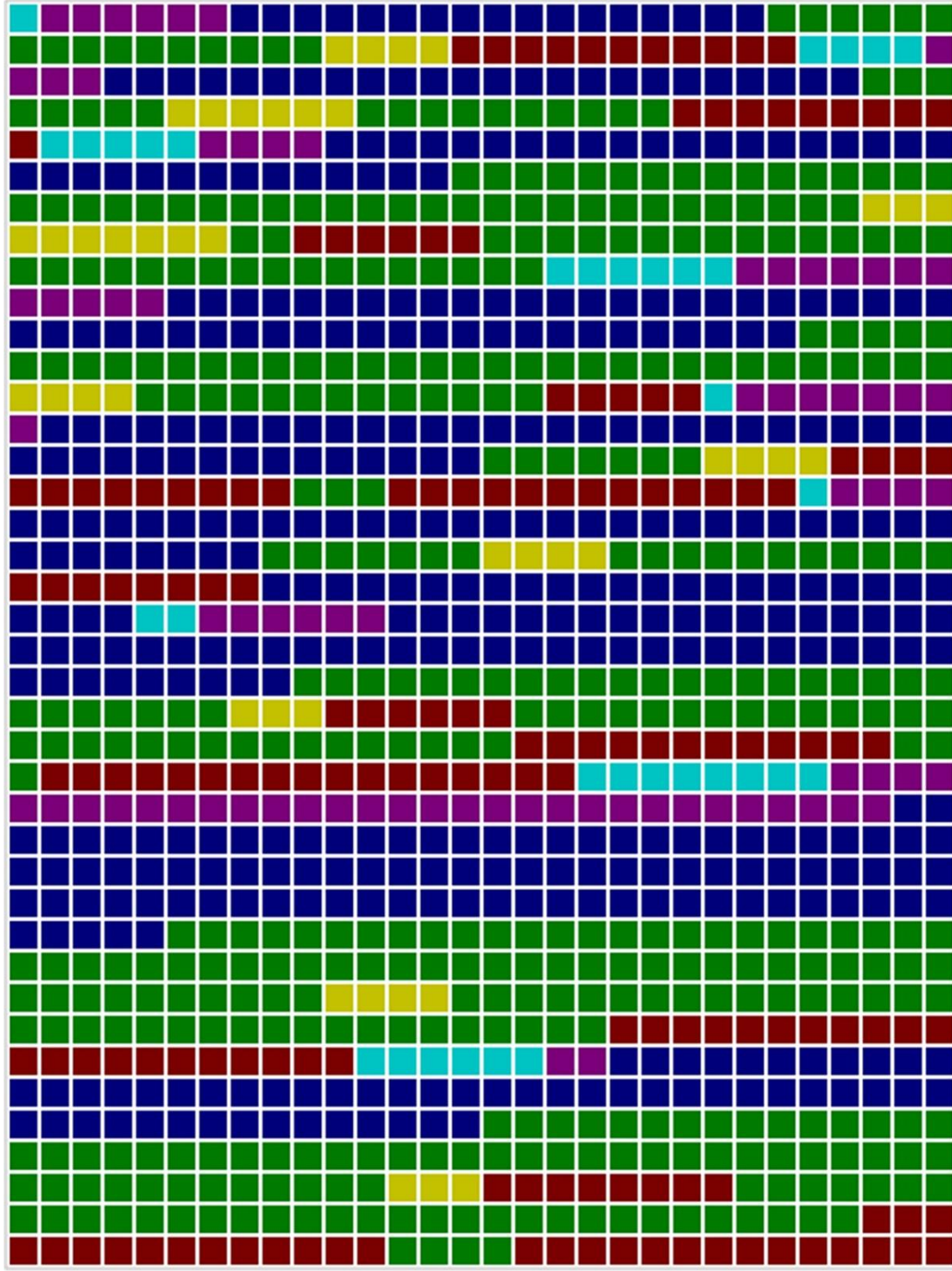

■ Erişim ■ Konfor ve imaj ■ Kullanım ve aktivite ■ Sosyalleşme ■ Ziyaret sıklığı ■ Ziyaret nedeni

Şekil 4.1 : Etiler Sanatçılar Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.

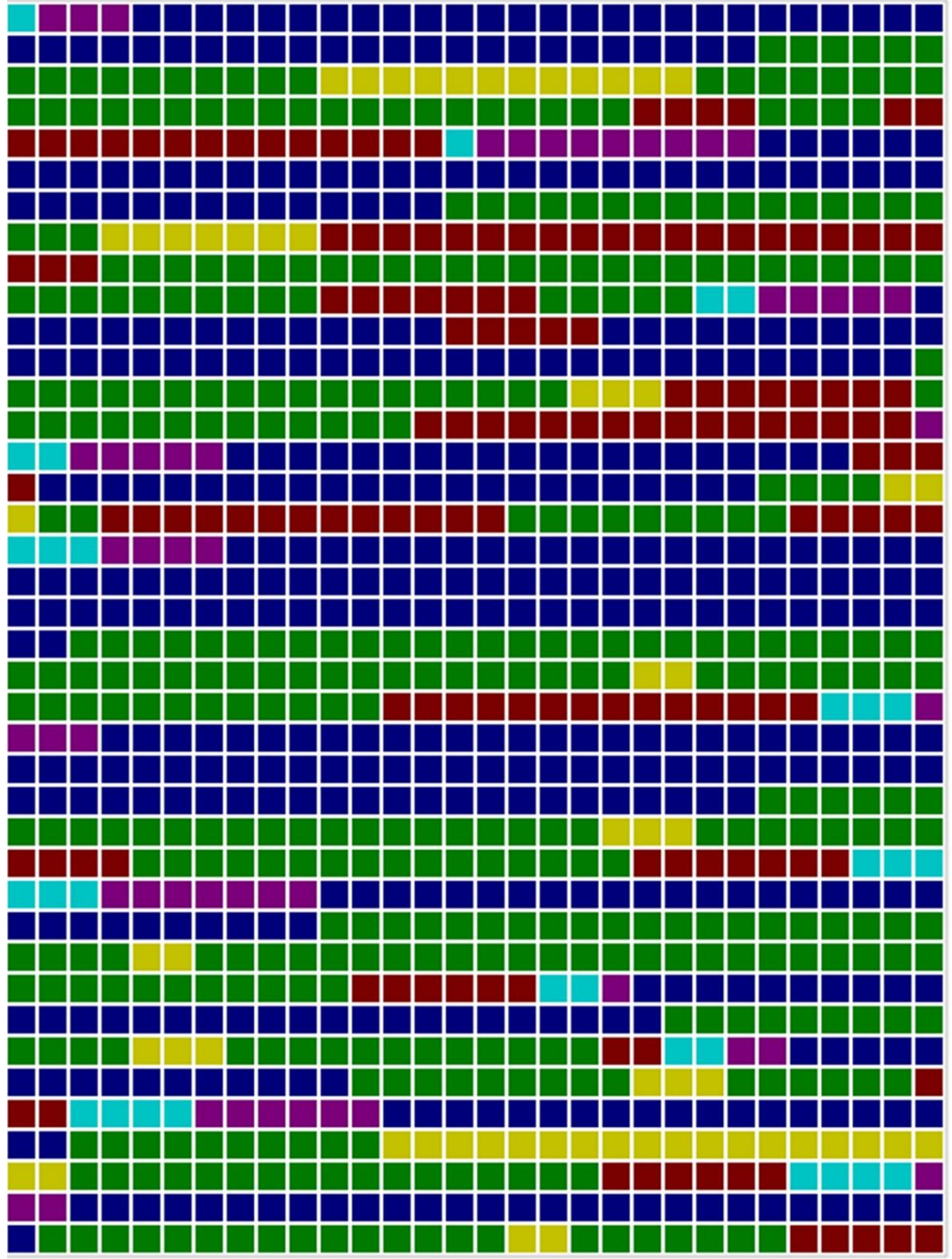

Şekil 4.2 : Göztepe 60. Yıl Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.

Erişim Konfor ve imaj Kullanım ve aktivite Sosyalleşme Ziyaret sıklığı Ziyaret nedeni

Şekil 4.3 : Sancaktepe Meydan Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.

Erişim Konfor ve imaj Kullanım ve aktivite Sosyalleşme Ziyaret sıklığı Ziyaret nedeni

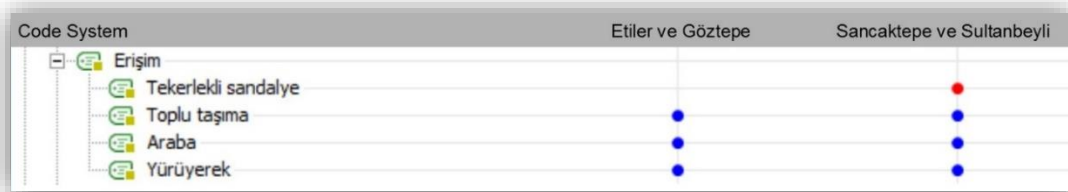
Şekil 4.4 : Sultanbeyli Gölet Parkı sözlü görüşmelerine ilişkin belge portresi.

4.2 Kod-Matrisis Taraması

4.2.1 Kod varlığı analizleri

Kod varlığı analizleri çalışmadaki her bir kodun hangi dokümanlarda bulunup bulunmadığı konusunda bilgi veren bir analizdir. Bu analiz yapılırken sosyo-ekonomik derecelendirmede A+ sınıfında yer alan kamusal mekanlara ait dokümanlar bir grup altında ve C- sosyo-ekonomik sınıfında yer alan kamusal mekanlar da diğer grup altında toplanmıştır. Alt kodları ile birlikte her bir kodun hangi kamusal mekan gruplarında sözlü görüşmelerde geçip geçmediği bu analiz ile ortaya çıkmaktadır. Kod satırına denk gelen mavi renkli noktalar kodun her iki doküman grubunda da bulunduğunu gösterirken, kırmızı renkli noktalar kodun sadece bir doküman grubunda bulunduğunu göstermektedir.

Buna göre, kamusal mekana erişim hakkında tekerlekli sandalye ile erişimin sadece düşük sosyo-ekonomik derecede bulunan kamusal mekanlarda ifade edildiği, yüksek sosyo-ekonomik derecelerdeki kamusal mekanlarda ise tekerlekli sandalye ile erişim ya da engelli erişimleri hakkında herhangi bir bilgi verilmediği belirlenmiştir. Bunun dışında toplu taşıma ve araba ile ya da yürüyerek yapılan erişimler hususunda her iki kamusal mekan gruplarından da bilgi alınmıştır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda erişim kodlarının varlığı.

Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan kamusal mekanların konfor ve imaja yönelik beklentileri ya da idealleri üzerine yapılan sözlü görüşme notlarına göre, sadece bu alanda sert zemin kullanım ve estetiğine yönelik taleplerin olduğu, güvenlik kaygısı nedeni ile kamusal mekanın dışarıdan görünebilirliği üzerine taleplerin dile getirildiği tespit edilmiştir. Bu talepler ise şeffaf ve geçirgen kodu ile kodlanmıştır. İdeal kamusal mekan tanımlamalarında, düşük sosyo-ekonomik derecelerde yapılmayan yeşil alana yönelik vurgular, ağaç kodlaması altında birleştirilmiş ve

ziyaretçiler, Hyde Park örneği üzerinden ideallerini dile getirmişlerdir. Sadece yüksek sosyo-ekonomik derecede yer alan parkların ziyaretçileri tarafından imaja ilişkin dile getirilen bir diğer talep ise estetik kaygılar üzerine olup kamusal mekan içerisinde bulunan tüm kullanım ve donatılar arasında uyum olması gerektiği ile ilgilidir. Sadece düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan parkların ziyaretçileri tarafından talep edilen başlıca kullanımlar; tuvalet, mescit, renkli aydınlatmalar, mangal alanları ve alanın yaş grubuna göre düzenlenmesi olarak dile getirilmiştir. Ayrıca, kullandıkları mekanın konfor ve imajının bozulmasına yönelik endişelerini de diğer kullanıcılara yönelik kaygı ve şikayetleri ile belirtmişlerdir. Sözlü görüşmede geçen bu detaylar ise insan faktörü kodu altında birleştirilmiştir. Sadece düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan parkların ziyaretçilerinin talep ettiği bir diğer konfor ve imaj kodu ise alanın daha büyük ve geniş olması yönündedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda konfor ve imaj kodlarının varlığı.

Kullanım ve aktivite kodlarından sadece kamusal mekandaki tüketim mekanlarının varlığı ve kamusal mekanın sahipliği açısından farklılıklar bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre, Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarındaki ziyaretçiler kullandıkları kamusal

mekanlarda tüketim mekanı örneği olarak müzikli eğlence yeri ile restoran istemişler, parkın sahipliği konusunda da özel sahipli olmasında bir sakınca görmediklerini ve parkın özel sahipli de olabileceğini belirtmişlerdir. Kamusal mekanın yönetim ve kontrolü hususunda her iki sosyo-ekonomik dereceden parkın ziyaretçileri de alanda güvenlik görevlisinin bulunması konusunda hiçbir negatif yaklaşım belirtmemişlerdir. Bunların dışında tüketim mekanlarından ücretli spor tesisi ile kafeteryanın kamusal mekanda bulunmasını isteyenler ile ücretli mekanlar olsa da tercih etmeyen olan ya da var olanları kullanmayan ziyaretçiler her iki grupta da bulunmaktadır ve görüşmeler tercih etmiyor kodu ile kodlanmıştır. Park içerisindeki kullanım ve aktivitelerin yeterli ve yetersiz olması durumu ile park içerisinde kamera gibi güvenlik kayıt cihazlarının bulunmasını negatif ya da pozitif olarak yorumlayacak ziyaretçiler de her iki grup altında yer almaktadır. Yine parkın sahipliğinin kendileri için fark etmeyeceğini (fark etmez) ya da kamu sahipli kalması gerektiğini düşünenler de her iki grup içerisinde bulunmaktadır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda kullanım ve aktivite kodlarının varlığı.

Sosyalleşme kodları ile kamusal mekanlarda ele alınmayan mahalleye ya da kamuya ilişkin sorunların hangi fiziksel mekanlarda kamu tarafından tartışılıp dile getirildiği sorgulandığında Etiler ve Göztepe parklarından ziyaretçiler kendi kamusal mekanları dışında her hangi bir adres göstermezken, Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarından

ziyaretçiler, ziyaret ettikleri kamusal mekanlar dışında farklı alanları belirtmişlerdir. Bu alanlar, komşular arasında, siyasi partiler, dernek ve aile içinde kodları ile kodlanmışlardır. Kamusal eylem ve aktivitelerin yapılıp yapılmadığı sorgulandığında ise sadece düşük sosyo-ekonomik dereceden parkların kullanıcıları ramazan etkinliği aktivitesinden söz etmişlerdir. Kendileri dışında farklı sosyal grupların alanı ziyaret etmeleri ve kullanmaları konusunda ise yine sadece Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarındaki ziyaretçiler red kodu altında farklı sosyal grupları istemediğine dair açıklamalar yapmışlardır. Bulundukları kamusal mekanı kimler ile ziyaret ettiklerine yönelik yapılan görüşmelerde ev hayvanı ile bulunduğu mekanı ziyaret ettiğini sadece yüksek sosyo-ekonomik gruplardan ziyaretçiler belirtirken, yakın akrabası ile bulunduğu mekanı ziyaret ettiğini sadece düşük sosyo-ekonomik gruplardan ziyaretçiler belirtmişlerdir. Bunların dışındaki diğer kodlar ise her iki sosyo-ekonomik derecedeki kamusal mekan ziyaretçilerinin cevapları arasında görülmektedir (Şekil 4.8).

Code System	Etiler ve Göztepe	Sancaktepe ve Sultanbeyli
Sosyalleşme		
Mahalle sorunları nerede		
Komşular arasında		•
Siyasi partiler		•
Dernek		•
Aile içinde		•
Kamusal eylemler		
Yapılıyor	•	•
Bilgisi yok	•	•
Ramazan etkinliği		•
Yapılmıyor	•	•
Farklı insanlar ile tanışma		
Nadiren	•	•
Evet	•	•
Hayır	•	•
Farklı sosyal gruplar		
Red		•
Kabul	•	•
Şartlı kabul	•	•
Komşuların kullanımı		
Komşular geliyor birarada bulunuyorlar	•	•
Komşular geliyor ama birarada değiller	•	•
Bilgisi yok	•	•
Kimler ile geliyor		
Ev hayvanı	•	•
Tek başına	•	•
Arkadaş	•	•
Komşu	•	•
Yakın akraba		•
Aile	•	•

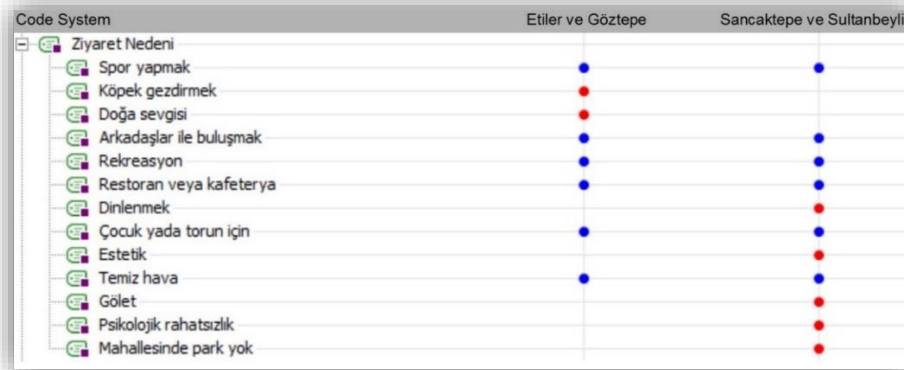
Şekil 4.8 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda sosyalleşme kodlarının varlığı.

Ziyaret sıklığı ile ilgili kodlardan her gün, iki günde bir ve haftada bir kodlarının her iki sosyo-ekonomik grupta, iki haftada bir, ayda bir ve iki ayda bir kodlarının sadece düşük sosyo-ekonomik grupta, altı ayda bir kodunun ise sadece yüksek sosyo-ekonomik grupta yer aldığı belirlenmiştir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarında ziyaret sıklığı kodlarının varlığı.

Ziyaretçilere bulundukları kamusal mekanı neden tercih ettikleri sorulduğunda doğa sevgisi ve köpek gezdirmek kodlarının sadece yüksek sosyo-ekonomik gruplar tarafından belirtildiği, dinlenmek ve estetik kodlarının ise sadece düşük sosyo-ekonomik gruplarda bulunduğu görülmektedir. Yine ziyaret edilen parkta göletin bulunması sadece Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarındaki ziyaretçiler tarafından ziyaret nedeni olarak belirtilmiştir. Düşük sosyo-ekonomik gruplarda dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise psikolojik rahatsızlığının bulunduğunu ve bu nedenle parkı ziyaret etmenin kendisine iyi geldiğini belirten ve genellikle yürüme mesafesinde bulunan mahallelerinde başka parkın bulunmadığı gerekçesi ile parka gelen ziyaretçilerin de bulunmasıdır (Şekil 4.10).

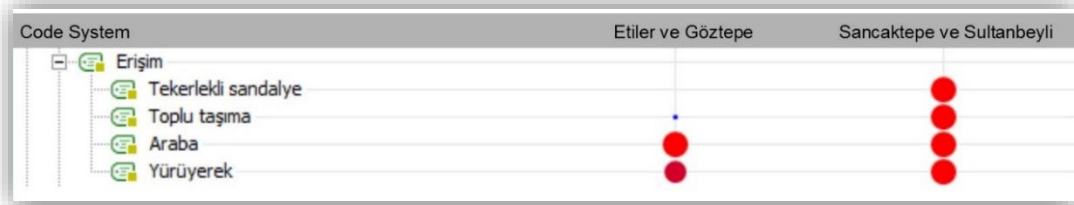

Şekil 4.10 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda ziyaret nedeni kodlarının varlığı.

4.2.2 Kod sıklığı analizleri

Kod sıklığı analizleri, çalışmadaki her bir kodun hangi dokümanlarda ne sıklıkta bulunduğu konusunda bilgi veren bir analizdir. Kodları oluşturan her bir alt kodun hangi kamusal mekan gruplarında sözlü görüşmelerde ne oranda geçtiği bu analiz ile ortaya çıkmaktadır. Kod satırına denk gelen yuvarlakların büyüklüğü o kodun bulunduğu doküman grubunda ifade edilme sıklığını göstermektedir. Bir kodun her iki dokümanda da aynı büyüklükte bulunması her iki görüşme grubu tarafından da aynı yoğunlukta ifade edildiğini, farklı büyüklüklerde olması ise farklı yoğunlukta ifade edildiğini göstermektedir.

Erişim ile ilgili kod sıklığı analizleri, ziyaret ettikleri kamusal mekanlara toplu taşıma ve yürüyerek gelenlerin düşük sosyo-ekonomik gruplarda, yüksek sosyo-ekonomik gruplara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Yüksek sosyo-ekonomik gruplarda alana toplu taşıma ile geldiği üzerine görüş belirtenler ise oldukça azdır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda erişim kodlarının sıklığı.

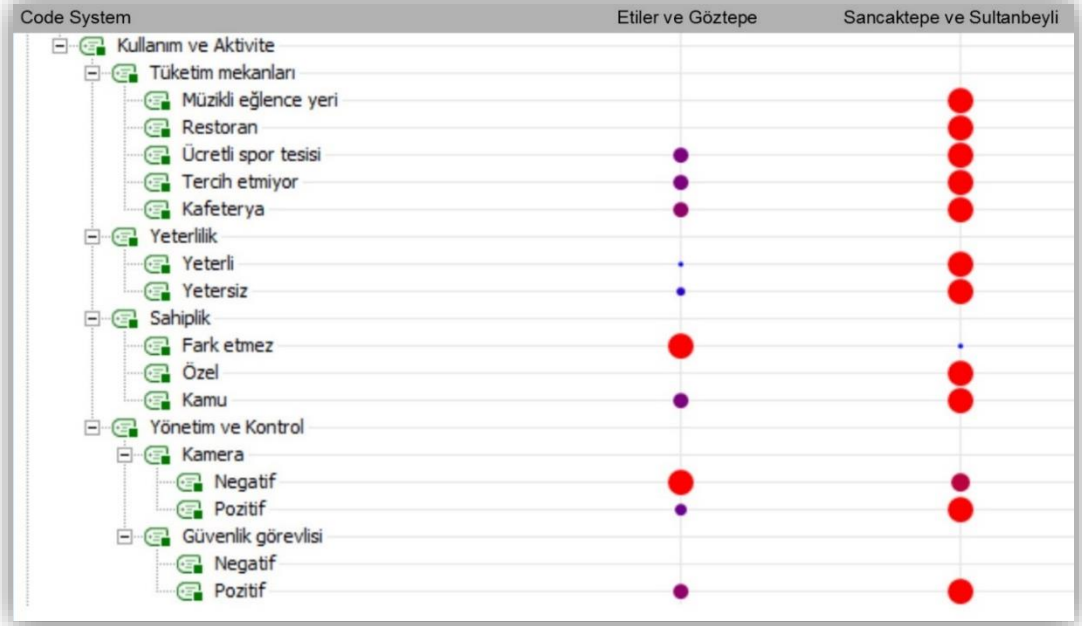
Konfor ve imaj kodu altında yer alan alt kodlardan yürüyüş ve bisiklet yolu, parkta internet (wi-fi) kullanımının bulunması, canlılığı ile sessiz, güvenli ve huzurlu olması konusunda ortaya çıkan talep ve beklentilerin yüksek sosyo-ekonomik grupta düşük sosyo-ekonomik gruba göre sözlü görüşmelerde daha çok ifade edildiği belirlenmiştir. Çocuk oyun alanı, gençlere yönelik aktivite, kapalı oturma yerleri, su aktiviteleri ile bilim ve sanat temasına sahip bir kamusal mekan isteği ise düşük sosyo-ekonomik gruplarda daha çok ifade edilmiştir. Ayrıca, alanın genel durumundan memnun olduğunu ve ilave bir talep ya da isteğinin bulunmadığını dile getiren ifadeler de düşük sosyo-ekonomik gruplar tarafından daha çok dile getirilmiştir (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda konfor ve imaj kodlarının sıklığı.

Kullanım ve aktivite kodu altında bulundukları kamusal mekanda tüketim mekanları olarak kodlanan ücretli spor tesisi ile kafeterya talep düzeyleri ya da bu alanları kullandığını ifade etme düzeyi Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında daha yaygındır. Ayrıca yine tüketim mekanlarını tercih etmediğini ya da alanda yapılsa da kullanmayacağını ifade etme düzeyi de düşük sosyo-ekonomik gruplarda daha yüksektir. Kullanım ve aktivitelerin yeterli ve yetersiz olması üzerine yine düşük sosyo-ekonomik gruplar da daha çok görüş bildirilmiştir. Ziyaret ettikleri alanın kamu sahipli olması gerektiğini daha çok düşük sosyo-ekonomik derecelerden parkların ziyaretçileri belirtirken, bu konuda yüksek sosyo-ekonomik derecedeki parkların ziyaretçilerinde fark etmez kodlu yanıtlar daha yaygın bulunmuştur. Bulundukları mekanların yönetim ve kontrolü üzerine konuşulduğunda yüksek sosyo-ekonomik gruptakiler alanda kamera kullanımı ya da bulunması üzerine negatif görüşlerini daha detaylı olarak bildirirken, düşük sosyo-ekonomik grup içerisinde kullanıcılar kamera kullanımı hakkında pozitif görüşlerini daha detaylı ve ayrıntılı olarak ifade etmişlerdir.

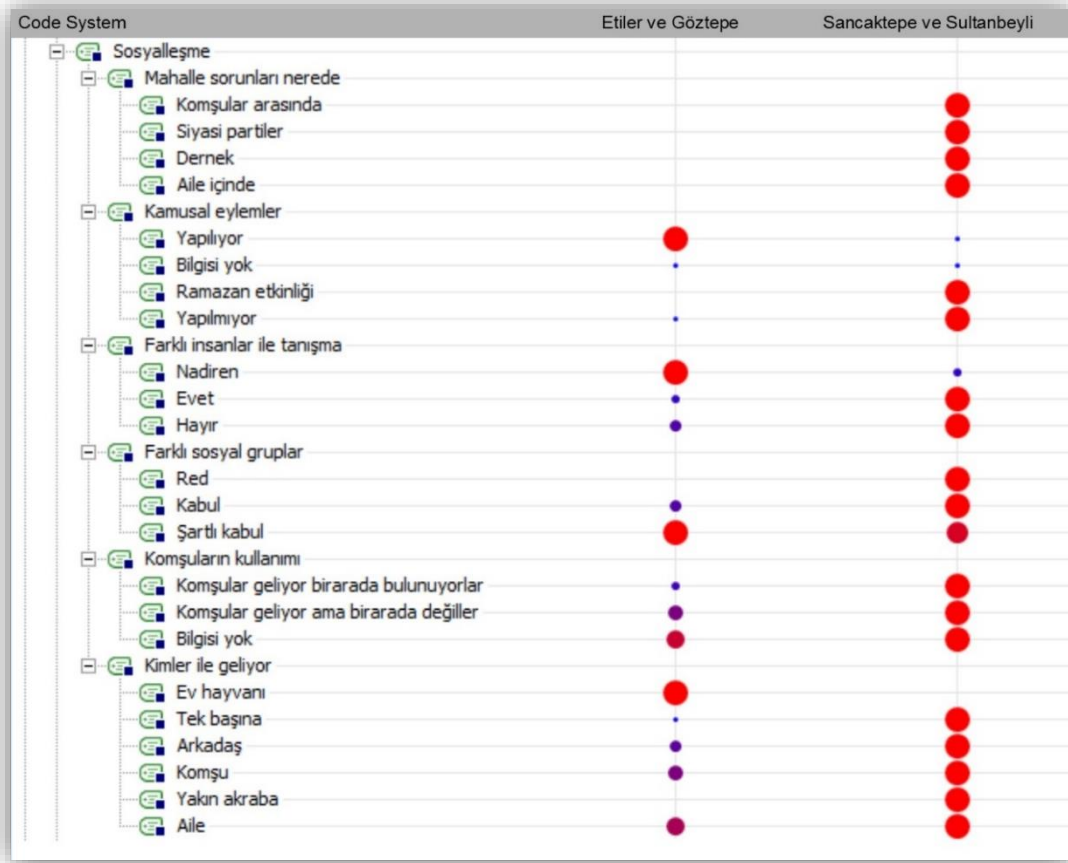
Kamusal mekanda güvenlik görevlilerinin bulunması hakkındaki pozitif görüşler de yine düşük sosyo-ekonomik gruplarda daha fazla bildirilmiştir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarında kullanım ve aktivite kodlarının sıklığı.

Sosyalleşme kodu altında yer alan kamusal eylemler üzerine yapılan sözlü görüşmelerde yüksek sosyo-ekonomik gruplarda alanda kamusal eylemlerin yapıldığı, düşük sosyo-ekonomik gruplarda ise kamusal eylemlerin yapılmadığı yönünde daha fazla görüş ifade edilmiştir. Ziyaret ettikleri alanda farklı insanlar ile tanışma hususunda nadiren cevabı Etiler ve Göztepe parklarında daha fazla kabul görüp ifade edilirken, evet ve hayır cevapları Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında daha fazla ifade edilmiştir. Ayrıca, farklı insanlar ile tanışma konusunda verilen hayır cevabı da evet cevabına göre Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında daha yaygın bulunmuştur. Farklı sosyal grupların reddinin ya da ziyaret edilen kamusal mekanda istenmemesinin hiç belirtilmediği yüksek sosyo-ekonomik derecedeki parklarda, bu grupların kabulüne ilişkin ise düşük sosyo-ekonomik derecedeki parklara göre daha az görüş belirtilmiştir. Yüksek sosyo-ekonomik gruplarda yaygın ve daha fazla ifade edilen görüş bu grupların şartlı kabulü şeklindedir. Komşularının, bulundukları kamusal mekanı kullanımı üzerine yapılan görüşmelerde yüksek sosyo-ekonomik gruplarda bu konuda düşük sosyo-ekonomik gruba göre daha az görüş bildirilmiş, görüşlerin en büyük kısmı ise bu konuda bir bilgiye sahip olunmadığını belirten cümleler ile ifade

edilmiştir. Alana kimler ile geldikleri konusunda yapılan sorgulamalarda, düşük sosyo-ekonomik grubun cevaplarında görülmeyen ve yüksek sosyo-ekonomik grubun cevaplarında ise en yaygın olarak verilen yanıt olan ev hayvanı ile alana gelme dışında sırası ile aile, komşu, arkadaş ve tek başına cevapları yaygın bulunmuştur. Düşük sosyo-ekonomik gruplarda ev hayvanı dışında tüm cevaplar eşit düzeyde ve yüksek sosyo-ekonomik gruplardan daha fazla ifade edilmiştir (Şekil 4.14).

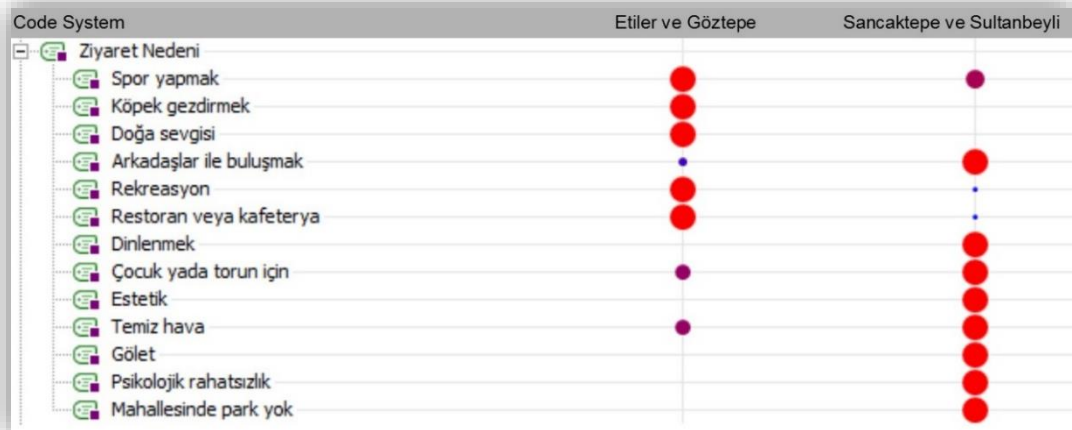
Şekil 4.14 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanlarda sosyalleşme kodlarının sıklığı.

Ziyaret sıklığı üzerine yapılan görüşmelerde yüksek sosyo-ekonomik derecedeki parklarda ziyaretçilerin bulundukları kamusal mekanı çoğunlukla her gün ziyaret ettikleri, her gün yapılan ziyaretlerin düşük sosyo-ekonomik grupta daha az ifade edildiği, onun yerine, iki günde bir, haftada bir, iki haftada bir, ayda bir ve iki ayda bir kez cevaplarının daha çok verildiği belirlenmiştir (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarına ziyaret sıklığı kodlarının sıklığı.

Ziyaret edilen kamusal mekanları tercih edilme nedenleri üzerine yapılan görüşmelerde spor ve rekreasyon yapmak ile restoran ve kafeteryayı kullanmak yüksek sosyo-ekonomik gruplarda düşük sosyo-ekonomik gruplara göre daha yaygın olarak ifade edilip görüşmelerde belirtilen nedenler olarak tanımlanırken, arkadaşlar ile buluşmak, çocuğu ya da torunu için parka gelmek ve parkı temiz havasından dolayı tercih etmek düşük sosyo-ekonomik gruplarda daha çok ifade edilen nedenler olarak belirlenmiştir (Şekil 4.16).

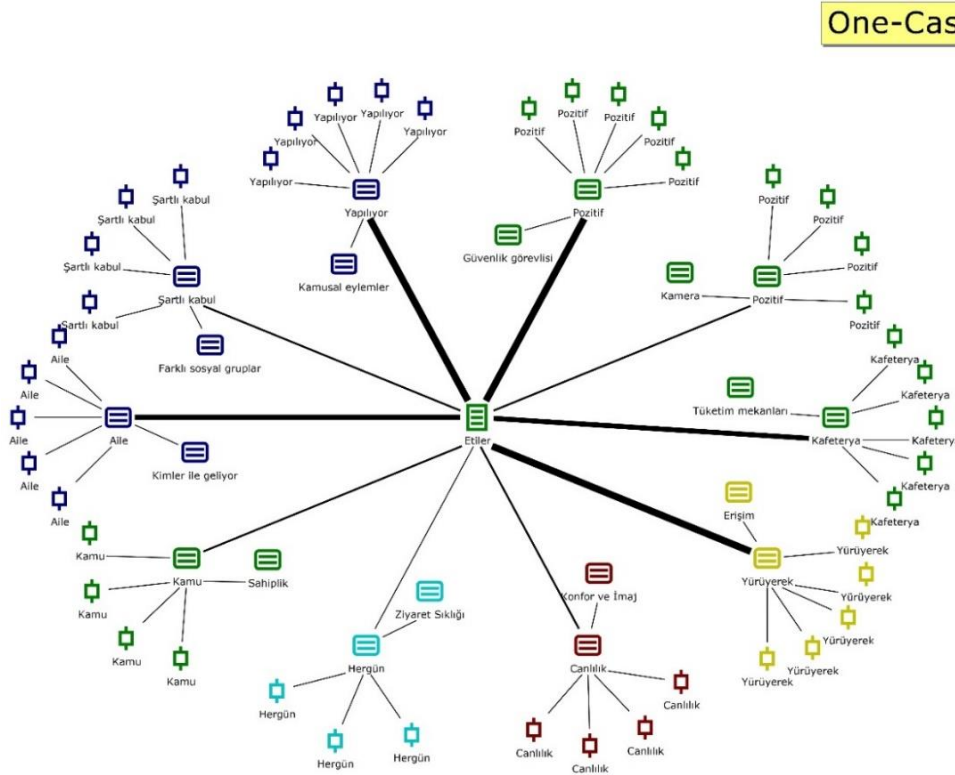
Şekil 4.16 : Yüksek ve düşük sosyo-ekonomik grup kamusal mekanlarına ziyaret nedeni kodlarının sıklığı.

4.3 Tek Vaka Modellemesi

Tek vaka modellemesinin amacı her bir kamusal mekan görüşmesinden elde edilen kodlar ve alt kodlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu analiz ile her bir kamusal mekanda en çok kodlanan 10 kod gösterilmektedir. Görüşmede en fazla yer kaplayan

5 adet alt kod ise bu kodlara bağlanmaktadır. Doküman ile kodlar arasındaki çizgi kalınlığı her bir kodun önem derecesini ortaya koymaktadır.

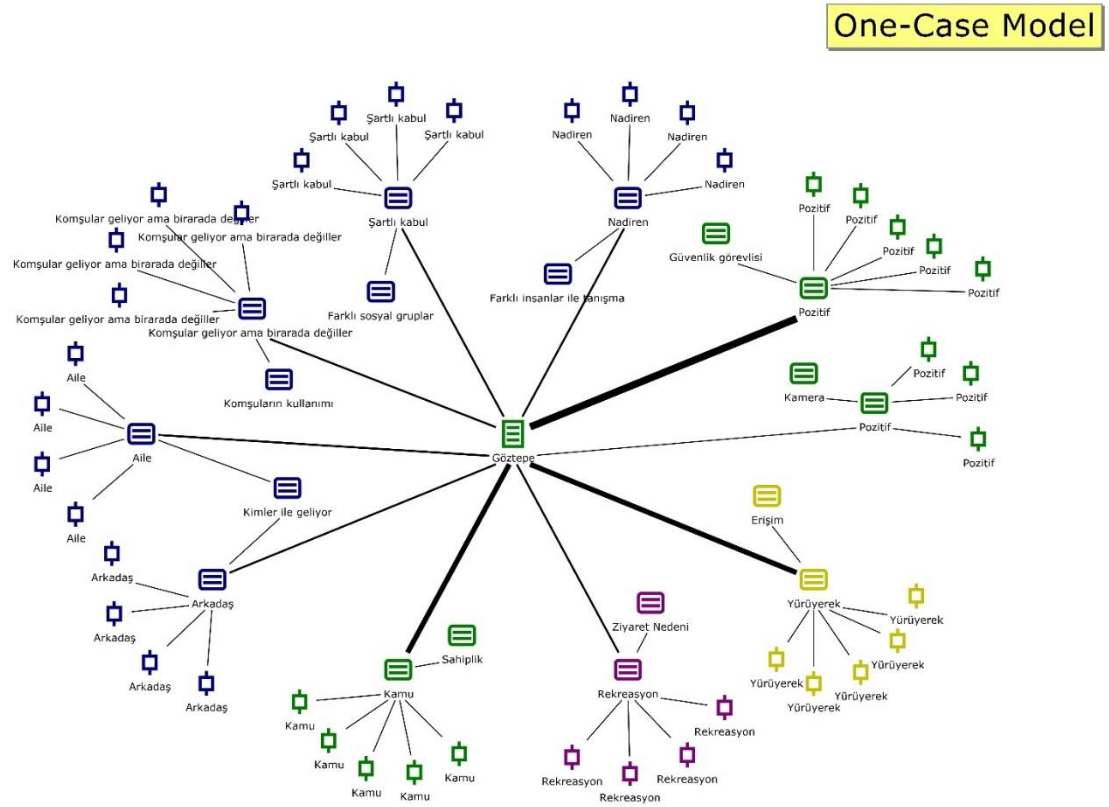
Etiler Sanatçılar Parkı için yapılan tek vaka modellemesine göre, bu alanda yapılan görüşmelerde en çok yer tutan ve ziyaretçiler ile görüşülen konular, alanda kamusal eylemlerin yapılıyor olması, güvenlik görevlisinin bulunması hakkında gelişen pozitif yaklaşımlar, alanın erişilebilirliğinin avantajları ve evden yürüyerek geliniyor olması şeklinde sıralanabilir. Görüşmelerde ikinci derecede önemli olan konular ise alanı aileleri ile ziyaret etmeleri ve tüketim mekanı olarak anılan kafeterya kullanımları üzerinedir. Bunların dışında, konfor ve imaj kodu altında alanın canlılığına yönelik talep ve istekleri, güvenlik kamerası kullanımına pozitif yaklaşımları, farklı sosyal grupları alanın temiz ve bakımlı kalması gibi çeşitli ön şartlar ile alana kabul etmeleri, alanın sahipliğinin kamuda kalmasına yönelik talepleri ve alanı her gün ziyaret etmeleri sıralanabilir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 : Etiler Sanatçılar Parkı için tek vaka modeli.

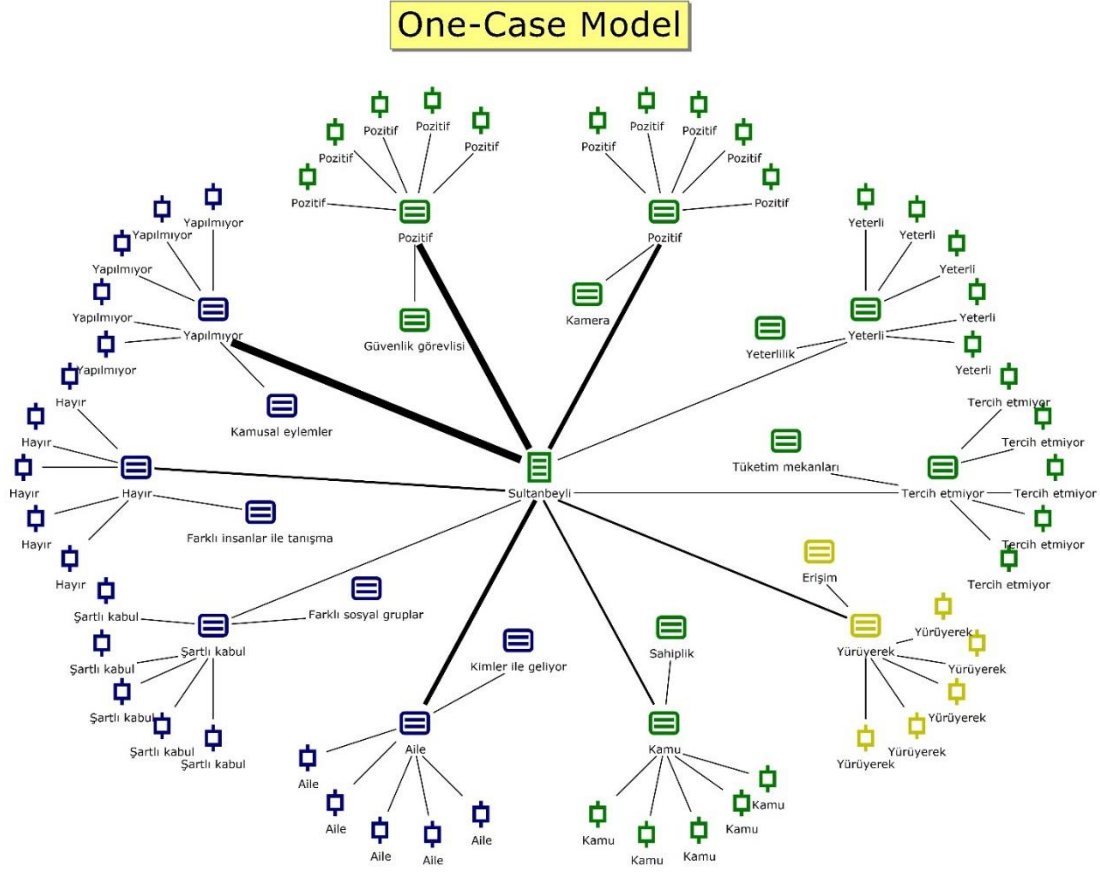
Göztepe 60. Yıl Parkı için yapılan tek vaka modellemesine göre, bu alanda yapılan görüşmelerde en çok yer tutan ve ziyaretçiler ile görüşülen konu, alanın güvenliğinin sağlanmasında güvenlik görevlilerine duyulan pozitif tutum olmuştur. İkinci derecede önem kazanan ve konuşulan konular alanın kamu sahipliğinde kalması ve

ziyaretçilerinin alana yürüme mesafesinden rahatça erişebilmesi olmuştur. Sözlü görüşmelerde ikinci derecede öne çıkan diğer konular ise alanın aile ve arkadaşlar tarafından ziyaret edilmesi, alandaki diğer insanlar ile nadiren de olsa tanışılması, farklı sosyal grupların alanı ziyaretlerinin şartlı kabulü ve komşularının alanı kullanıp kullanmamaları hakkındaki bilgileri olarak sıralanabilir. Alanda kameraların bulunmasına yönelik pozitif tutum ise modele giren kodlar arasında en az önem kazanan olmuştur (Şekil 4.18).

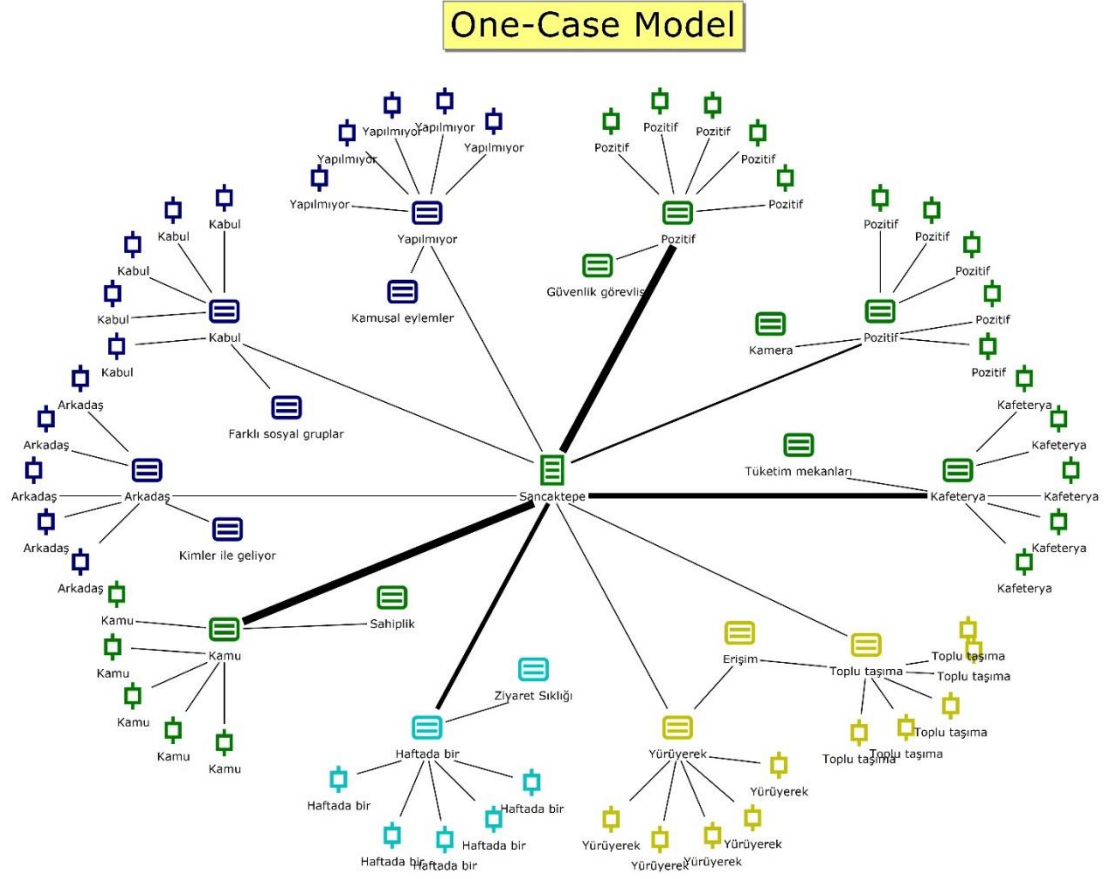
Şekil 4.18 : Göztepe 60. Yıl Parkı için tek vaka modeli.

Düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan Sultanbeyli Gölet Parkı'nda geçen sözlü görüşmelerde en çok öne çıkan ve üzerinde durulan konu alanda kamusal eylemlerin yapılmamasıdır. İkinci derecede önem kazanıp üzerinde durulan konu güvenlik görevlilerine duyulan pozitif yaklaşım olurken, üçüncü derecede güvenlik kameralarına olan pozitif yaklaşım ve alanın aile ile ziyaret ediliyor olmasıdır. Bunları takiben yabancı insanlar ile tanışılmaması, alanın kamu sahipliğinde kalması ve alana yürüyerek erişim olurken, modele girebilen kodlar arasında en az önem kazanan ve ifade edilenler farklı sosyal grupların şartlı olarak kabulü, alanın kendileri için yeterli özelliklere sahip olması ve tüketim mekanlarını tercih etmemeleri şeklinde sıralanabilir (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 : Sultanbeyli Gölet Parkı için tek vaka modeli.

Sancaktepe Meydan Parkı içerisinde yapılan sözlü görüşmelere tek vaka analizi uygulandığında en çok önem kazanan konuların alanın kamu sahipliğinde kalması ve güvenlik görevlilerine duyulan pozitif tutum olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci sırada, tüketim mekanlarından kafeterya ya da büfe gibi kullanımlara duyulan ihtiyaç ve talepler, üçüncü sırada parkın haftada bir kez ziyaret edilebilmesi ve dördüncü sırada ise alanda bulunan kameralardan duyulan memnuniyet konuları önem kazanmış ve üzerinde konuşulmuştur. En az üzerinde durulup konuşulan konular ise alana toplu taşıma ve yürüyerek erişilmesi, kamusal eylemlerin yapılmaması, farklı sosyal grupların kabulü ve alanın arkadaşlar ile ziyaret edilmesi olarak sıralanabilir (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 : Sancaktepe Meydan Parkı için tek vaka modeli.

4.4 Etiket Bulutu

Etiket bulutu analizleri ile her bir çalışma alanına ilişkin sözlü görüşme notları analiz edilmiş ve metin içerisinde en çok yer alan kelimeler daha büyük, en az yer alan kelimeler ise daha küçük olarak görsel veri şeklinde elde edilmiştir. Etiler Sanatçılar Parkı'nda öne çıkan ve en çok dikkat çeken kelimeler güvenlik, gezi, kamera, kahvaltı, temiz, çocuklar, hava, oyun, park olarak sıralanabilir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 : Etiler Sanatçılar Parkı'nda kullanılan kelime sıklığı.

Göztepe 60. Yıl Parkı'nda yapılan görüşmelerde park kelimesine oldukça fazla vurgu yapıldığı bunun dışında öne çıkan kelimelerin ise cadde, güvenlik, kalabalık, kamera, yürüyüş olduğu görülmektedir. Ayrıca son zamanlarda bu park için oldukça tartışılan ve ziyaretçilerin alan içerisinde istemediği cami ve mangal kelimeleri de görülmektedir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 : Göztepe 60. Yıl Parkı'nda kullanılan kelime sıklığı.

Sultanbeyli Gölet Parkı'nda en çok kullanılan kelimeler arasında dikkat çekenler, park, çocuklar, mangal ve pahalı kelimeleridir. En çok bu kelimelerin kullanılma nedenleri,

alandaki kafeteryanın pahalılığı ve ziyaretçilerin alanda gerçekleştirmek istedikleri aktiviteye ilişkin mangal kelimesine atıfta yapılmasıdır. Ayrıca bu parka çocuklu ailelerin fazlaca gelmesi ve bulunulan semtte hane başına düşen çocuk seviyesinin fazla olması da etkilidir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 : Sultanbeyli Gölet Parkı'nda kullanılan kelime sıklığı.

Sancaktepe Meydan Parkı'nda en çok kullanılan kelimeler arasında dikkat çeken ve anlam taşıyan kelimelerin, kamera, güvenlik, çocuklar ve yok kelimelerinin olduğu belirlenmiştir. Dikkat çeken kelimeler ise, Suriyeli göçmenlerden duydukları rahatsızlıkları ifade derken kullandıkları Suriyeliler kelimesi ile alanda istedikleri büfe ve çay kelimeleri de öne çıkmaktadır (Şekil 4.24).

Şekil 4.24 : Sancaktepe Meydan Parkı'nda kullanılan kelime sıklığı.

4.5 Bölüm Sonucu

Çalışma alanlarında elde edilen sözlü görüşme verilerinin analizlerinin ortaya konulduğu bu bölümde öncelikle belge portrelerine ilişkin analiz verileri anlatılmış ve her bir çalışma alanında hangi konuların ne yoğunlukta ifade edildiği bulunmuştur.

Kod-matris taraması ile görüşmelerin yapıldığı çalışma alanları 2 başlık altında toplanmış ve bu alanlarda hangi konuların nasıl ele alındığı ve sosyo-ekonomik gruplar arasında farklılık bulunup bulunmadığı ve varsa bu farklılığın hangi boyutta olduğu belirlenmiştir.

Tek vaka modellemesi ise her bir çalışma alanını kendi içinde değerlendirme imkanı sunmuş böylece her bir çalışma alanında hangi konuların ağırlık kazandığı ve bu konuların birbirine göre önem kazanma derecesi tespit edilmiştir.

Etiket bulutu analizleri, her bir çalışma alanında ifade edilen kelimelerin sıklığını sunmuş ve böylece ifade edilen kelimeler üzerinden geliştirilen mekansal değerlendirmeler ortaya çıkmıştır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1 Gözleme Dayalı Bulgular

Yüksek sosyo-ekonomik derecede yer alan Etiler Sanatçılar Parkı'nda bulunan çocuk oyun alanı ve civarında genellikle küçük yaştaki çocuklara eşlik eden ebeveynler ile büyük anne ve büyük babaların da bulunduğu görülmüştür. Ayrıca, küçük çocuklara eşlik eden yerli ve yabancı uyruklu bakıcıların da alan içerisinde varlığı gözlenmiştir. Kafeterya ve civarında ise yaş grubu açısından daha karma bir doku bulunmakta ve 20'li yaşlardaki çocuksuz bireyler de arkadaşları ile yeme içme faaliyetleri içerisinde yer almaktadır. Ziyaretçi profilini oluşturan yaş grupları içerisinde alanda en az rastlanan yaş grubunun ortaokul veya lise öğrencileri olan ergenler olduğu görülmüştür. Bunun nedeninin mahallenin bulunduğu ilçede öğrenim seviyesinin daha yüksek olması bu yaşlardaki bireylerin çoğunun kamusal açık alanlar yerine öğrenim gördükleri özel okulların rekreasyon olanaklarını kullanmaları olabilir. Ayrıca, günümüzde teknolojik fırsatlara erişim yine orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan insanlar tarafından sağlanmaktadır. Orta ve üst sosyo-ekonomik dereceden insanların teknolojik fırsatlara erişimi ise kamusal mekan kullanımını azaltmakta ve bunun yerine sanal mekanların daha aktif bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Alan içerisinde ziyaretçiler, yemeklerini ya kafeteryada ya da banklarda oturarak yemekte, yeşil alanların üzerinde ise piknik ya da mangal türü faaliyetler yapılmamaktadır. Nitekim yapılan sözlü görüşmelerde de, piknik ve mangal türü faaliyetler yüksek sosyo-ekonomik dereceden alanlardaki ziyaretçiler tarafından eleştirilmiş ve bu tür faaliyetlerin kent içerisinde yapılmasını alt kültür davranışı olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Ancak, yeşil alan üzerinde çimlere yatarak güneşlenen 60 yaş üzeri erkek kullanıcıya da rastlanılmıştır. Park içerisinde köpek tuvaletinin de bulunması ve parkın bulunduğu semtte ev hayvanı sahipliğinin hayli yüksek olması neticesinde park içerisinde ev hayvanları ile gezen birçok ziyaretçi ile karşılaşmıştır.

Etiler Sanatçılar Parkı ile benzer bir ziyaretçi profiline sahip olan Göztepe 60. Yıl Parkı'nda da alan içerisinde yürüyüş yapan özellikle 60 yaş üzeri ikili gruplar, çocuklara eşlik eden ebeveyn ya da büyük anne ve büyük babalar görülmüştür. Ancak

bu parkın Bağdat Caddesi'ne paralel olarak konumlanması ve park içerisinde kafeteryanın bulunmaması neticesinde yeme içme faaliyetlerinin daha az olduğu belirlenmiştir. Her iki parkta da parkın biraz daha sakin köşelerinde gazete veya kitap okuyan yetişkinlere rastlanmıştır. Park kullanımında görülen bu davranış yine parkın yüksek sosyo-ekonomik dereceden bir ilçede yer alması ile açıklanabilir. Göztepe 60. Yıl Parkı'nda formal olarak düzenlenmiş olan gül bahçesi daha çok 45-50 yaş üzeri bireyler tarafında ziyaret edilmekte ve parkın hareketlilikten uzak en sakin bölümünü oluşturmaktadır. Bolen ve diğerleri ileri yaşlardaki bireylerde açık alan rekreasyonlarına katılımın daha düşük olduğunu ve özellikle fiziksel aktivitelere katılım göz önünde bulundurulduğunda, 55 yaş üzerindeki bireylerin %60'ının fiziksel aktivitelere katılmadıklarını bildirmişlerdir (Payne ve diğ, 2002'de atıfta bulunulduğu gibi). Sosyo-ekonomik yapı fark etmeksizin ileri yaşlardaki bireylerin kamusal mekan kullanımını etkileyen çeşitli etmenlerin bulunduğu diğer çalışmalarda da ifade edilmiştir. Holland ve diğ. (2007), akşam geç saatlerde yaşlı insanların kamusal mekanları aktif olarak kullanmamalarının nedeni olarak güvenlik kaygısının ortaya çıkmasını, ayrıca ulaşım seçeneklerinin daha az olmasını ve donatı yetersizliğini göstermişlerdir.

Düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan Sancaktepe Meydan Parkı'nın yakın civarında gecekondu yerleşimleri ile birlikte yakın zamanda yapımı tamamlanan kapalı sitelerin de varlığı belirlenmiştir. Ancak, gerek yapılan gözlemlerde gerekse sözlü görüşmelerde kapalı sitelerde oturanların parkı aktif olarak kullanmadığı, park ziyaretçilerinin ağırlıklı olarak alt gelir grubundan ziyaretçilerden oluştuğu belirlenmiştir. Yol kavşağı üzerinde yer alan parka, yaya erişiminin oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Parkın toplu taşıma durağına yakın olduğu ve toplu taşıma ile erişiminin sağlanabileceği düşünülse de, parkın aktif bir yol bağlantısı üzerinde yer alması, yaya erişimini zorlaştırmaktadır. Bu durum, Sancaktepe Meydan Parkı'nda ziyaretçi sayısının diğer parklara oranla daha az olmasını açıklayabilir. Bu alandaki ziyaretçi profilinin büyük oranda orta ve ileri yaştaki kadınlar ile onlara eşlik eden küçük çocuklar ve ergen yaştaki gençlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Düşük sosyo-ekonomik dereceden alanlarda kadınların aktif çalışma yaşantısına daha az katılması, gençlerin ise kamusal mekanlar dışında sosyalleşme ve aktivite alanlarının bulunmaması bu sonucu çıkartmaktadır. Bu kapsamda, park içerisinde varlığı en az görülen ve neredeyse hiç görülmeyen ziyaretçilerin ise orta ve ileri yaştaki erkeklerden

oluştugu tespit edilmiştir. Bu yaş grubunda yer alan erkek kullanıcılar ise, kendi mahallelerinde yer alan kahvehane ve dernek gibi kamusal mekanlarda sosyalleşmeyi ve zaman geçirmeyi tercih etmektedirler. Park içerisinde yürüyüş ya da spor yapan ve kitap ya da gazete okuyan herhangi bir ziyaretçiye de rastlanılmamıştır. Ancak, banklarda tek başına oturan 20’li yaşların başındaki erkek ziyaretçilerin daha çok mobil cihazları ile ilgili oldukları görülmüştür. Daha çok gruplar halinde ya da çocukları ile parka gelen kadın ziyaretçiler ise ya çocuk oyun alanı civarında çocukları ile ya da çimler üzerine serdikleri örtü üzerinde piknik yapar vaziyette gözlenmişlerdir. Düşük sosyo-ekonomik sınıfa ait ziyaretçilerin bulunduğu diğer çalışma alanı olan Sultanbeyli Gölet Park’a gelen ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun çocuklu aileler ile ergen dönemdeki bireylerden oluştuğu belirlenmiştir. Sancaktepe Meydan Park’a göre orta yaştaki erkek kullanıcıların daha fazla olduğu parkta çok yoğun bir şekilde çimler üzerinde orta yaşlı ve çocuklu kadın ziyaretçilerin oturduğu ve piknik yaptığı görülmüştür. Özellikle yöresel giyimli kadınların bulunması ve kendi aralarında Arapça ve Kürtçe gibi dillerin konuşulduğunun fark edilmesi parkın ziyaretçilerinin önemli oranda İstanbul’a yeni göç eden ve etnik çeşitliliği bulunan gruplar olduğu hakkında izlenim vermektedir. Ayrıca, parkı düğün fotoğraflarını çekirmek için kullanan yeni evli çiftler de alan içerisinde gözlemlenmiştir. Bu park içerisinde de yürüyüş yapan yetişkinler çok fazla göze çarpmazken gruplar halinde bisiklet kullanan ve kalabalıklar arasından bisikletleri ile hareket eden erkek çocuklarının sayıca fazla olduğu belirlenmiştir. Park içerisinde bir adet restoran ve kafeterya bulunmakla birlikte, haftasonu olmasına rağmen tam doluluk sağlayamadıkları gözlemlenmiş, daha çok çimler üzerinde evden getirdikleri atıştırmalık ve yemekleri tüketmeleri neticesinde etrafta çok fazla atık ve kirlilik oluştuğu görülmüştür. Kirlilik ve çöplere rağmen, oldukça formal düzenlenmiş olan park peyzajının ise bakımının yapıldığı tespit edilmiştir.

Alan çalışmalarında Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarındaki ziyaretçiler ile iletişime geçmek ve alan çalışması kapsamında sözlü görüşme için ikna etmek, Etiler ve Göztepe parklarındaki ziyaretçilere göre daha kolay olmuştur. Ancak, üst gelir grupları görüşme için bir kez ikna edildiklerinde kamusal mekanları üzerine daha derin, detaylı ve kapsayıcı bilgiler sunmuşlardır. Özellikle üst gelir gruplarında suça maruz kalma korkusunun daha yüksek olması, bu grubun sosyal yaşantı içerisinde diğer insanlar ile iletişim kurmasını zorlaştırmaktadır. Ancak, ekonomik duruma bağlı olarak eğitim

seviyesinin ve farkındalık düzeyinin artması görüülen konular üzerinde daha detaylı ve derin düzeyde bilgi paylaşımını ise kolaylaştırmıştır.

5.2 Görüşmeye Dayalı Bulgular

5.2.1 Belge portreleri

Bu tez kapsamında hipotezi test etmek ve çalışmanın amacına ulaşmak için çeşitli analizlere başvurulmuş ve yapılan her bir analiz kamusal mekanların ziyaretçileri ve bu ziyaretçilerin kendi kullandıkları mekanlara ilişkin görüşleri hakkında bilgi vermiştir. Tüm kamusal mekanlarda koyu mavi ve yeşil renginin en fazla bulunması, bu renkler tarafından betimlenen kullanım ve aktivite ile sosyalleşme konularının tüm alanlarda en fazla üzerinde durulan ve konuşulan konular olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar her iki sosyo-ekonomik dereceden kamusal mekanda da aynı konulara benzer yoğunlukta değinilmiş gibi görünse de, kod-matris taramasına ilişkin bulgulara daha detaylı bir şekilde değinileceği üzere bu ana başlıklar altında beklentiler, talepler ve şikayetler farklılaşmaktadır. Ayrıca, belge portrelerinde üzerinde en çok durulan bu iki konu başlığına ilişkin Etiler ve Göztepe parklarında görüşmenin daha az, Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında ise daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin yüksek sosyo-ekonomik dereceden ilçelerde yaşayanların büyük oranda eğitim düzeylerinin de daha yüksek olması, konuya yönelik hakimiyetleri ve konu ile ilgili daha derin ve detaylı olarak konuşmaları neden olmuş olabilir.

5.2.2 Kod-matris taraması

5.2.2.1 Erişim ve bağlantı

Kod-matris taraması ile elde edilen kod varlığı analizleri erişim kodu altında alana tekerlekli sandalye ile erişimin sadece Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında dile getirildiğini ortaya koymaktadır. Alan çalışmasında da, Etiler ve Göztepe parklarında ziyaretçilerin kullanmakta olduğu kamusal mekanlarda engelli bireylere rastlanılmamıştır. Bunun nedeni, yüksek sosyo-ekonomik derecede engellilik oranının daha düşük olması veya bu alanda yaşayan grupların engellilerin kamusal mekanlarda karşılanan sosyalleşme, rekreasyon gibi ihtiyaçlarını terapi ya da tedavi merkezlerinde ücretli olarak karşılaması neden olmuş olabilir. Nitekim tüm dünyada yapılan

alışmalar engelli birey olmanın büyük oranda fakirlik ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Vallas ve Fremstad, 2014). Engelliler ile yapılan sözlü görüşmelerde alana erişimde yaşanan sorunların sadece fiziksel tasarımıdaki aksaklıklardan değil, insan davranış ve tutumlarından da kaynaklandığı belirtilmiştir. Kod sıklığı analizlerine bakıldığında ise yüksek sosyo-ekonomik derecelerden yer alan parklara erişimde özellikle toplu taşıma ve yürüyüş seçeneklerinin düşük sosyo-ekonomik derecedeki parklara göre daha az belirtildiği tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında özel araç sahipliğinin ve kullanım oranının yüksek sosyo-ekonomik derecede daha fazla olması etkili olabilir. Sözlü görüşmelerde düşük sosyo-ekonomik gruptan ziyaretçilerin bir kısmı evlerinin yakın çevrelerinde çok fazla ve çeşitlilikle kamusal mekan seçeneklerinin olmadığını ve bulundukları alana gelebilmek için toplu taşımayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalarda da alt gelir grubunun yaşadığı mahallelerde fiziksel aktivitelere erişimin st gelir grubunun yaşadığı mahallelere göre daha düşük olduğu öne sürülmüştür (Brownson ve diğ, 2001; Norman ve diğ, 2006; Abercrombie ve diğ, 2008).

5.2.2.2 Konfor ve imaj

Konfor ve imaj üzerine yapılan görüşmelerde kod varlığı analizlerinde tuvalet, mescit, mangal, renkli aydınlatma ve alanın yaş grubuna göre düzenlenmesi konularında Etiler ve Göztepe parklarından herhangi bir talep gelmezken, alanda hobi bahçelerinin bulunması alanın yeşil ve ağaçlarla dolu olması, yurt dışındaki örneklere benzemesi (*Hyde Park*) konularında da Sultanbeyli ve Sancaktepe parklarından her hangi bir görüş ya da öneri gelmemiştir. Yine kod sıklığı analizlerinde ise, parklardaki yürüyüş ve bisiklet yolu ile internet (wi-fi) kullanımı ve parkın sessiz – huzurlu olmasına yönelik talepler Etiler ve Göztepe parklarında daha fazla dile getirilirken, ocuk oyun alanları ile gençlere yönelik aktiviteler, kapalı oturma yerlerine, su aktivitelerine ve bilim-sanat teması olan bir parka duyulan talep Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında daha fazladır. Ayrıca Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında, parkın genel halinden duyulan memnuniyet daha çok belirtilmiştir. Bu mahallelerde genç nüfusun ve ocuk sayısının daha fazla olması alanın yaş grubuna göre düzenlenmesi ve ocuk oyun alanları ile gençlere yönelik aktivite taleplerinin daha fazla ifade edilmesine neden olmuş olabilir. Ayrıca dile getirilen taleplerde yaşam tarzları ve güncel eğilimlerin de etkili olduğu düşünülmektedir. Etiler ve Göztepe parklarında yapılan görüşmelerde yurt dışında ziyaret edilen kamusal mekanlara atıfta bulunulması ve doğal peyzaj

özelliklerine sahip olan parklara vurgu yapılması, son zamanlarda doğala dönüş ve doğal yaşantının üst gelir grupları tarafından vaz geçilmez bir eğilim olarak kabul edilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Diğer taraftan da üst gelir grubunda mobil cihaz kullanımı daha yaygın olduğu için yine bu gruptan internet (si-fi) erişimine yönelik taleplerin geldiği düşünülmektedir. Gram ve Ariyi (1997), yaygınlaşan internet ağları ve elektronik cihaz kullanımına atıfta bulunarak “sanal kent” kavramını ortaya atmışlar ve bu durumun farklı gelir grupları arasında kutuplaşmaya yol açtığını öne sürmüşlerdir. Bu kutuplaşma, farklı sosyo-ekonomik grupların kamusal mekan kullanım tercihlerini de böylece yönlendirmektedir.

Düşük sosyo-ekonomik derecede yer alana parklarda, yüksek derecede yer alan parklardan daha fazla gösteriş ve görsel zenginliğe yönelik beklentilerin dile getirildiği belirlenmiştir. Bu durum, düşük sosyo-ekonomik derecedeki kamusal mekanlarda doğallıktan çok, daha formal ve göze çarpan bir düzenleme istediklerini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan yüksek sosyo-ekonomik derecede olduğu gibi, düşük sosyo-ekonomik derece ile yapılan görüşmelerde de bazı çelişkilerin bulunduğu fark edilmiştir. Bir taraftan ışıklı su oyunları ve (renkli çiçekler ile şekiller) formal peyzaj düzenlemeleri isteyen ziyaretçiler, diğer taraftan da alan içerisinde mangal yapmak yönünde talepleri olduğunu bazen çekingen bazen de çok net bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu durumun, İstanbul’a büyük oranda son bir yılda göç ettiğini belirten kırsal kökenli düşük sosyo-ekonomik gruptan ziyaretçilerin adaptasyon sürecinde geçirdiği ikilemlerden ya da sadece kentleşmiş alanlarda görülen kamusal mekan kullanımını algılayamamış olmaktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

5.2.2.3 Kullanım ve aktivite

Sasidharan ve Godbey (2005) ise, farklı etnik ve sosyo-ekonomik grupların park kullanımı üzerine yaptıkları araştırmada, düşük sosyo-ekonomik grupların parklarda yeme-içme faaliyetlerini (barbekü, piknik,..) daha yaygın olarak deneyimlediğini, bunun nedenin bu grupların evlerinde özel bahçelerinin olmamasından kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir.

Ayrıca, park içerisinde mescit ya da ibadethane gibi kullanımlara yönelik taleplerin bulunması, düşük sosyo-ekonomik derecedeki yaşam alanlarında dindarlık eğiliminin daha fazla olmasından ve bu alanda yaşayan ziyaretçilerin kamusal mekanlarda gündelik yaşantılarını dini yaşam tarzları ile bütünleştirmek istemelerinden

kaynaklanabilir. Bunun tersine, etiket bulutu analizlerine göre, yüksek sosyo-ekonomik dereceden Göztepe 60. Yıl Parkı'nda ise, güncel tartışmalara paralel olarak park içerisine cami yapılabilme ihtimaline yönelik tepki ve şikayetlerin dile getirildiği görülmüştür. Sadece Türkiye'de değil uluslararası boyutta yapılan çalışmaların raporları da çeşitli nedenlere bağlı olarak düşük sosyo-ekonomik yapılarda insanların daha dindar olduğu gerçeğini ortaya koymuşlardır (GIRA, 2012).

Kullanım ve aktivite üzerine yapılan görüşmelerden kod varlığı analizleri ile elde edilen verilere göre kamusal mekanda tüketim mekanlarının bulunması hakkında Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarının ziyaretçileri, ziyaret ettikleri kamusal mekanda müzikli eğlence yerleri ve uygun fiyatlı bir restoranın bulunmasını talep etmişlerdir. Kod sıklığı analizlerinde de görüldüğü üzere şaşırtıcı bir şekilde yine bu kullanıcılardan park içerisinde tüketim mekanlarının açılmasına yönelik daha çok talep ortaya çıkmakta, ancak kendilerinin park içerisindeki mevcut tüketim mekanlarını kullanım düzeyleri sorgulandığında, yine yüksek oranda ekonomik nedenlerden dolayı kullanmadıklarına yönelik cevap alınmıştır. Bu görüşün arkasında, düşük sosyo-ekonomik derecelerde yaşayan insanların kamusal mekanlarda yapılacak yeni tüketim mekanlarıyla konut çevrelerinde artacak yatırım ve rant değerlerinden pay alacaklarına duydukları inanış etkili olabilir. Sözlü görüşmelerde de sürekli olarak ifade edilen daha iyi ve daha güzel bir çevrede yaşama isteği bu yaklaşımı destekleyebilir.

Ayrıca parkın sahipliği üzerine sorgulama yapıldığında, kod varlığı analizlerinde görüleceği üzere yine Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarından ziyaretçiler kendi kamusal mekanlarının daha iyi yönetileceği ve daha bakımlı olacağı gerekçesi ile parkın özel sahipli olması yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Etiler ve Göztepe parklarından parkın özel sahipli olması yönünde hiçbir görüş çıkmazken, sahipliğinin aslında kimin tarafından yapılacağını çok da önemli olmadığı, önemli olanın kamusal hizmetine devam etmesi gerektiğini belirten görüşler çıkmıştır. Yine bu alandaki ziyaretçiler ile alanın özelleşmesi üzerine yapılan görüşmelerde 2013 yılındaki Taksim-Gezi olaylarına da atıfta bulunmuşlar ve kamusal mekanlara yapılan müdahaleler ve özelleşme konusundaki hassasiyetlerini ifade etmişlerdir.

Kamusal mekanın güvenliği üzerine yapılan görüşmelerde her iki sosyo-ekonomik derecedeki alanda da güvenlik algısının kamusal mekan kullanımında oldukça önem kazandığını, ancak güvenliğin sağlanması düzeyinde farklı yaklaşımların benimsendiği tespit edilmiştir. Kamusal mekanda güvenlik görevlisinin bulunması her

iki grup tarafından da kabul edilip alanda güvenlik görevlilerinin bulunmasına karşı olan bir görüş belirtilmemiştir. Ancak, kamusal mekanda güvenlik kameralarının ya da kayıt ve izleme cihazlarının bulunması hakkında negatif görüşler ortaya çıkmış ve bu negatif yaklaşım özellikle yüksek sosyo-ekonomik derecelerde daha fazla görülmüştür. Düşük sosyo-ekonomik derecedeki alanlarda güvenlik kameralarına yönelik negatif tutum ise genç yaştaki ziyaretçiler tarafından belirtilmiştir. Bunun nedeninin kız ya da erkek arkadaşları ile buluşmak için alana gelen gençlerin izlenmekten rahatsızlık duymalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Cybriwsky (1999), Tokyo ve New York kentlerindeki kamusal mekanlar üzerine yaptığı çalışmada bu kentlerin kamusal mekanlarında artan güvenlik kuralları ve kamera sistemleri ile kamusal alanın ve eğlenceli tasarımlar ya da heykel bahçeleri ile cazibesinin artırılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Ancak, gözlemlerine dayanarak oldukça güvenli görünen ve izlenen mekanlar ile eğlenceli tasarımlara sahip olan kamusal mekanların da boş kalabildiğini ve tercih edilmediğini, ayrıca bir yerde kamera sisteminin olmasının aslında oranın güvensiz olabileceği hakkında bir izlenim doğurabileceğini de ifade etmiştir. Jacobs (1961) da benzer bir şekilde kamusal mekanlarda güvenliğin sağlanmasının sokak kullanımının ve sosyalleşmenin artırılması ile sağlanabileceğini öne sürmüştür.

5.2.2.4 Sosyalleşme

Etiler ve Göztepe parklarında sosyalleşme ve sosyal yaşam üzerine yapılan sözlü görüşmelerde, ziyaretçilerin mahallelerine ve yerele ilişkin sorunları kamusal mekanlar dışında başka bir yerde çözmedikleri, bu sorunlar için sadece kamusal mekanları adres gösterdikleri belirlenmiştir. Sultanbeyli ve Sancaktepe Parkları ziyaretçilerinden kamusal etkinlikler için bulundukları parkın kullanıldığı yönünde de oldukça düşük oranda cevaplar alınmıştır. Bu durum, mahalledeki ziyaretçilerin kamusal aktiviteler için daha zor organize olabildiklerini göstermektedir. Ayrıca, sorunların çözümü için siyasi partiler, dernekler (il ve köy dernekleri) ve aileyi (yakın akrabalar da dahil) tercih ettiklerini belirtmeleri kent sosyolojisinde geçen ve yeni göç eden ya da kırsal toplulukların niteliklerinden cemaat tipi yapılanmayı gösterir. Nitekim alan çalışmasında da düşük sosyo-ekonomik grupların yaşadıkları mahalleye büyük oranda son 5 yıl içerisinde göç eden gruplardan olduğu belirlenmiştir. Aile ve akrabalık sisteminin başrolü oynadığı bir sosyal birim olan cemaat yapılanmasında inanç sistemi ve geleneklerin oldukça baskın bir güç oluşturması (Gezgin, 1988), yine

bu alanlarda dini değerler üzerine geliştirilen hassasiyeti açıklamaktadır. Sözlü görüşmelerde her iki gruptan da ziyaretçilere kamusal eylem ve aktiviteler kapsamında bulundukları alanda hangi aktivitelerin yapıldığı sorgulandığında sadece düşük sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçiler Ramazan ayı boyunca çeşitli sosyal etkinliklerin yapıldığını belirtmişlerdir.

Farklı sosyal grupların bulundukları kamusal mekanı kullanmaları konusunda, yüksek sosyo-ekonomik dereceden red cevabı hiç alınmamış ve birçoğu kamusal mekanların herkese açık olduğunu ve tüm insanların alana gelebileceklerini belirtmişlerdir. Bu konuda düşük sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçiler dış göç yolu ile gelen Suriyeli göçmenlerden duydukları rahatsızlığı dile getirmişler, ne bulundukları alan içerisinde ne de mahallelerinde Suriyeli göçmenleri görmek istemediklerini dile getirmişlerdir. Suriyeli göçmenlerin, kira artışlarına yol açması ve düşük sosyo-ekonomik gruplardan bireyler ile birlikte ucuz iş gücünde çalışarak rekabet ortamına yol açması, özellikle bu grup tarafından istenmemelerine yol açmış olabilir. Bu durum, kamusal mekanlar gibi ortak yaşam alanlarında dahi mekânsal paylaşımlar açısından sıkıntı doğurmaktadır. Yüksek sosyo-ekonomik gruplar, her ne kadar farklı sosyal grupların kamusal mekanı kullanmalarını reddetmeseler de, alan içerisinde diğer insanlar ile tanışıp tanışmamaları sorgulandığında nadiren tanıştıklarını belirtmişlerdir. Sasidharan ve Godbey (2005), yükseköğrenim düzeyine sahip ziyaretçilerin, park içerisinde daha çok bireysel aktiviteleri yapmayı tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Grup aktivitelerinden çok bireysel aktivitelere katılımın olması, eğitimli ve üst gelir grubundan insanların daha zor sosyalleştiğini göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında, kentlerde artan suç olaylarının üst gelir grubu tarafından daha büyük bir tehdit olarak algılanması ve suç algısının da gelişmesi ile kendilerini diğer insanlardan koruma ihtiyacı sayılabilir. Ayrıca, kendileri ile birlikte alanı kullanacak insanlardan belirli şartları (alanın temizliğine dikkat etme, görgü ve nezaket kurallarına uyma, vb.,) yerine getirmelerini beklediklerini de belirtmişlerdir. Yüksek sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçilerin aynı zamanda, eğitim düzeylerinin de yüksek olması kamusal mekanda toplumsal yaşantının belirli bir düzen içerisinde olması konusunda hassasiyet geliştirmelerine neden olmuştur. Her iki grubun da mahallelerinde bulunan kamusal mekanı sahiplendiği ve mekan ile aralarında bir bağ kurdukları tespit edilmiştir. Farklı sosyal grupları reddetme yaklaşımının daha çok Suriyeli göçmenler üzerinden dile getirildiği düşük sosyo-ekonomik gruplarda, yine farklı sosyal grupları kabul etme

düzeyinin de daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle düşük sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçiler kentin geri kalanı ile kaynaşmak istediklerini ve hatta ileriki yıllarda İstanbul içerisinde daha merkezi bir semtte oturmak istediklerini de dile getirmişlerdir.

Etiler ve Göztepe parklarındaki ziyaretçiler kamusal mekanlarda sosyalleşme ve iletişim kurmanın daha zayıf olduğu görüşünü destekleyici olarak, komşuları ve komşularının kamusal mekan kullanım düzeyleri üzerine yapılan görüşmeler, bu grupların kamusal mekanı komşuları ile birlikte kullanmadığını göstermiştir. İlgi çekici bir bulgu olarak, Sancaktepe ve Sultanbeyli parklarında kamusal mekanın komşular ile birlikte kullanılması daha çok ifade edilmekle birlikte, yine komşuların parkı kullanma düzeyinin bilinmemesi ya da komşuların tanınması da daha yüksektir. Bunun nedenin, Sancak tepe ve Sultanbeyli parklarında ziyaretçilerin bulundukları mahallelere yeni göç etmiş olması ve komşuluk ilişkisinin geliştirilmesi için belirli bir zamana ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Alana kimler ile geldikleri sorgulandığında, ev hayvanı ile alana geldiğini sadece yüksek sosyo-ekonomik derecedeki bireyler belirtmiş ve özellikle Etiler Sanatçılar Parkı'nda bazı ziyaretçiler parka sadece köpeği için geldiğini de ifade etmiştir. Park içerisinde köpek tuvaletinin bulunması, yine yüksek sosyo-ekonomik grupların ekonomik nedenlere de bağlı olarak evcil hayvan sahipliğinin daha yüksek olması bu sonucu doğurmuştur. Ayrıca, yüksek sosyo-ekonomik gruplarda parkın yakın akraba ile kullanılmadığı belirlenmiştir. Düşük sosyo-ekonomik gruplarda görüşme yaparken akrabaları ile park içerisinde piknik yapan ailelerin daha fazla olduğu da yine gözlenmiştir. Kentleşme ile birlikte, akraba ilişkilerinin zayıflaması ve sosyal farklılaşmanın mekanlarda artış göstermesi, Ferdinand Tönnies'in kent sosyolojisinde cemaat ve cemiyet terimleri ile açıklamış olduğu farklılıklardan kaynaklanmış olabilir.

5.2.2.5 Ziyaret sıklığı

Bu tez kapsamında, farklı sosyo-ekonomik derecelerde yer alan kamusal mekanların kullanıcılarının alanı ziyaret etme sıklıkları arasında önemli bir farklılık bulunamamıştır. Sadece, sözlü görüşmeler sırasında Etiler ve Göztepe parklarının ziyaretçileri parka her gün geldiklerini daha çok ifade etmişlerdir. Bunun nedenleri arasında, ev hayvanı sahipliği oranının ve düzenli fiziksel aktiviteye katılımın yüksek olması gösterilebilir. Bu çalışmadan farklı olarak, Sasidharan ve Godbey (2005) park

kullanıcıları üzerine yaptıkları araştırmada, üst gelir gruplarının yaşamakta olduğu mahallelerdeki parkların genellikle hafta sonları ve kısa süreli olarak kullanıldığını tespit etmişlerdir. Onlara göre bunun nedeni, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan grupların meşguliyetlerinin daha fazla olması, kendilerini daha hızlı ve acele içerisinde davranmak zorunda kalmaları ve bu nedenle zaman baskısını hissetmeleridir.

5.2.2.6 Ziyaret nedeni

Ziyaret nedenleri sorgulandığında, sadece yüksek sosyo-ekonomik derecelerden ziyaretçilerin parka ev hayvanını gezdirmek ve doğa sevgisi nedenleri ile geldikleri belirlenmiştir. Plombon (2011), tüm topluluklar için bir genelleme yapılamayacağını ancak, çoğu toplumda ekonomik refah ve zenginlik düzeyinin çevresel bilinç ve tutum için önemli bir belirleyici olduğunu belirtmiştir. Buna göre, bu çalışmada da bulunduğu üzere gelir düzeyi arttıkça, insanların çevre bilinci, doğa ve hayvan sevgisi de artabilir.

Diğer alanlardan farklı olarak, düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan parkları ziyaret etme nedenleri arasında yaşadığı mahalle etrafında başka bir kamusal mekanın bulunmaması nedeni ile alternatifsiz kalmak da dikkat çeken sonuçlardandır. Çalışma yapılan bu alanların, daha çok İstanbul'un çeperlerinde bulunması ve kent merkezindeki daha büyük ve daha kapsamlı kamusal mekanlara erişimin kısıtlı olması bu alandaki ziyaretçilerin büyük oranda evlerine yakın ve yürüyerek erişebilecekleri kamusal mekanlara mahkum kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, bu gruplar yüksek gelir grubundan ziyaretçilere göre, eğlence ve rekreasyon aktivitelerine katılım açısından da kısıtlıdır. Kent merkezinde tüketim ve para harcatmaya yönelik mekanların artış göstermesi mekânsal ayrışmayı artırabilecektir. Yine sadece düşük sosyo-ekonomik derecedeki kadın kullanıcılardan elde edilen bir diğer bulgu, psikolojik rahatsızlık ya da bunalımlar nedeni ile parkın ziyaret edildiğinin belirtilmesidir.

5.2.3 Tek vaka modeli

Bu tez kapsamında tek vaka modeli ile elde edilen bulgular, düşük ve yüksek sosyo-ekonomik derecedeki parkların kullanımı arasındaki farklılıklar kadar ortak özelliklerin de bulunduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, bulundukları sosyo-ekonomik yapı fark etmeksizin ziyaretçilerin görüşmeler esnasında hem fikir olduğu ve görüşmelerde en çok ifade edilen konu başlıkları arasında, alan içerisinde güvenlik

görevlilerinin bulunmasından duyulan memnuniyet ve bu konuya olan pozitif tutum, alan yürüyerek erişim ve parkın kamu sahipliğinde kalması olmuştur. Güvenlik konusunda, tüm grupların gösterdiği hassasiyet, büyük kentlerin tamamında görülen suç oranları ile suça maruz kalma korkusundan kaynaklanmaktadır. Ökten ve diğ. (2011) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, İstanbul’da sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ilçelerde suç korkusu genel olarak daha düşük bulunmuştur. Bu çalışmada da yüksek sosyo-ekonomik dereceden güvenlik konusunda gösterilen hassasiyetin nedeni özellikle Etiler Sanatçılar Parkı’nda geçmiş yıllarda yaşanmış olan suç vakaları olabilir. Yine en çok ifade edilen konular arasında, düşük sosyo-ekonomik gruplar tarafından kullanılan her iki parkta da kamusal eylemlerin yapılmaması yer alırken, yüksek sosyo-ekonomik grupların daha çok ziyaret ettiği Etiler Sanatçılar Parkı’nda ise kamusal eylemlerin yapılması yer almaktadır.

5.2.4 Etiket bulutu

Etiket bulutu analizleri, çalışmanın yapıldığı farklı sosyo-ekonomik derecede yer alan parklarda ziyaretçilerin görüşlerini hangi kelimeler kullanarak ifade ettikleri konusunda bilgi vermektedir. Etiler Sanatçılar Parkı’nda parkın kamusalılığı üzerine yapılan görüşmelerde 2013 yılında Taksim Gezi Parkı’na çok fazla atıfta bulunulması “gezi” kelimesinin, parkın tercih edilmesinde etkili olan ve park içerisindeki kafeteryada yapılan kahvaltıya atıfta bulunulması da “kahvaltı” kelimesinin ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Göztepe 60. Yıl Parkı’nda neredeyse parka rakip olabilecek düzeyde kamusal aktivite ve eylemlere ev sahipliği yapan Bağdat Caddesi üzerine konuşulması “cadde” kelimesinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bağdat Caddesi’nin canlılığı ve çekim gücü parkın birçok ziyaretçisi tarafından dile getirilmiştir. Bir anlamda Bağdat Caddesi’nin bir taraftan parkın ziyaretçilerini elinden alan bir rakibi, diğer taraftan da semtin popülerliğini artırarak parkın da ziyaret potansiyelini artıran destekçisi olduğu görüşüne varılabilir. Büyük ihtimalle aynı park, yakınında Bağdat Caddesi gibi canlı ve aktif bir kamusal mekan olmasaydı ziyaret potansiyeli ve kullanım düzeyi açısından daha zayıf kalabilirdi. Park içerisinde yapılmasının istenmediği belirtilen yapılaşma ve kullanımlara ilişkin görüşmelerde “cami” ve “mangal” kelimeleri de oldukça fazla dile getirilmiştir. Park içerisine cami yapılacağına yönelik haberlerin ulusal basında yer alması ve ziyaretçilerin parkın yeşil alanları konusunda gösterdiği hassasiyet bu

kelimenin kullanım sıklığında etkili olmuştur. Bu alandaki ziyaretçiler için hassasiyet taşıyan bir diğer önemli husus, parkın bulunduğu Kadıköy İlçesi'nin kıyı bandında yer alan park ve yeşil alanlardaki mangal ve ateş yakma gibi aktivitelerin bulundukları park içerisinde de yapılabilme ihtimalidir. Her ne kadar parkın kullanıcıları, farklı sosyal gruplara açık olduklarını ve park içerisinde görmekten rahatsızlık duymayacaklarını belirtse de farklı sosyal gruplara ait davranışları park içerisinde görme ihtimalinden çok da hoşnut değillerdir. Bu nedenle, kendi parklarına ilişkin yazılı olmayan çeşitli kuralların etkin olmasını istemektedirler.

Sultanbeyli Gölet Parkı'nda tam tersi bir nedenden dolayı "mangal" kelimesi etiket bulutu içerisinde ön plana çıkmıştır. Doğal tasarım çizgisinden uzak ve oldukça formal olarak tasarlanan parkın görüntüsünden büyük oranda memnun olan ziyaretçileri, bu kadar formal bir çizgiye sahip olan park içerisinde informal bir aktivite alanı gerektiren mangal yapma isteğini de ifade etmişlerdir. Ayrıca, "pahalı" kelimesinin de fazlaca ifade edilmesinin nedeni park içerisinde yer alan kafeterya ve restorandan neden faydalanamadıklarını belirtmek içindir. Dikkat çekici bir sonuç olarak, düşük sosyo-ekonomik derecedeki parklar içerisinde kafeterya ve restoranın bulunmasından büyük oranda ziyaretçiler memnuniyetlerini dile getirmişler ve yine aynı oranda bu mekanları pahalı buldukları için kullanmadıklarını da ifade etmişlerdir.

Sancaktepe Meydan Parkı'nı kullanan ziyaretçiler de benzer şekilde park içerisinde bu tip tüketim mekanlarını istediklerini belirtmek için "büfe" ve "çay" kelimelerini oldukça fazla kullanmışlardır. Sultanbeyli ve Sancaktepe parklarındaki ziyaretçilerin aktif olarak kullanamayacaklarını bildikleri halde tüketim mekanlarına yönelik taleplerinin bulunması dikkat çekicidir.

5.3 Bölüm Sonucu

Bu bölüm kapsamında gözleme dayalı bulgular, farklı sosyo-ekonomik grupların bulundukları kamusal mekanı kullanımlarına yönelik farklı tutumları olduğunu, sosyo-ekonomik grupların farklı aktivitelere katılıp farklı düzeyde sosyalleşme eğilimleri olduğu bilgisini vermiştir. Ancak, bulundukları mekanları algılama düzeyleri ve erişimleri ile uzun vadede nasıl kullandıkları ve geleceğe yönelik beklentileri hususunda görüşmeye dayalı bulgulardan yararlanılmıştır. Elde edilen bu bulgular ile araştırma sorularının cevapları elde edilmiş ve daha önce yapılan benzer çalışmalar ile elde edilen bulgular karşılaştırılarak tüm dünyada görülen benzer sosyo-ekonomik

grupların benzer tutum ve davranışlar gösterip göstermediği ve idealize ettikleri kamusal mekanın ortak özelliklerinin neler olduğu ve bunun nelerden kaynaklanmış olabileceği değerlendirilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Değişen yaşam koşulları, hızlı ekonomik, siyasal ve toplumsal değişimler ile birlikte önem kazanan kamusal mekan tartışmaları, özellikle gelişmekte olan ülkeler için değişen kentsel ve toplumsal yapıyı yansıtması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Kullanımını kaybeden kamusal mekanlar, kullanıma yeni açılan kamusal mekanlar, bulunduğu bölgenin rant değerini yükseltenler ya da o bölgeyi suç mekanına çevirenler, tasarım özelliklerini bir tarafa bırakırsak aslında hepsi kendi kullanıcılarının birer aynası konumundadırlar.

İstanbul gibi, hızla büyüyen ve göç ile birlikte çeperlerde yeni mahallelerin oluştuğu bir kentte, toprağın rant değerinin de artışına paralel olarak mekânsal ve sosyal ayrışmalar ortaya çıkmaya başlamış ve 30 yıl önceki İstanbul'dan farklı olarak kendi içinde homojen fakat birbirinden oldukça farklı sosyo-ekonomik dereceden mahalleler oluşmuştur. Eşit olmayan sosyo-ekonomik koşullara sahip alanlarda, yaşam tarzları, kentsel yaşam alışkanlıkları ile kültürel ve ekonomik yapı açısından farklılaşan grupların bulunması, doğal olarak kamusal mekan algıları, beklentileri ve bu mekanlardaki davranışları da farklılaştırmıştır. Nitekim bu tez kapsamında yapılan alan çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgular, “farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip kamusal mekanların kullanımı, algılanması ve bu mekanlardan beklentiler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır” hipotezini doğrulamaktadır. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında ekonomik temelli yapının etkili olduğu öne sürülmekle birlikte, yine ekonomik yapıya bağlı olarak, kullanıcıların eğitim düzeylerinin, çevre duyarlılıklarının, kentte yaşama sürelerinin, aile yapılarının da etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim tezin belirli bölümlerinde ekonomik yapı ile etkili olduğu düşünülen bu değişkenlerin durumu ile ilgili bilgi verilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda tezin araştırma sorularına verilen cevaplar şu şekilde özetlenebilir.

1. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kamusal mekanların kullanıcıları arasında kamusal mekanların sosyalleşme, buluşma ve iletişim kurma mekanları olarak kullanılması açısından farklılık bulunmakta mıdır?

Günümüzde kentsel açık alanlar dışında üçüncü mekan olarak adlandırılan yeni sosyalleşme mekanlarının ortaya çıkması, sadece üye olanların kabul edildiği ve üye olabilmek için referans, eğitim ve gelir düzeyi gibi kriterlerin sağlanması gereken kulüplerin varlığı (Soho House İstanbul, Büyük Kulüp,...), kamusal mekanı sosyalleşme amaçlı kullanımını azaltmaktadır. Özellikle yüksek sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçilerin, gerek güvenlik kaygısı gerekse alternatif sosyalleşme mekanlarına sahip olması ve büyük oranda küçük topluluklar halinde kapalı sitelerde yaşaması, kamusal mekanda sosyalleşme ihtiyacını azaltmaktadır. Bu nedenle bu grupların kamusal mekanlarda sosyalleşme konusunda daha temkinli bir yaklaşıma sahip oldukları belirlenmiştir. Sadece yeni insanlarla tanışmak için değil, mevcut arkadaşlarıyla buluşmak için dahi kamusal mekanı çok fazla tercih etmedikleri sözlü görüşmelerde ortaya çıkan bir ayrıntıdır. Düşük sosyo-ekonomik derecedeki ziyaretçilerde kente adapte olma ve bir anlamda kentli olma ihtiyacı çeşitli ifadeler ile çok defa belirtilmiş ve diğer gruplar ile iletişim kurma yönünde istekli oldukları gözlenmiştir. Bu noktada, sosyal mühendislik misyonunu taşıyan plancılara düşen görev sosyal ayrışma ile ortaya çıkan mekânsal ayrışmaların ve olabilecek kutuplaşmaların önüne geçebilmek için özellikle kent ölçeğine hitap edebilecek nitelik ve büyüklükte kamusal mekanların geliştirilmesidir. Mahalle ölçeğindeki kamusal mekanların sundukları aktiviteler, büyüklükleri ve erişim olanakları farklı sosyal gruplardan ziyaretçiler için buluşma zemini oluşturmamaktadır. Bu anlamda özellikle İstanbul için tüm kente hitap edebilecek büyüklük ve özellikte bir kamusal mekan bulunmamaktadır. Farklı sosyal grupların kamusal mekanlarda bir araya gelmesi toplumsal farkındalığı artırabileceği gibi, kente yeni göç eden grupların da kentleşme ve adaptasyon sürecini hızlandırabilir ve kendinden olmayana karşı duyulan korku ve endişeleri de azaltabilir.

2. Bu alanlara gelen ziyaretçilerin ideal kamusal mekan tercihleri veya tanımları arasında fark var mıdır?

Farklı sosyo- ekonomik düzeyde yer alan kamusal mekanların ziyaretçilerinin, kamusal mekan üzerine çalışan tüm disiplinlerin idealize ettiği ve başarılı olarak gördüğü kamusal mekan tanım ve tiplerinin çok daha ötesinde bir kamusal mekan tercihleri ve idealleri olduğu da bu çalışmada ortaya çıkmıştır. Literatürde kamusal mekanların çöküşü, canlanması ve dönüşümü üzerine yapılmış olan tüm tartışmalar ve farklılaşmalar kamusal mekanın kullanıcıları arasında da görülmektedir. Aynı kamusal

mekanı kullanan aynı sosyo-ekonomik yapıya ait bireyler kendi kamusal mekanlarının yönetimi, kalitesi ya da gelecekteki durumu için farklı görüşler de bildirmişlerdir. Ekonomik kaygıları olmadığı halde, kamusal mekanların çöküşü ya da özelleşmesi ihtimalini endişe ile karşılayan kullanıcılar olduğu gibi, geçim sıkıntısı yaşadığını ifade edip bulunduğu kamusal mekana yapılacak özel yatırımları ya da tüketim mekanlarını talep eden kullanıcılar da bulunmaktadır. Bu durum ise sosyo-ekonomik yapı ötesinde bireysel farklılıklar ile ya da entelektüel gelişmişlik düzeyi ile açıklanabilir. Alan çalışmasında, düşük sosyo-ekonomik derecedeki alanların ziyaretçilerinin tasarım anlamında beklenti ve ideallerinin ön plana çıktığı görülürken, yüksek sosyo-ekonomik derecede kamusal mekandan beklenilenin daha işlevsel ve doğala yakın bir düzenleme olduğu belirlenmiştir. Bu durum aslında, tasarım ve plancılarının işini farklı sosyal grupları aynı mekanda buluşturmak açısından da zorlaştırmaktadır.

3. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kamusal mekanların kullanıcılarının bu alanların yönetimi ve sahipliğine bakış açısında anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

Bu araştırma sorusuna cevaben ortaya çıkan bir diğer ilgi çekici sonuç, özelleştirme tartışmalarının oldukça sık yapıldığı ülkemizde, düşük sosyo-ekonomik derecede yer alan kamusal mekan ziyaretçilerinin kamusal mekanın özelleştirilmesi yönünde talepleri olmuştur. Görüşülen ziyaretçilere bu durumda, giriş ücreti ödeme ihtimalinden bahsedildiği halde, daha iyi hizmet alabileceklerini ve böylece bulundukları parkın daha güzel ve daha güvenli olabileceğini gerekçe göstermişlerdir. Düşük sosyo-ekonomik gruplarda daha iyi ve daha güzel olana yönelik talep, konfor ve imaja yönelik bulgulara da açıkça görülmektedir. Düşük sosyo-ekonomik grupların ek ücret ödeme pahasına, daha iyisini istemeleri dikkat çekici bir sonuç olup, sosyal bilimciler tarafından detaylı olarak araştırılması gereken bir sonuçtur. Bunun yanında, alanın özelleşmesi durumunda rahatsız olacağını ve bir daha kullanamayacağını ya da olması ihtimalinde bu duruma direniş göstereceğini de belirten ziyaretçiler de olmuştur.

Farklı sosyo-ekonomik grupların kamusal mekan kullanımına ilişkin literatüre katkı yapacağı düşünülen bu tezin kısıtlarından bir tanesi zaman ve bütçe gibi unsurlara bağlı olarak sınırlı bir alanda yapılmış olması ve orta düzeydeki sosyo-ekonomik grupların tezin kapsamı dışında bırakılmasıdır. Ayrıca, yüksek sosyo-ekonomik

grupların sözlü görüşme için ikna edilmesi oldukça zor olmuştur. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda daha az kişi ile daha derin görüşme yapılması önerilebilir. Ayrıca, mahalle ölçeği dışında kent ölçeğindeki bir kamusal mekanda farklı gruplar üzerinde yapılacak bir çalışma da literatüre katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Abercrombie, L. C., Sallis, J. F., Conway, T. L., Frank, L. D., Saelens, B. E., Chapman, J. E.** (2008). Income and racial disparities in access to public parks and private recreation facilities, *American Journal of Preventive Medicine*, 34(1), 9-15.
- Alexander, C.** (1979). *A Timeless Way of Building*. Oxford University Press, New York.
- Anonim** (2014). http://www.reidin.com/news/showNews/ae_reidin-trbsnblt-20150205-1/reidin-sed-ilce-ve-mahallelerin-2014-yil-sonu-degerlendirmesi.html Erişim Tarihi: 21.03.2015.
- Anonim** (2015a). http://content.reidin.com/images/FAQImages/TRProducts/eng/REIDI_N_SOCIO_ECONOMIC_RATING_2015.pdf Erişim Tarihi: 22.03.2015.
- Anonim** (2015b). <http://www.kadikoy.net/kadikoy/kadikoyuntarihcesi.html> Erişim Tarihi: 09.09.2015.
- Anonim** (2015c). <http://tesislerimiz.ibb.gov.tr/makale.aspx?nid=387> Erişim Tarihi: 10.04.2015.
- Anonim** (2015d). <http://www.sancaktepe.bel.tr/tr/icerik/653/5222/sancaktepe-sehir-parki.aspx> Erişim Tarihi: 10.04.2015.
- APA** (2014). <https://www.planning.org/greatplaces/spaces/characteristics.htm>. Erişim Tarihi: 22.12.2014.
- Appleyard, D., Gerson, M. S., Lintell, M.** (1981). *Livable streets, protected neighborhoods*. University of California Press. California.
- Banerjee, T.** (2001). The future of public space: beyond invented streets and reinvented places, *Journal of The American Planning Association*, 67(1), 9-24.
- Baş., T., Usta, Y., Uyar, E.Ö.** (2013). Derinlemesine görüşme. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Editörler: T. Baş & U. Akturan. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Bertolini, L., Dijst, M.** (2003). Mobility environments and network cities. *Journal of Urban Design*, 8(1), 27-43.
- Bonilla, M. H.** (2013). The significance and meanings of public space improvement in low-income neighbourhoods 'colonias populares' in Xalapa-Mexico. *Habitat International*, (38), 34-46.
- Brill, M.** (1989). Transformation, nostalgia and illusion in public life and public space. *Public Places and Spaces*. Editors: I. Altman & E. Zube. Plenum Press, New York.

- Brownson, R. C., Baker, E. A., Housemann, R. A., Brennan, L. K., Bacak, S. J.** (2001). Environmental and policy determinants of physical activity in The United States, *American Journal of Public Health*, 91(12), 1995–2003.
- Boyer, M.C.** (1994). *The City of Collective Memory: Its Historical Imagery and Architectural Entertainments*. MIT Press, Cambridge.
- Canter, D.** (1977). *The Psychology of Place*. Architectural Press, London.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S.** (2003). *Public Places, Urban Spaces: The Dimensions Of Urban Design*. Architectural Press, Great Britain.
- Carmona, M.** (2010a). Contemporary public space: critique and classification, part one: critique, *Journal of Urban Design*, 15(1), 123–148.
- Carmona, M.** (2010b). Contemporary public space, part two: classification, *Journal of Urban Design*, 15(2), 157–173.
- Carmona, M., De Magalhaes, C. & Hammond, L.** (2008). *Public Space The Management Dimension*. Rotledge Press, New York.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G. & Stone, A. M.** (1992). *Public Space*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Cattell, V., Dines, N., Gesler, W., & Curtis, S.** (2008). Mingling, observing, and lingering: everyday public spaces and their implications for well-being and social relations. *Health & Place*, 14(3), 544-561.
- Cook, R.** (1980). *Zoning for Downtown Urban Design*. Lexington Books, New York.
- Creswell, J. W.** (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage, USA.
- Crewe, L., Beaverstock, J.** (1998). Fashioning the city: cultures of consumption in contemporary urban spaces. *Geoforum*. 29(3),287–308.
- Crouch, M., McKenzie, H.** (2006). The logic of small samples in interview-based qualitative research. *Social Science Information*, 45(4), 483-499.
- Cullen, G.** (1961). *Townscape*. Architectural Press, London.
- Cybriwsky, R.** (1999). Changing patterns of urban public space: observations and assessments from the Tokyo and New York metropolitan areas. *Cities*,16(4), 223-231.
- Demir, O.Ö.** (2009). Nitel araştırma yöntemleri. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Editör: Kaan Böke. Alfa Yayınları, İstanbul.
- England, M.R., Simon, S.** (2010). Scary cities: urban geographies of fear, difference and belonging, *Social & Cultural Geography*, 11(3), 201-207.
- Franck, K., Stevens, Q.** (2007). Tying down loose space. *Loose Space: Diversity and Possibility in Urban Life*. Editors: Karen A. Franck & Quentin Stevens. Routledge, London.
- Gehl, J.** (1989). A changing street life in a changing society, *Places* (Fall), pp. 8-17.
- Graham, S., Aurigi, A.** (1997). Virtual cities, social polarization, and the crisis in urban public space. *The Journal of Urban Technology*, 4(1), 19-52.
- Gehl, J.** (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*. Island, New York.

- Gehl, J., Gemzoe, L.** (2001). *New City Spaces*. The Danish Architectural Press, Copenhagen.
- Gezgin, M. F.** (1988). *Cemaat-Cemiyet Ayırımı ve Ferdinand Tönnies*. Sosyoloji Konferansları, (22), 183-201. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/viewFile/1023006356/1023005880> Erişim tarihi: 14.08.2015.
- GIRA,** (2012). *Global Index of Religiosity and Atheism*. <http://www.wingia.com/web/files/news/14/file/14.pdf> Erişim tarihi: 10.08.2015.
- Gold, S.** (1972). Nonuse of neighborhood parks. *Journal of the American Institute of Planners*, 38(6), 369-378.
- Golicnik, B., Thompson, C. W.** (2010). Emerging relationships between design and use of urban park spaces. *Landscape and Urban Planning*, 94(1), 38-53.
- Gregory, J.** (1988). *Perceptions of Open Space: A Report on Research Undertaken by Urban Wildlife Group*, Birmingham, UK.
- Harnik, P.** (2006). The excellent city park system what makes it great and how to get there. *The Human Metropolis: People and Nature in the 21st-Century City*, The Trust for Public Land, Washington.
- Hass-Klau, C., Crampton, G., Dowland, C., Nold, I.** (1999). *Streets as Living Space: Helping Public Spaces Play Their Proper Role*. ETP/Landor, London.
- Heath, T.** (1997). The twenty-four hour city concept—a review of initiatives in British cities, *Journal of Urban Design*, 2(2), 193-204.
- Hillman, M.** (1996). In favour of the compact city. *The Compact City: A Sustainable Urban Form?* Editors: M. Jenks, E. Burton & K. Williams. E&FN Spon, London.
- Holland, C., Clark, A., Katz, J., Peace, S.** (2007). *Social Interactions in Urban Public Places*. The Policy Press for the Joseph Rowntree Foundation. www.jrf.org.uk
- Hutchison, R.** (1987). Ethnicity and urban recreation: whites, blacks and hispanics in chicago's public parks. *Journal of Leisure Research*, (19), 205–222.
- Jackson, J.B.** (1984). The American public space. *The Public Interest* (74), 52-65. http://www.nationalaffairs.com/doclib/20060406_issue_074_article_5.pdf. 09.01.2015.
- Jackson, P.** (1998). Domesticating the street: the contested spaces of the high street and the mall. *Images of the Street, Planning, Identity and Control in Public Space* Editor: N. Fyfe. Routledge, London.
- Jacobs, J.** (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Vintage Books, London.
- Jalaladdini, S., Oktay, D.** (2012). Urban public spaces and vitality: a socio-spatial analysis in the streets of cypriot towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (35), 664-674.

- Johnson, C., Bowker, J.** (1999). On-site wildland activity choices among African Americans and white Americans in the rural south: implications for management, *Journal of Park and Recreation Administration*, (17), 21–39.
- Kaplan, R., Talbot, J.** (1988). Ethnicity and preference for natural settings: a review and recent findings, *Landscape and Urban Planning*, (15), 107–117.
- Kilian, T.** (1998). Public and private, power and space. *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space*. Editors: A. Light & J. Smith MD: Rowman & Littlefield Publishers: Lanham, 115–134.
- Krier, R.** (2003). Elements of the concept of urban space. *Time Saver Standards for Urban Design*. Editor: D. Watson, A. Plattus & R. Shibley. The McGraw-Hill Companies, New York.
- Kuntay, O.** (2006). Erişilebilirlik. *Planlama Dergisi*. 2006(1). 75-111.
- Lang, J.** (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Lau, J. C., Chiu, C. C.** (2003). Accessibility of low-income workers in Hong Kong. *Cities*, 20(3), 197-204.
- Lefebvre, H.** (2014). *Mekânın Üretimi*. Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Light, A., Smith, J. M.** (1998). Geography, philosophy, and public space. *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space* Editors: A. Light & J.M. Smith. Rowman & Littlefield, Lanham.
- Loukaitou-Sideris, A., Banerjee, T.** (1998). *Urban Design Downtown: Poetics and Politics of Form*. University of California Press, California.
- Low, S.** (2006). How private interests take over public space: zoning, taxes, and incorporation of gated communities. *The Politics of Public Space*. Editors: S. Low & N. Smith. Routledge, New York.
- Lynch, K.** (1960). *The Image of the City*. MIT Press, Cambridge.
- Madanipour, A.** (1999). Why are the design and development of public spaces significant for cities?, *Environment and Planning B: Development and Design*, (26), 879-91.
- Madanipour, A.** (2003). *Public and Private Spaces of the City*. Routledge, London.
- Madanipour, A.** (2006). Roles and challenges of urban design. *Journal of Urban Design*, 11(2), 173-193.
- Madanipour, A.** (2010). *Whose Public Space? International case studies in urban design and development*. Editor: A. Madanipour. Routledge, London.
- Malone, K.** (2002). Street life: youth, culture and competing uses of public space, *Environment and Urbanization*, 14(2), 157–168.
- Martin, P.** (2013). The homogenization of the city. <http://www.martindelguayo.com/internal-blog/thehomogenizationofthecity>. Erişim Tarihi: 21.03.2015.

- Mason, M.** (2010). Sample size and saturation in PhD studies using qualitative interviews. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* 11(3).
- Maxwell, J. A.** (1996). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. SAGE Publications, California.
- Mean, M., Tims, C.** (2005). *People Make Places: Growing The Public Life of Cities*. Printed by Lookers. Poole. www.demos.co.uk.
- Mehta, V.** (2007). Lively streets: determining environmental characteristics to support social behavior. *Journal of Planning Education and Research*, 27 (2): 165– 187.
- Mehta, V.** (2014). Evaluating public space. *Journal of Urban Design*, 19(1), 53-88.
- Minton, A.** (2006). *What Kind of World Are We Building? The Privatisation of Public Space*. Printed by RICS. Londra.
- Montgomery, J.** (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design, *Journal of Urban Design*, 3(1), 93-11.
- Moore, R.C.** (1986). *Childhood's Domain: Play and Place in Child Development*. Croom Helm, London.
- Norman, G. J., Nutter, S. K., Ryan, S., Sallis, J. F., Calfas, K. J., Patrick, K.** (2006). Community design and access to recreational facilities as correlates of adolescent physical activity and body-mass index. *Journal of Physical Activity & Health*, 3, 118-128.
- Oc, T., Tiesdell, S.** (1997). *Safer City Centres: Reviving the Public Realm*. Paul Chapman, London.
- Oldenburg, R.** (1996). *Our Vanishing "Third Places"*. *Planning Commissioners Journal* 25 (Winter 1996-1997). 6-10. <http://walimemon.com/wp-content/uploads/2010/09/Olden-Burg.pdf>
- Onaran Incirlioglu, E., Tandogan, Z.G.** (1999). Cultural diversity, public space, aesthetics and power, *European Journal of Intercultural Studies*, 10:1, 51-61
- Ökten, A., Şengezer, B., Batuk, F., Büyüklü, H.A., Cengiz, D., Bilen, Ö.** (2011). *İstanbul'da, kentsel mekânda, yaşam kalitesi ile suç türlerinin dağılımı arasındaki ilişkinin istatistiksel analizi*. Yıldız Teknik Üniversitesi. Bilimsel Araştırma Projesi. No: 29-03-02-ODAP01.
- Özdemir, M.** (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).
- Özgüner, H.** (2011). Cultural differences in attitudes towards urban parks and green spaces, *Landscape Research*, 36(5), 599-620.
- Paşaoğulları, N., Dorath, N.** (2004). Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta. *Cities*, 21(3), 225-232.
- Payne, L. L., Mowen, A. J., Orsega-Smith, E.** (2002). An examination of park preferences and behaviors among urban residents: the role of residential location, race, and age. *Leisure Sciences*, 24(2), 181-198.

- Perkins, D. D., Wandersman, A., Rich, R. C., Taylor, R. B.** (1993). The physical environment of street crime: defensible space, territoriality and incivilities. *Journal of Environmental Psychology*, 13 (1): 29–49.
- Plombon, E.** (2011). Factors affecting pro-environmental attitudes. *UW-L Journal of Undergraduate Research XIV*, 1-14.
- PPS** (2014). <http://www.pps.org/reference/grplacefeat/> Erişim Tarihi: 22.12.2014
- Punter, J.** (1991). Participation in the design of urban space, *Landscape Design*, (200), 24-27.
- Ravenscroft, N., Markwell, S.** (2000). Ethnicity and the integration and exclusion of young people through urban park and recreation provision. *Managing Leisure*, 5(3), 135-150.
- Relph, E.** (1976). *Place and Placelessness*. Pion, London.
- Roberts, M., Turner, C.** (2005). Conflicts of liveability in the 24-hour city: learning from 48 hours in the life of London's Soho, *Journal of Urban Design*, 10(2), 171–193.
- Sasidharan, V., Godbey, G.** (2005). Cultural differences in urban recreation patterns: an examination of park usage and activity participation across six population subgroups. *Managing Leisure*, 10(1), 19-38.
- Sastry, N., Pebley, A. R., Zonta, M.** (2002). *Neighborhood Definitions and The Spatial Dimension of Daily Life in Los Angeles*. California Center for Population Research, On-Line Working Paper Series.
- Sennett, R.** (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sitte, C.** (2003). City building according to artistic principles. *Time Saver Standards for Urban Design*. Editors: D.Watson, A. Plattus, R. Shibley. The McGraw-Hill Companies, New York.
- Şeker, M.** (2011). *İstanbul'da Yaşam Kalitesi Araştırması*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Tibbalds, F.** (1992). *Making People Friendly Towns – Improving The Public Environment in Towns and Cities*. Longman Group, London.
- Tinsley, H.E.A., Tinsley, D.J., Croskeys, C. E.** (2002). Park usage, social milieu, and psychosocial benefits of park use reported by older urban park users from four ethnic groups. *Leisure Sciences*, 24(2), 199-218.
- Todorova, A., Asakawa, S., Aikoh, T.** (2004). Preferences for and attitudes towards street flowers and trees in Sapporo, japan. *Landscape and Urban Planning*, (69), 403–416.
- Trancik, R.** (1986). *Finding Lost Space – Theories of Urban Design*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Tüzel, S.** (2012). *İlköğretim ikinci kademe türkçe derslerinde medya okuryazarlığı eğitimi: bir eylem araştırması*. (Doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- UGSTF** (2002). *Urban Spaces, Better Places*. Final Report of the Urban Green Spaces Task Force. Published by DTLR. London.

- UNESCO (2014). <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/urban-development/migrants-inclusion-in-cities/good-practices/inclusion-through-access-to-public-space/> Erişim Tarihi: 22.12.2014.
- Vallas, R., Fremstad, S. (2014). Disability is a cause and consequence of poverty. <http://talkpoverty.org/2014/09/19/disability-cause-consequence-poverty/>. Erişim tarihi: 10.08.2015.
- Van den Berg, A. E., Vlek, C. A. J., Coeterier, J. F. (1998). Group differences in the aesthetic evaluation of nature development plans: a multilevel approach, *Journal of Environmental Psychology*, (18), 141–157.
- Van Melik, R., Van Aalst, I., Van Weesep, J. (2007). Fear and fantasy in the public domain: the development of secured and themed urban space, *Journal of Urban Design*, 12(1), 25–42.
- Varna, G., Tiesdell, S. (2010). Assessing the publicness of public space: the star model of publicness, *Journal of Urban Design*, 15(4), 575-598.
- Wallin, L. (1998). Stranger on the green. *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space* Editors: A. Light, J. Smith. MD: Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.
- Whyte, H. W. (2000). *How to Turn a Place Around*. Projects for Public Space Inc, 225-232.
- Whyte, W. (2007). “Introduction,” “the life of plazas,” “sitting space,” and “sun, wind, trees, and water”. *The Urban Design Reader*. Editors: M. Larice & E. Macdonald. Routledge, Oxon.
- Williams, K., Green, S. (2001). *Literature Review of Public Space and Local Environments for the Cross Cutting Review*. Oxford Brooks University, Oxford.
- Williams, B. (2006). The paradox of parks. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 13(1), 139-171.
- Woolley, H., Amin, N. (1995). Pakistani children in Sheffield and their perception and use of public open spaces. *Children’s Environment*, (12), 479–488.
- Yazıcıoğlu Halu, Z. (2010). *Kentsel mekân olarak caddelerin mekânsal karakterinin yürünebilirlik bağlamında irdelenmesi bağdat caddesi örneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Zacharias, J., Stathopoulos, T., Wu, H. (2001). Microclimate and downtown open space activity. *Environment and Behavior*, (33), 296 – 315.
- Zucker, P. (1959). *Town and Square: from The Agora to Village Green*. Columbia University Press, New York.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Elif Lutfiye KUTAY KARAÇOR
Doğum Tarihi ve Yeri : 26.01.1982 Beyoğlu
E-posta : elifkaracor@yahoo.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2003, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
- **Yüksek lisans** : 2006, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
- **Doktora** : 2012, Düzce Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

MESLEKİ DENEYİM:

- Araştırma Görevlisi - Abant İzzet Baysal Üniversitesi (2004-2007)
- Araştırma Görevlisi – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (2007-2009)
- Araştırma Görevlisi – Düzce Üniversitesi (2009-2014)
- Ziyaretçi Araştırmacı – Mississippi State University (2011-2012)
- Yrd.Doç.Dr - Düzce Üniversitesi (2014- Devam ediyor)

YAYINLAR:

- Müderrisoglu H., Aydın Ş., Yerli O., Kutay E., 2009. Effects of Colours and Forms of Trees on Visual Perceptions, *Pakistan Journal of Botany*, 41(6), 2697-2710.
- Kutay E., Akıncı Kesim G., 2008. Miniatürk Parkı Kullanıcılarının Estetik ve İşlevsel Açından Karşılaştıkları Sorunların Saptanması, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 14 (4), 436-443.
- Kutay Karacor E., 2014. PlaceMaking Approachment to Accomplish Social Sustainability, *European Journal of Sustainable Development*, 3(4), 253-262.

- Kutay Karacor E., Korshid, D., 2015. Projected environmental effects of the Third Airport in İstanbul, *Journal of Food Agriculture & Environment*, 13 (2), 223-227.
- Müderrisoğlu H., Demir Z., Kutay E.L., 2005. Motivations Determining Participation in Rural Recreations: Example of University Students, *Journal of Applied Sciences*, 5 (7), 1254-1259.
- Müderrisoğlu H., Kutay E.L., Örnekçi Eşen S., 2005. Kırsal Rekreatyoneel Faaliyetlerde Kısıtlayıcılar, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 40-44.
- Müderrisoğlu H., Kutay E.L., Örnekçi Eşen S., 2006. Determining Leisure Time, Recreational Participation and Requirements of University Students in Düzce Campus, *The International Journal of Urban Labour and Leisure*, 7(1), 1-11.
- Kesim G., Demir Z., Kutay E., Örnekçi S., Yerli Ö., 2006. Yeni Düzce Yerleşiminde Bir Parkın Fonksiyonel Açından İrdelenmesi, *A.İ.B.Ü Ormancılık Dergisi*, 2 (1), 11-27.
- Köylü P., Kutay E., Kalaycı A., Akıncı Kesim G., 2006. 19.Yüzyıldaki Toplumsal Yapı ve Sanat Ortamının Dolmabahçe Sarayındaki Dış Mekan Düzenlemesi Üzerine Etkileri. *150.Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu*, Kasım 23-26, 2006 İstanbul, Türkiye.
- Köylü P., Kutay Karaçor E., 2010. Historical Public Spaces of İstanbul. *47. IFLA World Congress*, Mayıs 28-30, 2010 Suzhou, China.
- Karadağ A.A., Kutay Karaçor E.L., Akıncı Kesim G., 2010. Evaluation of Open And Green Areas on Urban Life Quality. *The 1st International Symposium on Environment and Forestry*, November 4-6, 2010 Trabzon, Turkey.
- Köylü P., Kutay Karaçor E., Karadağ A., Akıncı Kesim G., 2011. Students' place attachments and perceptions of the city: case of Duzce. *EFLA Regional Congress of Landscape Architecture*, November 2-4, 2011 Tallinn, Estonia.
- Kutay Karaçor E., 2012. Importance of Public Spaces In Terms of Social Interaction: New York and Istanbul Cases. *BENA - Sustainable Landscape Planning and Safe Environment*, June 21-24, 2012 Istanbul, Türkiye.
- Kutay Karaçor E., Köylü P., 2014. Urban Life Quality as an Approach to Sustainability. *The Sustainable City IX - Urban Regeneration and Sustainability*, September 23-25, 2014 Siena, Italy.
- Kutay Karaçor E., Köylü P., 2014. The Relationship Between Economic and Ecological Sustainability of Cities. *International Congress on Landscape Ecology*, October 23-35, 2014 Antalya, Türkiye.

- Kutay Karaçor E., Şenik B., Güler İ., Ulutaş T., Şimşek E., Traditional Neighborhoods vs. Mass Housing Projects: Differentiation of Neighborhood Satisfaction. *CUI '15 / III. International Contemporary Urban Issues Conference*, November 19-21, 2015 Istanbul, Türkiye.
- Gültekin P., Kutay Karaçor E., Yerli Ö., Özdede S., 2010. Examination of Open Area Sculpture Relation in Duzce Province According To Landscape Design Criterias. (Abstract). *The 1st International Symposium on Environment and Forestry*, November 4-6, 2010 Trabzon-Türkiye.
- Karadağ A.A., Kutay Karaçor E.L., Akıncı Kesim G., 2010. Effects of Recreational Activities on Quality of Life: The Case of Duzce (Abstract). *The 1st International Symposium on Environment and Forestry*, November 4-6, 2010 Trabzon-Türkiye.
- Kalaycı A., Şevik H., Kutay E. L., Kastamonu Kent Ormanının Alan Seçimi Ve Planlama Kriterleri Açısından İrdelenmesi, *VI. Ulusal Orman Fakülteleri Kongresi*, Düzce-Türkiye.
- Kutay Karaçor E., Yerli Ö., Girti P., Özdede S., 2010. Peyzaj Tasarımında Kullanılan Yapısal Elemanların Karbon Ayak İzlerinin Değerlendirilmesi, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, Mayıs 20-22, 2010 Artvin-Türkiye.
- Kutay Karaçor E., Yerli Ö., Girti P., Özdede S., 2010. Postmodern Sürece Geçişte Peyzaj Mimarlığının Rolü, *Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi*, Ekim 21-24, 2010 İzmir, Türkiye.
- Kesim G., Kutay Karaçor E., 2010. Bologna Sürecinde Peyzaj Mimarlığı Öğretiminin Ana Konularının Belirlenmesine İlişkin Paydaş Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi*, Ekim 21-24, 2010 İzmir, Türkiye.
- Özdede S., Karaçor E., Gültekin P., 2013. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Peyzaj Mimarlığı Disiplini Açısından Değerlendirilmesi: Düzce İli Örneği, *Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi*, Kasım 14-17, 2013 Adana, Türkiye.
- Kutay Karaçor E., Koylu, P., 2014. Kentsel Alanlarda Sosyal Çevrenin Kalite Algısının Farklılaşması ve Belirleyicileri, *Dünya Şehircilik Günü 38. Kolokiyumu*, Kasım 6-8, 2014 İstanbul, Türkiye.
- Yazgı T., Kutay Karaçor E., Küreselleşme Sürecinde Kentsel Mekânların Sürdürülebilir Kimlik Mücadelesi: Teşvikiye Mahallesi Örneği, *Dünya Şehircilik Günü 39. Kolokiyumu*, 5-8 Kasım 2015. Trabzon, (2015).
- Kalaycı A., Kutay E.L., Akıncı Kesim G., 2006. Ergonomik Kent ve Engelliler, *Uluslararası Katılımlı Kent ve Sağlık Sempozyumu*, Haziran 7-9, 2006 Bursa, Türkiye.

- Kutay E.L., Akıncı Kesim G., 2006. Kentsel Açık ve Yeşil Alanların İnsan Psikolojisi Üzerine Etkileri, *Uluslararası Katılımlı Kent ve Sağlık Sempozyumu*, Haziran 7–9, 2006 Bursa, Türkiye.
- Yerli Ö., Karaçor Kutay E.L., Gültekin P., Özdede S., 2011. İdeolojiden çevre bilincine bizi saran küresel zincir, *X. Ekoloji ve Çevre Kongresi*, Ekim 4-7, 2011 Çanakkale, Türkiye.
- Köylü, P., Karadağ, A., Kutay Karaçor, E., Akıncı Kesim, G., 2014. *Üniversite Öğrencilerinin Yer Bağlılığını Etkileyen Etmenler Ve Mekânsal Çözümlemeler*. Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü Proje No: BAP 2010.02.01.040.
- Tezer A., Kutay Karaçor E., Okay N., Terzi F., Uzun O., Köylü P., Mekansal Risklerin Yönetiminde Ekolojik Planlama Odaklı Katılımcı Planlama Modelinin Geliştirilmesi. TÜBİTAK 1001 Proje No: 115K475 (2015 – Devam ediyor).